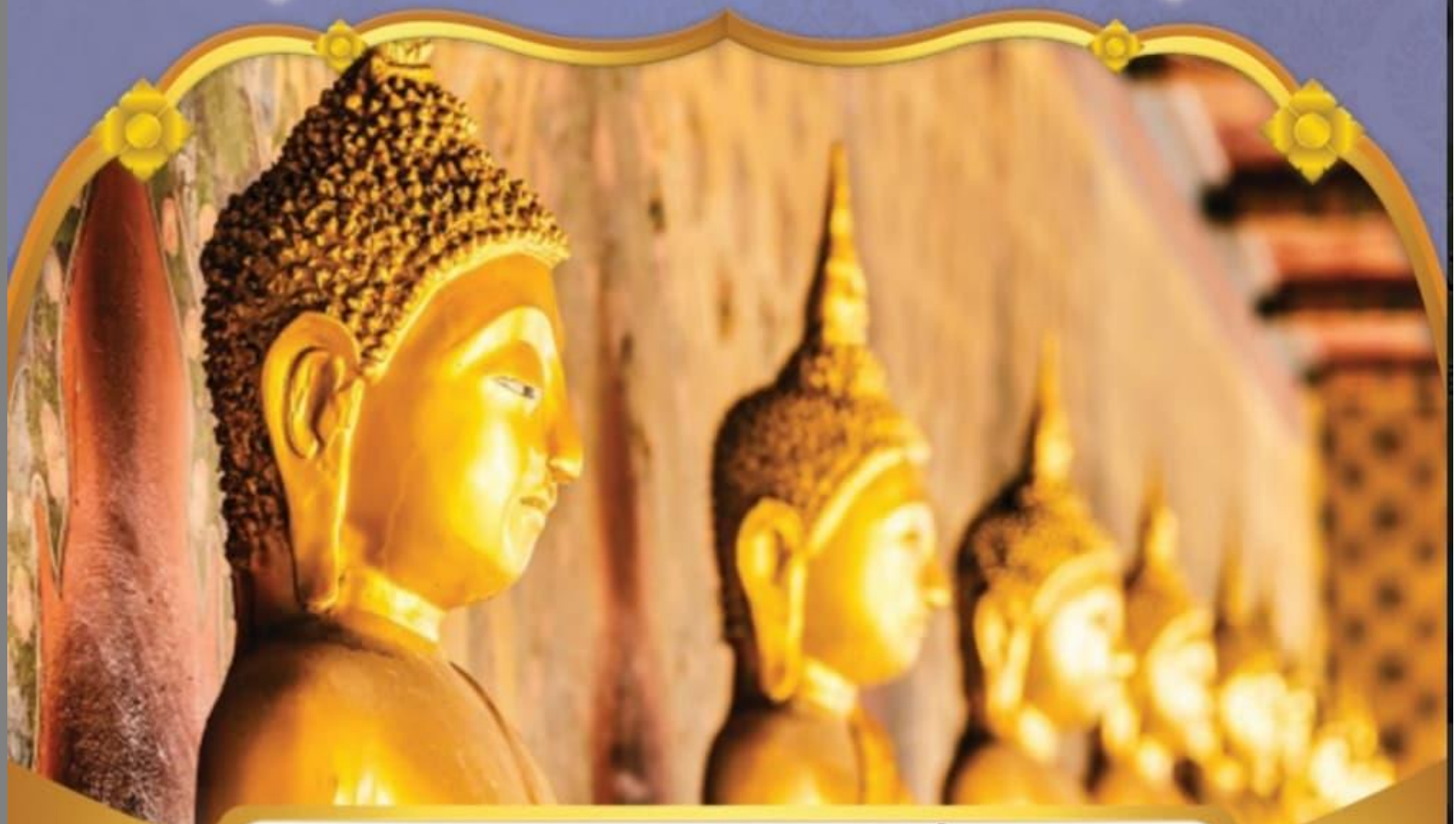

เอกสารประกอบหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านจลอง

(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช ๒๕๖๕)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑ (ฉบับปรับปรุง ๒๕๖๐)

โรงเรียนบ้านจลอง อำเภอมะนัง จังหวัดน่าน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน

หลักสูตรสถานศึกษา

โรงเรียนบ้านหนอง

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๖

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๕๖)

ก
คำนำ

จุดประสงค์ของการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านฉลอง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อใช้ในการบริหารการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ฉบับปรับปรุง (พุทธศักราช ๒๕๔๕)

ในการจัดทำครั้งนี้ได้ทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศึกษาสภาพปัญหา บริบท ของการจัดการศึกษา แต่งตั้งคณะทำงาน วางแผนการปรับปรุงหลักสูตรรายกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษา ประเมินผลการใช้หลักสูตร ก่อนใช้ ระหว่างใช้ และหลังใช้เชิงระบบ จนได้หลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๖ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๕๑ ฉบับสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ประธานกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนผู้ปกครอง คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกท่าน คณะผู้เชี่ยวชาญ คณะศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภูเก็ต ที่ให้การสนับสนุน ร่วมมือ พัฒนาจนแล้วเสร็จ

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
ความนำ	1
วิสัยทัศน์	2
หลักการ	3
จุดหมาย	4
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	4
สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	4
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	5
มาตรฐานการเรียนรู้	6
โครงสร้างเวลาเรียน	7
ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา	8
คุณภาพผู้เรียน	9
ตัวชี้วัดชั้นปี	13
อภิธานศัพท์	129
คณะผู้จัดทำ	150

ความนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๔) พร้อมกันนี้ได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นและสถานศึกษาได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น (สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๔๒)

จากการวิจัย และติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรในช่วงระยะ ๖ ปีที่ผ่านมา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, ๒๕๔๖ ก., ๒๕๔๖ ข., ๒๕๔๘ ก., ๒๕๔๙ ข.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๔๗; สำนักผู้ตรวจราชการและติดตามประเมินผล, ๒๕๔๘; สุวิมล ว่องวานิช และนงลักษณ์ วิรัชชัย, ๒๕๔๗; Nutravong, ๒๐๐๒; Kittisunthorn, ๒๐๐๓) พบว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ มีจุดดีหลายประการ เช่น ช่วยส่งเสริมการกระจายอำนาจทางการศึกษาทำให้ท้องถิ่นและสถานศึกษามีส่วนร่วมและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และมีแนวคิดและหลักการในการส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวยังได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่เป็นปัญหาและความไม่ชัดเจนของหลักสูตรหลายประการทั้งในส่วนของเอกสารหลักสูตร กระบวนการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติ และผลผลิตที่เกิดจากการใช้หลักสูตร ได้แก่ ปัญหาความสับสนของผู้ปฏิบัติในระดับสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาส่วนใหญ่กำหนดสาระและผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังไว้มาก ทำให้เกิดปัญหาหลักสูตรแน่น การวัดและประเมินผลไม่สะท้อนมาตรฐาน ส่งผลต่อปัญหาการจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาและการเทียบโอนผลการเรียน รวมทั้งปัญหาคุณภาพของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อันยังไม่เป็นที่น่าพอใจ

นอกจากนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้ มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวทางพัฒนาคนดังกล่าว มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะและความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๙) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนมีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๑)

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

๑. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความ
ความเป็นสากล
๒. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และมีคุณภาพ
๓. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความ
ต้องการของท้องถิ่น
๔. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัด การเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
๖. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถ
เทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และ ประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

๑. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
๒. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
๓. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
๔. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
๕. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และ สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ ๕ ประการ ดังนี้

๑. ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

๒. ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิด อย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมี วิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่าง เหมาะสม

๓. ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ใน สังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่ เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

๔. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การ เรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การ จัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จัก หลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

๕. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทาง เทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

๑. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
๒. ซื่อสัตย์สุจริต
๓. มีวินัย
๔. ใฝ่เรียนรู้
๕. อยู่อย่างพอเพียง
๖. มุ่งมั่นในการทำงาน
๗. รักความเป็นไทย
๘. มีจิตสาธารณะ

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

- มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และดำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

- มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข
- มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

- มาตรฐาน ส.๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ
- มาตรฐาน ส.๓.๒ เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ
- มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น
- มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและดำรงความเป็นไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

- มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผล ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวិเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ
- มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิด การสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ทำไมต้องเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ การดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลก

เรียนรู้อะไรในสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้

- **ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม** แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

- **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต** ระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญ การเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลูกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่าง สันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

- **เศรษฐศาสตร์** การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- **ประวัติศาสตร์** เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

- **ภูมิศาสตร์** ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

- มีความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น ที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง
- มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ
- มีความรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีตมีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้นและวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง
- รู้และเข้าใจในแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในขั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

- มีความรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตนเอง ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคมประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมือง การปกครอง และสภาพเศรษฐกิจโดยเน้นความเป็นประเทศไทย
- มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วมศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น
- ปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาค และประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง มากยิ่งขึ้น
- สามารถเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำความเข้าใจในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีต สู่ปัจจุบัน

การจัดหน่วยการเรียนรู้
กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เวลาเรียน ๑๒๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	คนดีที่เรารู้จัก	๑๕
๒	การทำงานและการใช้จ่าย	๑๐
๓	สิ่งแวดล้อมตัวเรา	๑๕
๔	ศาสนาสอนใจให้เราเป็นคนดี(พุทธศาสนา)	๔๐
	รวม	๘๐
	ประวัติศาสตร์	
๑	ตนเองและครอบครัว	๖
๒	วัน เวลา	๗
๓	ความเปลี่ยนแปลง	๗
๔	สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นชาติไทย	๙
๕	วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่น	๑๑
	รวมประวัติศาสตร์	๔๐

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒ เวลาเรียน ๑๒๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ประวัติศาสตร์(พุทธศาสนา)	๒๐
๒	หลักธรรมนำชีวิต(พุทธศาสนา)	๒๐
๓	ครอบครัวของฉัน(สังคมฯ)	๘
๔	หน้าที่ของคนดี(สังคมฯ)	๘
๕	อยู่อย่างพอเพียง(สังคมฯ)	๘
๖	วัน เวลารู้(สังคมฯ)	๘
๗	ย้อนรอยอดีต (ประวัติศาสตร์)	๔๐
๘	รักษ์สิ่งแวดล้อม(สังคมฯ)	๘
	รวม	๑๒๐

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เวลาเรียน ๑๒๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ประวัติศาสตร์(พุทธศาสนา)	๒๐
๒	หลักธรรมนำชีวิต(พุทธศาสนา)	๒๐
๓	ครอบครัวของฉัน(สังคมฯ)	๘
๔	หน้าที่ของคนดี(สังคมฯ)	๘
๕	อยู่อย่างพอเพียง(สังคมฯ)	๘
๖	วัน เวลารู้(สังคมฯ)	๘
๗	ย้อนรอยอดีต(ประวัติ ฯ)	๔๐
๘	รักษ์สิ่งแวดล้อม(สังคมฯ)	๘
รวม		๑๒๐

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ เวลาเรียน ๑๒๐ ชั่วโมง

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ภูมิหลังศาสดาและสาวก(พุทธศาสนา)	๑๕
๒	หลักธรรมนำชีวิต(พุทธศาสนา)	๑๕
๓	พัฒนาจิต(พุทธศาสนา)	๑๐
๔	พลเมืองดีของสังคม(สังคมฯ)	๖
๕	ประชาธิปไตย(สังคมฯ)	๘
๖	กฎหมายใกล้ตัว(สังคมฯ)	๖
๗	อยู่อย่างพอเพียง(สังคมฯ)	๖
๘	อดีตสู่ปัจจุบัน(ประวัติ ฯ)	๑๕
๙	ถิ่นฐานไทย (ประวัติ ฯ)	๑๕
๑๐	ภูมิปัญญาไทย(ประวัติ ฯ)	๑๐
๑๑	โลกน่ารู้(สังคมฯ)	๗
๑๒	รักษ์สิ่งแวดล้อม(สังคมฯ)	๗
รวม		๑๒๐

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ภูมิหลังศาสดาและสาวก(พุทธศาสนา)	๑๕
๒	หลักธรรมนำชีวิต(พุทธศาสนา)	๑๕
๓	พัฒนาจิต(พุทธศาสนา)	๑๐
๔	พลเมืองดีของสังคม(สังคมฯ)	๘
๕	ประชาธิปไตย(สังคมฯ)	๖
๖	กฎหมายใกล้ตัว(สังคมฯ)	๘
๗	อยู่อย่างพอเพียง(สังคมฯ)	๖
๘	อดีตสู่ปัจจุบัน(ประวัติ ฯ)	๑๐
๙	ถิ่นฐานไทย(ประวัติ ฯ)	๑๕
๑๐	ภูมิปัญญาไทย(ประวัติ ฯ)	๑๕
๑๑	โลกน่ารู้(สังคมฯ)	๖
๑๒	รักษาสິงแวดล้อม(สังคมฯ)	๖
รวม		๑๒๐

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

หน่วยที่	ชื่อหน่วย	เวลา (ชั่วโมง)
๑	ศาสนากับการดำรงชีวิต(พุทธศาสนา)	๔๐
๒	หน้าที่พลเมืองดี(สังคมฯ)	๑๕
๓	เรียนรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์(สังคมฯ)	๑๐
๔	ภูมิศาสตร์น่ารู้(สังคมฯ)	๑๕
รวม		๘๐
ประวัติศาสตร์		
๑	วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์	๑๐
๒	เพื่อนบ้านของเรา	๑๕
๓	ความเป็นมาของชาติไทย	๑๕
รวมประวัติศาสตร์		๔๐

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือโดยสังเขป	<p style="text-align: center;">พุทธประวัติ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ประสูติ - ตรัสรู้ - ปรีนิพพาน
๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<p style="text-align: center;">พุทธสาวก พุทธสาวิกา</p> <ul style="list-style-type: none"> - สามเณรบัณฑิต <li style="text-align: center;">ชาดก - วัณณุปถชาดก - สุวัณณสามชาดก <li style="text-align: center;">ศาสนิกชนตัวอย่าง - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช - เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
๓. บอกความหมาย ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<p style="text-align: center;">พระรัตนตรัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ศรัทธาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โอวาท ๓ - ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> : เบญจศีล - ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> : เบญจธรรม : สังคหวัตถุ ๔ - กตัญญูทวดเวทื่อพ่อแม่และครอบครัว - มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> : ทำตัวดี : ว่าง่าย : รับใช้พ่อแม่
	<ul style="list-style-type: none"> - ทำจิตใจให้บริสุทธิ์(บริหารจิตและเจริญปัญญา) ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - อตตาทิ อตตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน - มาตาทิ มิตต สกเฆ มรรดาเป็นมิตรในเรือน
๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนา	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกสวดมนต์และแม่เมตตา - รู้ความหมายและประโยชน์ของสติ - ฟังเพลงและร้องเพลงอย่างมีสติ

ที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นและทำงานอย่างมีสติ - ฝึกให้มีสติในการฟัง การอ่าน การคิด การ ถาม และการเขียน
------------------------	--

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน <ul style="list-style-type: none"> - การพัฒนาทำความสะอาด - การบริจาค - การร่วมกิจกรรมทางศาสนา
๒. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> - ชั้นเตรียมการ - ชั้นพิธีการ
๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ประวัติดังกล่าวของวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> - วันมาฆบูชา - วันวิสาขบูชา - วันอาสาฬหบูชา - วันอัฐมีบูชา ● การบูชาพระรัตนตรัย

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● การเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - กตัญญูกตเวทิตะและเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของ พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่ ครูและผู้มีพระคุณ - รู้จักกล่าวคำขอบคุณ ขอโทษ การไหว้ผู้ใหญ่ - ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ ของครอบครัวและโรงเรียน - มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัวและโรงเรียน - มีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - มีระเบียบวินัย มีน้ำใจ ● ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน
๒. ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเอง ผู้อื่น และบอกผลของ	<ul style="list-style-type: none"> ● ลักษณะความสามารถและลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - ความกตัญญูกตเวทิตะ

การกระทำนั้น	<ul style="list-style-type: none"> - ความมีระเบียบวินัย - ความขยัน ความอดทน อดกลั้น - การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือผู้อื่น - ความซื่อสัตย์สุจริต - ความเมตตากรุณา <ul style="list-style-type: none"> ● ผลของการกระทำที่ดี เช่น ภาคภูมิใจ มีความสุข ได้รับการยกย่องชมเชย
--------------	---

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
 มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกโครงสร้าง บทบาท และหน้าที่ ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● โครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ● โครงสร้างของโรงเรียน ความสัมพันธ์ของบทบาท หน้าที่ของสมาชิกในโรงเรียน
๒. ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและความแตกต่างของอำนาจตามบทบาท สิทธิ หน้าที่ในครอบครัวและโรงเรียน ● การใช้อำนาจในครอบครัวตามบทบาท สิทธิ หน้าที่
๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ● กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในครอบครัว เช่น การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในครอบครัว การรับฟังและแสดงความคิดเห็น ● กิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตยในโรงเรียน เช่น เลือกรับผิดชอบ ภาระงานชุมนุม ภาระงานนักเรียน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์
 มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ● สินค้าและบริการที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ ปากกา กระดาษ ยาสีฟัน ● สินค้าและบริการที่ได้มาโดยไม่ใช้เงิน เช่น มีผู้ให้หรือการใช้ของแลกเปลี่ยน ● สินค้าและบริการที่ได้มาจากการใช้เงินซื้อ เช่น ซื้ออาหาร จ่ายค่าบริการ โทรศัพท์ ● วิธีการใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการให้คุ้มค่า
๒. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	<ul style="list-style-type: none"> ● การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันเพื่อซื้อสินค้าและบริการ ● ประโยชน์ของการใช้เงินที่ไม่เกินตัว ● ประโยชน์ของการออม

	<ul style="list-style-type: none"> • โทษของการใช้จ่ายเงินเกินตัว • วางแผนการใช้จ่าย
๓. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	<ul style="list-style-type: none"> • ทรัพยากรที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ดินสอ กระดาษ เสื้อผ้า อาหาร ไฟฟ้า น้ำ • ทรัพยากรส่วนรวม เช่น โต๊ะ เก้าอี้นักเรียน สาธารณูปโภคต่างๆ • วิธีการใช้ทรัพยากรทั้งของส่วนตัวและส่วนรวมอย่างถูกต้องและประหยัดและคุ้มค่า

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายเหตุผล ความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	<ul style="list-style-type: none"> • ความหมาย ประเภท และความสำคัญของการทำงาน • เหตุผลของการทำงาน • ผลของการทำงานประเภทต่างๆ ที่มีต่อครอบครัวและสังคม • การทำงานอย่างสุจริตทำให้สังคมสงบสุข

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> • ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบสุริยคติที่ปรากฏในปฏิทิน • ชื่อ วัน เดือน ปี ตามระบบจันทรคติที่ปรากฏในปฏิทิน • ช่วงเวลาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น วันนี้ ตอนเช้า ตอนเย็น
๒. เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> • เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของนักเรียน เช่น ตื่นนอน เข้านอน เรียนหนังสือ เล่นกีฬา รับประทานอาหาร ฯลฯ • ใช้คำบอกช่วงเวลา แสดงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้
๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> • วิธีการสืบค้นประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวอย่างง่าย • บอกเล่าประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์ อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของเครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของอดีตกับปัจจุบันที่เป็นรูปธรรม และใกล้ตัวเด็ก เช่น การใช้ควายไถนา รถอีแต่น ● สาเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ ตามกาลเวลา
๒. บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ที่มีผลกระทบต่อตนเอง ในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การย้ายบ้าน การย้ายโรงเรียน การสูญเสียบุคคลในครอบครัว

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทย และปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์ของชาติไทย ที่เป็นความภาคภูมิใจและการมีส่วนร่วมที่จะอนุรักษ์ไว้ ได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (ธงชาติ เพลงชาติ พระพุทธรูป พระบรมฉายาลักษณ์ ภาษาไทย อักษรไทย) ● การเคารพธงชาติ การร้องเพลงชาติและเพลงสรรเสริญพระบารมี การเคารพพระบรมฉายาลักษณ์ การเคารพศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ● เอกลักษณ์อื่นๆ เช่น ศาสนา การแต่งกาย วัฒนธรรม ประเพณีไทย เงินตรา แผนที่ประเทศไทย อาหารไทย (อาหารไทยที่ต่างชาตินิยมยกย่อง เช่น ต้มยำกุ้ง ผัดไทย)
๒. บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนที่ใกล้ตัวนักเรียน เช่น วัด ตลาด พิพิธภัณฑ์ มัสยิด โบสถ์คริสต์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ● คุณค่าและความสำคัญของแหล่งวัฒนธรรมในชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นแหล่งเรียนรู้
๓. ระบุสิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างสิ่งที่เป็นความภาคภูมิใจในท้องถิ่น เช่น สิ่งของ สถานที่ ภาษาล้าน วัฒนธรรมประเพณีที่เป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักเรียนและเป็นรูปธรรมชัดเจน ● คุณค่าและประโยชน์ของสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบ ของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุปรูป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. แยกแยะสิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	<ul style="list-style-type: none"> • สิ่งต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
๒. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว	<ul style="list-style-type: none"> • ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น ที่อยู่อาศัย บ้าน เพื่อนบ้าน ต้นไม้ ถนน พุงนา ไร่นา สวน ที่ราบ ภูเขา แหล่งน้ำ
๓. ระบุทิศหลักและที่ตั้งของสิ่งต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> • ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก) และที่ตั้งของสิ่งต่างๆ รอบตัว
๔. ใช้แผนผังง่ายๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน	<ul style="list-style-type: none"> • แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่างๆ ในห้องเรียน
๕. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	<ul style="list-style-type: none"> • การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน เช่น กลางวัน กลางคืน ความร้อนของอากาศ ฝน-เมฆ-ลม

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑. บอกสิ่งต่างๆ ที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> • ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกายและอาหาร
๒. สังเกตและเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว	<ul style="list-style-type: none"> • การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว
๓. มีส่วนร่วมในการจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> • การรู้เท่าทันสิ่งแวดล้อมและปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● พระพุทธศาสนาเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวชหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● สรุปรูปพุทธประวัติ ● ประสูติ <ul style="list-style-type: none"> - เหตุการณ์หลังประสูติ - แรกนาขวัญ - การศึกษา - การอภิเษกสมรส - เทวทูต ๔ - การออกผนวช ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - วัณณุปถชาดก - สุวัณณสามชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช - เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (หนูพร้อม)
๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - สามเณราหุล ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - วรุณชาดก - วานรินทชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - สมเด็จพระญาณสังวร (ศุข ใก่เถื่อน) - สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน)
๔. บอกความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - ศรัทธา ● โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> : เบญจศีล - ทำความดี

	<ul style="list-style-type: none"> : เเบญจธรรม : หิริ – โอตตัปปะ : สังคหัตถุ ๔ : ขมราวาสธรรม ๔ : กตัญญูกตเวทิต่อครู อาจารย์และโรงเรียน : มงคล ๓๘ ➤ กตัญญู ➤ สงเคราะห์ญาติพี่น้อง - ทำจิตใจให้บริสุทธิ์(บริหารจัดการและเจริญปัญญา) ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - นิमितต สาธูรูปาน กตญญู กตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทิต่เป็นเครื่องหมายของคนดี - พรหมมาติ มาตาปิโตร มารดาบิดา เป็นพรหมของบุตร
<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน ตามหลักศาสนา</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างการทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัวและในโรงเรียน
<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกสวดมนต์ไหว้พระและแม่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> - รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ - ฝึกสมาธิเบื้องต้น - ฝึกสติเบื้องต้นด้วยกิจกรรมการเคลื่อนไหว อย่างมีสติ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
<p>๗. บอกชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ชื่อศาสนา ศาสดา และคัมภีร์ของศาสนาต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> : ศาสดา : พระพุทธเจ้า
	<ul style="list-style-type: none"> : คัมภีร์ : พระไตรปิฎก - ศาสนาอิสลาม <ul style="list-style-type: none"> : ศาสดา : มุฮัมมัด : คัมภีร์ : อัลกุรอาน - คริสต์ศาสนา <ul style="list-style-type: none"> : ศาสดา : พระเยซู : คัมภีร์ : ไบเบิ้ล - ศาสนาฮินดู <ul style="list-style-type: none"> : ศาสดา : ไม่มีศาสดา : คัมภีร์ : พระเวท พราหมณะ อูปนิษัท อารัณยกะ

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนา ที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● การฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> - การพนมมือ - การไหว้ - การกราบ - การนั่ง - การยืน การเดิน
๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญ ทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● การเข้าร่วมกิจกรรมและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวันสำคัญทางพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> - ระเบียบพิธีการบูชาพระรัตนตรัย - การทำบุญตักบาตร

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ ที่ต้องปฏิบัติในครอบครัว โรงเรียน สถานที่สาธารณะ เช่น โรงภาพยนตร์ โบราณสถาน ฯลฯ
๒. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● กิริยามารยาทไทยเกี่ยวกับการทำความเคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การพูด การทักทาย การแต่งกาย
๓. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับ ความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่ต่างจากกันโดยปราศจากอคติ	<ul style="list-style-type: none"> ● การยอมรับความแตกต่างของคนในสังคมเรื่องความคิด ความสามารถ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่ต่างจากกัน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - บุคคลย่อมมีความคิดที่มีเหตุผล - การปฏิบัติตนตามพิธีกรรม ตามความเชื่อของ บุคคล - บุคคลย่อมมีความสามารถแตกต่างกัน - ไม่พูดหรือแสดงอาการดูถูกรังเกียจผู้อื่น ใน เรื่องของรูปร่างหน้าตา สีผม สีผิว ที่แตกต่าง กัน
๔. เคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เช่น <ul style="list-style-type: none"> - เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น - สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย - สิทธิในทรัพย์สิน

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเองและสมาชิกในครอบครัว ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสัมพันธ์ของตนเองและสมาชิกในครอบครัวกับชุมชน เช่น การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน
๒. ระบุผู้มีบทบาท อำนาจใจการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ผู้มีบทบาท อำนาจใจการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ทรัพยากรที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในครอบครัวและโรงเรียน เช่น ดินสอและกระดาษที่ผลิตจากไม้ รวมทั้งเครื่องจักรและแรงงานการผลิต ● ผลของการใช้ทรัพยากรในการผลิตที่หลากหลายที่มีต่อราคา คุณค่า และประโยชน์ของสินค้าและบริการ รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
๒. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	<ul style="list-style-type: none"> ● การประกอบอาชีพของครอบครัว ● การแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ● รายได้และรายจ่ายในภาพรวมของครอบครัว ● รายได้และรายจ่ายของตนเอง
๓. บันทึกรายรับ-รายจ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● วิธีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของตนเองอย่างง่าย
๔. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม	<ul style="list-style-type: none"> ● รายการของรายรับที่เป็นรายได้ที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ● รายการของรายจ่ายที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม ● ที่มาของรายได้ที่สุจริต ● การใช้จ่ายที่เหมาะสม ● ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้ ● การออมและผลดีของการออม ● การนำเงินที่ออมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การช่วยเหลือสาธารณกุศล

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีการต่างๆ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและความสำคัญของสินค้าและบริการและการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ ● ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยไม่ใช้เงิน รวมทั้งการแบ่งปัน การช่วยเหลือ ● ลักษณะของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยการใช้เงิน
๒. บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและบทบาทของผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ผลิต และผู้บริโภคพอสังเขป ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ในการกำหนดราคาสินค้าและบริการ ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้สังคมสงบสุขและประเทศมั่นคง

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	<ul style="list-style-type: none"> ● คำที่แสดงช่วงเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เช่น วันนี้ เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ เดือนนี้ เดือนหน้า เดือนก่อน ● วันสำคัญที่ปรากฏในปฏิทินที่แสดงเหตุการณ์สำคัญในอดีตและปัจจุบัน ● ใช้คำบอกช่วงเวลา อดีต ปัจจุบัน อนาคต แสดงเหตุการณ์ได้
๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● วิธีการสืบค้นเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัว โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาพถ่าย สื่อบันทึก ทะเบียนบ้าน ● ใช้คำบอกช่วงเวลา ที่แสดงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตตนเอง เช่น เดือนที่แล้ว เกิดอะไรขึ้นกับตัวเราหรือครอบครัว ● ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของ เหตุการณ์ อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● วิธีการสืบค้นข้อมูลอย่างง่าย ๆ เช่น การสอบถามพ่อแม่ ผู้รู้ในชุมชน ● วิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การประกอบอาชีพ การแต่งกาย การสื่อสาร ประเพณีในชุมชน จากอดีตถึงปัจจุบัน ● สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน
๒. อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตของคนในชุมชนทางด้านต่างๆ ● ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และ อารมณ์ความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ● บุคคลในท้องถิ่นที่ทำประโยชน์ต่อการสร้างสรรควัฒนธรรม และความมั่นคงของท้องถิ่น และประเทศชาติ ในอดีตที่ควรนำมาเป็นแบบอย่าง ● ผลงานของบุคคลในท้องถิ่นที่น่าภาคภูมิใจ
๒. ยกตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างของวัฒนธรรมประเพณีไทย เช่น การทำความเคารพ อาหารไทย ภาษาไทย ประเพณีสงกรานต์ ฯลฯ ● คุณค่าของวัฒนธรรม และประเพณีไทยที่มีต่อสังคมไทย ● ภูมิปัญญาของคนไทยในท้องถิ่นของนักเรียน

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุสิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	<ul style="list-style-type: none"> ● สิ่งต่างๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน
๒. ระบุตำแหน่งอย่างง่าย และลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ อากาศ ทะเล	<ul style="list-style-type: none"> ● ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย เช่น ภูเขา ที่ราบ แม่น้ำ ต้นไม้ อากาศ ทะเล
๓. อธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวงจันทร์ เช่น ข้างขึ้น ข้างแรม ฤดูกาลต่างๆ

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสำคัญและคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม	<ul style="list-style-type: none"> ● ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ มีผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ เช่น ที่อยู่อาศัย เครื่องแต่งกายและอาหาร
๒. แยกแยะและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปอย่างคุ้มค่า	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ ● ประเภททรัพยากรธรรมชาติ <ul style="list-style-type: none"> - ใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ - ใช้แล้วไม่หมด เช่น บรรยากาศ น้ำ - ใช้แล้วมีการเกิดขึ้นมาทดแทนหรือรักษาไว้ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า
๓. มีอธิบายความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์
๔. มีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ● การรักษาและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนากับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ การทำบุญใส่บาตร การแสดงความเคารพ การใช้ภาษา
๒. สรุปรูปพุทธประวัติ ตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึง ปรีณิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● สรุปรูปพุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> - การบำเพ็ญเพียร - ผจญมาร - ตรัสรู้ - ปฐมเทศนา - ปรีณิพพาน
๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่าและ ศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - สามเณรสังกัจจายะ ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - อารามทุสกชาดก - มหาวาณิชชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) - สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)
๔. บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสำคัญของพระไตรปิฎก เช่น เป็นแหล่งอ้างอิงของหลักธรรมคำสอน
๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> - ศรัทธา ● โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> : เบญจศีล - ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> : เบญจธรรม : สติ-สัมปชัญญะ : สังคหวัตถุ ๔ : ฆราวาสธรรม ๔ : อัตถะ ๓ (อัตตัตถะ ปรัตถะ อุภยัตถะ)

	<p>: ความมกัตัญญกตเวทิต่อชุมชนและ สิ่งแวดล้อม</p> <p>: มงคล ๓๘</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ รู้จักให้ ➤ พูดไพเราะ ➤ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี <p>- ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา)</p> <ul style="list-style-type: none"> ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - ทพมาน โปโย โหติ ผู้ให้อ้อมเป็นที่รัก - โมกโข กลยาณียา สาธุ เปล่งวาจาไพเราะให้สำเร็จประโยชน์
<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกสวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแผ่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> - รู้ความหมายและประโยชน์ของสติและสมาธิ - รู้ประโยชน์ของการฝึกสติ - ฝึกสมาธิเบื้องต้นด้วยการนับลมหายใจ - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถามและการเขียน
<p>๗. บอกชื่อ ความสำคัญและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่นๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ชื่อและความสำคัญของศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคล ในพระพุทธศาสนา ศาสนาอิสลาม คริสต์ศาสนา ศาสนาฮินดู ● การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถานและศาสนบุคคลในศาสนาอื่นๆ

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ฝึกปฏิบัติมรรยาทชาวพุทธ <ul style="list-style-type: none"> - การลุกขึ้นยืนรับ - การต้อนรับ - การรับ-ส่งของแก่พระภิกษุ - มรรยาทในการสนทนา - การสำรวมกิริยามารยาท - การแต่งกายที่เหมาะสมเมื่ออยู่ในวัดและพุทธสถาน - การดูแลรักษาศาสนวัตถุ และศาสนสถาน
๒. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ปฏิบัติตนในศาสนพิธี <ul style="list-style-type: none"> - การอาราธนาศีล - การสมาทานศีล - เครื่องประกอบโต๊ะหมู่บูชา การจัดโต๊ะหมู่บูชา
๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมาของการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ ● การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> - ชั้นเตรียมการ - ชั้นพิธีการ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. สรุประโยชน์และปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● ประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัว เช่น การแสดงความเคารพ และการเชื่อฟังผู้ใหญ่ การกระทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว ● ประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมประเพณีทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต ประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น
๒. บอกพฤติกรรมกรการดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ● พฤติกรรมของตนและเพื่อนๆในชีวิตประจำวัน เช่น การทักทาย การทำความเคารพ การปฏิบัติตามศาสนพิธี การรับประทานอาหาร การใช้ภาษา (ภาษาถิ่นกับภาษาราชการและภาษาอื่นๆ)
๓. อธิบายความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ	<ul style="list-style-type: none"> ● วันหยุดราชการที่สำคัญ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - วันหยุดเกี่ยวกับชาติและพระมหากษัตริย์ เช่น วันจักรี วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล วันเฉลิมพระชนมพรรษา - วันหยุดราชการเกี่ยวกับศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา

	- วันหยุดราชการที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมไทย เช่น วันสงกรานต์ วันพืชมงคล
๔. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● บุคคลที่มีผลงานเป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน ● ลักษณะผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่น

สาระที่ ๒ หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชนในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> ● บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ● การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆตามกระบวนการประชาธิปไตย
๒. วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการตัดสินใจในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชนโดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง	<ul style="list-style-type: none"> ● การออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง ● วิธีการเลือกตัวแทนที่ถูกต้องและเหมาะสม
๓. ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน ที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	<ul style="list-style-type: none"> ● การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่มที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียนโรงเรียนและชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง คณะกรรมการห้องเรียน - การเปลี่ยนแปลงในโรงเรียน เช่น การเลือกประธานนักเรียน คณะกรรมการนักเรียน - การเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การเลือกผู้ใหญ่บ้าน กำนัน สมาชิก อบต. อบจ.

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ● สินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ที่เรียกว่า ปัจจัย ๔ ● สินค้าที่เป็นความต้องการของมนุษย์ อาจเป็นสินค้าที่จำเป็นหรือไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ● ประโยชน์และคุณค่าของสินค้าและบริการที่สนองความต้องการของมนุษย์ ● หลักการเลือกสินค้าที่จำเป็น
๒. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้บัญชีรับจ่าย วิเคราะห์การใช้จ่ายที่จำเป็นและเหมาะสม ● วางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเอง

	<ul style="list-style-type: none"> ● วางแผนการแสวงหารายได้ที่สุจริตและเหมาะสม ● วางแผนการนำเงินที่เหลือจ่ายมาใช้อย่างเหมาะสม
๓. อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริการสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายของผู้ผลิตและผู้บริโภค ● ความหมายของสินค้าและบริการ ● ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความหายากของทรัพยากรกับความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	<ul style="list-style-type: none"> ● สินค้าและบริการที่ภาครัฐทุกระดับจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน เช่น ถนน โรงเรียน สวนสาธารณะ การสาธารณสุข การบรรเทาสาธารณภัย
๒. บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและความสำคัญของภาษีที่รัฐนำมาสร้างความเจริญและให้บริการแก่ประชาชน ● ตัวอย่างของภาษี <ul style="list-style-type: none"> - ภาษีทางตรง <ul style="list-style-type: none"> : ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา : ภาษีนิติบุคคล - ภาษีทางอ้อม <ul style="list-style-type: none"> : ภาษีการขายทั่วโลก <ul style="list-style-type: none"> ➤ ภาษีมูลค่าเพิ่ม ภาษีการค้า ฯลฯ ● บทบาทหน้าที่ของประชาชนในการเสียภาษี
๓. อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสำคัญและผลกระทบของการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. เที่ยบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ที่มาของศักราชที่ปรากฏในปฏิทิน เช่น พุทธศักราช คริสต์ศักราช อย่างสังเขป วิธีการเทียบ พ.ศ. เป็น ค.ศ. หรือ ค.ศ. เป็น พ.ศ. ตัวอย่างการเทียบศักราชในเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน เช่น ปีเกิดของนักเรียน
๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> วิธีการสืบค้นเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยใช้หลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ใช้เส้นเวลา (Time Line) ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและชุมชน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ปัจจัยการตั้งถิ่นฐานของชุมชนซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม เช่น ความเจริญทางเทคโนโลยีการคมนาคม ความปลอดภัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของชุมชนทั้งปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม
๒. สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนของตนที่เกิดจากปัจจัยทางภูมิศาสตร์และปัจจัยทางสังคม
๓. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองและชุมชนอื่นๆ	<ul style="list-style-type: none"> ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนใกล้เคียง ที่มีความเหมือนและความต่างกับชุมชนของตนเอง

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	<ul style="list-style-type: none"> พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ โดยสังเขปของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ตามลำดับ
๒. อธิบายพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบัน โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ โดยสังเขป
๓. เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ	<ul style="list-style-type: none"> วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ เช่น ท้าวเทพสตรี ท้าวศรีสุนทร ชาวบ้านบางระจัน พระยาพิชัยดาบหัก สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบ ของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ใช้แผนที่ แผนที่ และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	<ul style="list-style-type: none"> แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศทาง
๒. เขียนแผนผังอย่างง่าย ๆ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ตำแหน่งที่ตั้งสัมพันธ์ของสถานที่สำคัญในบริเวณ โรงเรียนและชุมชน เช่น สถานที่ราชการ อำเภอ ตลาด โรงพยาบาล ไปรษณีย์ ฯลฯ
๓. บอกความสัมพันธ์ของลักษณะกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ภูมิประเทศและภูมิอากาศที่มีผลต่อสภาพสังคมในชุมชน

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาพแวดล้อมชุมชนในอดีตและปัจจุบัน
๒. อธิบายการพึ่งพาสีงแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ	<ul style="list-style-type: none"> ● การพึ่งพาสีงแวดล้อมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น การคมนาคม บ้านเรือนและการประกอบอาชีพในชุมชน ● การประกอบอาชีพที่มีผลมาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชุมชน
๓. อธิบายเกี่ยวกับมลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> ● มลพิษที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์
๔. อธิบายความแตกต่างของเมืองและชนบท	<ul style="list-style-type: none"> ● ลักษณะของเมืองและชนบท
๕. ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสีงแวดล้อมในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● การเพิ่มและสูญเสียสีงแวดล้อมทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลง

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสำคัญของพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนา ในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ - เป็นศูนย์รวมการทำความดีและพัฒนาจิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ สวดมนต์ ศึกษาหลักธรรม - เป็นที่ประกอบศาสนพิธี (การทอดกฐิน การทอดผ้าป่า การเวียนเทียน การทำบุญ) - เป็นแหล่งทำกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดประเพณีท้องถิ่น การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ของชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาชุมชน
๒. สรุปรูปพุทธประวัติ ตั้งแต่บรรลุนิพพานจนถึงประกาศธรรม หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● สรุปรูปพุทธประวัติ <ul style="list-style-type: none"> - ตรัสรู้ - ประกาศธรรม ได้แก่ <ul style="list-style-type: none"> : โปรดชฎิล : โปรดพระเจ้าพิมพิสาร : พระอัครสาวก : แสดงโอวาทปาฏิโมกข์
๓. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - พระอรุเวลกัสสปะ ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - กุฎิพุกชาดก - มหาอุกกุสชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร์ อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก - สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี
๔. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> : ศรัทธา ๔ - พระพุทธ : พุทธคุณ ๓ - พระธรรม : หลักกรรม - พระสงฆ์ ● ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> - ศีล สมาธิ ปัญญา

	<ul style="list-style-type: none"> ● โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> : เบญจศีล : ทุจจริต ๓ - ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> : เบญจธรรม : สุจจริต ๓ : พรหมวิหาร ๔ : ขรवासธรรม ๔ : ความกตัญญูทศเวทต่อประเทศชาติ : มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> ➢ เคารพ ➢ ถ่อมตน ➢ ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - สุขา สังขสส สามคคี ความพร้อมเพรียงของหมู่ทำให้เกิดสุข - โลโกปตมภิกขา เมตตา เมตตาธรรม คำจุนโลก
<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างการกระทำความดีของตนเองและบุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน
<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ ในพระพุทธานุภาพหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● สวดมนต์ให้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแม่เมตตา <ul style="list-style-type: none"> - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา - รู้วิธีปฏิบัติของการบริหารจิตและเจริญปัญญา - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มา กระทบ ใจรับรู้ธรรมารมย์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการอยู่ร่วมกัน เป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ <ul style="list-style-type: none"> - เบญจศีล - เบญจธรรม - ทุจจริต ๓ - สุจจริต ๓ - พรหมวิหาร ๔

	<ul style="list-style-type: none"> - มงคล ๓๘ : เคารพ : ถ่อมตน : ทำความดีให้พร้อมไว้ก่อน - พุทธศาสนสุภาษิต : ความพร้อมเพรียงของหมู่ทำให้เกิดสุข : เมตตาธรรมค้ำจุนโลก : กตัญญูกตเวทิต่อประเทศชาติ
๘. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● ประวัติศาสดา - พระพุทธเจ้า - มุฮัมมัด - พระเยซู

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความรู้เบื้องต้นและความสำคัญของศาสนสถาน ● การแสดงความเคารพต่อศาสนสถาน ● การบำรุงรักษาศาสนสถาน
๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● มรรยาทของศาสนิกชน <ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่อพระภิกษุ - การยืน การเดิน และการนั่ง ที่เหมาะสมใน โอกาสต่างๆ
๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● ปฏิบัติตนในศาสนพิธี <ul style="list-style-type: none"> - การอาราธนาศีล - การอาราธนาธรรม - การอาราธนาพระปริตร - ระเบียบพิธีและการปฏิบัติตนในวันธรรมสวนะ

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● การเข้าร่วมกิจกรรมประชาธิปไตยของชุมชน เช่น การรณรงค์ การเลือกตั้ง ● แนวทางการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เช่น อนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม สาธารณสมบัติ โบราณวัตถุและโบราณสถาน การพัฒนาชุมชน
๒. ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	<ul style="list-style-type: none"> ● การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี <ul style="list-style-type: none"> - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้นำ - บทบาทและความรับผิดชอบของผู้ตามหรือสมาชิก - การทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และประโยชน์ของการทำงานเป็นกลุ่ม
๓. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ● สิทธิพื้นฐานของเด็ก เช่น สิทธิที่จะมีชีวิต สิทธิที่จะได้รับการปกป้อง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา สิทธิที่จะมีส่วนร่วม
๔. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● วัฒนธรรมในภาคต่างๆ ของไทยที่แตกต่างกัน เช่น การแต่งกาย ภาษา อาหาร
๕. เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัญหาและสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ● แนวทางแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> • อำนาจอธิปไตย • ความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย
๒. อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง ทั้งก่อนการเลือกตั้ง ระหว่างการเลือกตั้งและหลังการเลือกตั้ง
๓. อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	<ul style="list-style-type: none"> • สถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย • ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> • สินค้าและบริการที่มีอยู่หลากหลายในตลาดที่มีความแตกต่างกันด้านราคาและคุณภาพ • ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ซื้อ ผู้ขาย และตัวสินค้า เช่น ความพึงพอใจของผู้ซื้อ ราคาสินค้า การโฆษณา คุณภาพของสินค้า
๒. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษามลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	<ul style="list-style-type: none"> • สิทธิพื้นฐานของผู้บริโภค • สินค้าและบริการที่มีเครื่องหมายรับรองคุณภาพ • หลักการและวิธีการเลือกบริโภค
๓. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ในชีวิประจำวันของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> • หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง • การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการดำรงชีวิต เช่น การแต่งกาย การกินอาหาร การใช้จ่าย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> อาชีพ สินค้าและบริการต่างๆ ที่ผลิตในชุมชน
๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	<ul style="list-style-type: none"> การพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย การกู้หนี้ยืมสิน การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการใช้สิ่งของที่ผลิตในชุมชน ความหมายและประเภทของเงิน หน้าที่เบื้องต้นของเงินในระบบเศรษฐกิจ สกุลเงินสำคัญที่ใช้ในการซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	<ul style="list-style-type: none"> ความหมายและช่วงเวลา ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ การใช้ทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษเพื่อทำความเข้าใจช่วงเวลาปรากฏในเอกสารต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์
๒. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษย์ชาติ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> เกณฑ์การแบ่งยุคสมัยในการศึกษาประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นยุคก่อนประวัติศาสตร์ และยุคประวัติศาสตร์ ยุคสมัยที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เช่น สมัยก่อนสุโขทัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี สมัยรัตนโกสินทร์
๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แบ่งเป็นหลักฐานชั้นต้น และหลักฐานชั้นรอง ตัวอย่างหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นของตน เกณฑ์การจำแนกหลักฐานที่พบในท้องถิ่นเป็นหลักฐานชั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง อย่างง่ายๆ

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยสังเขป
๒. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย	<ul style="list-style-type: none"> หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยโดยเฉพาะที่สามารถก่อตั้งเป็นอาณาจักรโบราณได้ โดยสังเขป หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย โดยสังเขป

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย โดยสังเขป พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ โดยสังเขป
๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย	<ul style="list-style-type: none"> ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไทย) โดยสังเขป
๓. ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์	<ul style="list-style-type: none"> ภูมิปัญญาไทยสมัยสุโขทัย เช่น ภาษาไทย ศิลปกรรมสุโขทัย ที่ทำให้สุโขทัยได้รับการยกย่องเป็นมรดกโลก คุณค่าของภูมิปัญญาไทยที่สืบทอดถึงปัจจุบันที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ใช้แผนที่ ภาพถ่ายระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> แผนที่ ภาพถ่าย ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง
๒. ระบุแหล่งทรัพยากรและสิ่งต่างๆในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่	<ul style="list-style-type: none"> ตำแหน่ง ระยะทาง และทิศของทรัพยากรและสิ่งต่างๆในจังหวัดของตนเอง
๓. ใช้แผนที่อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> แผนที่แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด ลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะหรือภูมิประเทศและภูมิอากาศ) ที่มีผลต่อสภาพสังคมของจังหวัด

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด เช่น ลักษณะบ้าน อาหาร
๒. อธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น
๓. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด	<ul style="list-style-type: none"> การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัด

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำเร็จ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน
นับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. วิเคราะห์ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือในฐานะที่เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมและหลักในการพัฒนา ชาติไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา <ul style="list-style-type: none"> - มรดกทางด้านรูปธรรม เช่น ศาสนสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม - มรดกทางด้านจิตใจ เช่น หลักธรรมคำสั่งสอนความเชื่อและคุณธรรมต่างๆ ● การนำพระพุทธศาสนาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชาติไทย <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม เช่น ภavana ๔ (กาย ศีล จิต ปัญญา) ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ อริยสัจ ๔ <ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาจิตใจ เช่น หลักโอวาท ๓ (ละความชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้บริสุทธิ์) และกาบริหารจิต และเจริญปัญญา
๒. สรุปรูปพุทธประวัติ ตั้งแต่เสด็จกรุง กบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญ หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) ● โปรดพระพุทธบิดา (เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์) ● พุทธกิจสำคัญ ได้แก่ โลกัตถจริยา
๓. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิด จากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่ กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - พระโสณโกฬวิริยะ ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - จุฬเสฏฐชาดก - วัณณาโรหชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - สมเด็จพระสังฆราช (สา) - อาจารย์เสถียร โพนินันทะ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๔. อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์ประกอบของพระไตรปิฎก <ul style="list-style-type: none"> - พระสุตตันตปิฎก - พระวินัยปิฎก - พระอภิธรรมปิฎก ● ความสำคัญของพระไตรปิฎก
๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัย และปฏิบัติตาม ไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> : ศรีธธา ๔ - พระพุทธรูป : พุทธจริยา ๓ - พระธรรม : อริยสัจ ๔ : หลักกรรม - พระสงฆ์ ● ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> - ศีล สมาธิ ปัญญา ● โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำชั่ว <ul style="list-style-type: none"> : เบญจศีล : อบายมุข ๔ - ทำความดี <ul style="list-style-type: none"> : เบญจธรรม : บุญกิริยาวัตถุ ๓ : อคติ ๔ : อิทธิบาท ๔ : ความกตัญญูทศเวทต่อพระพุทธศาสนา : มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> ➢ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน ➢ การงานไม่อาภูล ➢ อดทน - ทำจิตให้บริสุทธิ์ (บริหารจิตและเจริญปัญญา) ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - วิริเยน ทุกขมจเจติ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
	<p>คนจะล่วงทุกข์ได้เพราะความเพียร</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปัญญา โลกสมิ ปชโชโต ปัญญา คือ แสงสว่างในโลก
<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัยและแผ่เมตตา - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา - รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจัดการจิตและเจริญปัญญา - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ความรู้สึก เมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัสสิ่งที่มากระทบ ใจรับรู้ธรรมารมย์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การคิด การถาม และการเขียน
<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● โอวาท ๓ (ตามสาระการเรียนรู้ข้อ ๕)

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
<p>๑. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์และปฏิบัติตนถูกต้อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การจัดพิธีกรรมที่เรียบง่าย ประหยัด มีประโยชน์ และถูกต้องตามหลักทางศาสนาที่ตนนับถือ
<p>๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนา ตามที่กำหนด และอภิปรายประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● การมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสถานที่ประกอบศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา ● พิธีถวายสังฆทาน เครื่องสังฆทาน ● ระเบียบพิธีในการทำบุญงานมงคล ● ประโยชน์ของการเข้าร่วมศาสนพิธี พิธีกรรมทางศาสนา หรือกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา
<p>๓. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● มรรยาทของศาสนิกชน - การกราบพระรัตนตรัย - การไหว้บิดามารดา ครู อาจารย์ ผู้ที่เคารพนับถือ - การกราบศพ

สาระที่ ๒ หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาทสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพหน้าที่ของชุมชน เช่น การรณรงค์การเลือกเมืองดี เช่น เคารพเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปฏิบัติตนตามกฎหมายคุณลักษณะของพลเมืองดี เช่น มุมนานะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีค่านิยมประชาธิปไตย มีคุณธรรม
๒. เสนอวิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	<ul style="list-style-type: none"> ● เหตุการณ์ที่ละเมิดสิทธิเด็กในสังคมไทย ● แนวทางการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก ● การปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กในสังคมไทย
๓. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> ● วัฒนธรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ● คุณค่าของวัฒนธรรมกับการดำเนินชีวิต
๔. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ● ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนของตน ● การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน

สาระที่ ๒ หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● โครงสร้างการปกครองในท้องถิ่น เช่น อบจ. อบต. เทศบาล และการปกครองพิเศษ เช่น พัทยา กรุงเทพมหานคร ● อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น
๒. ระบุบทบาท หน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● บทบาทหน้าที่และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น เช่น นายก อบต. นายกเทศมนตรี นายก อบจ. ผู้ว่าราชการ กทม.
๓. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ● องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับบริการสาธารณประโยชน์ในชุมชน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและประเภทของปัจจัยการผลิตประกอบด้วย ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ● เทคโนโลยีการผลิตสินค้าและบริการ ● ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ราคาน้ำมัน วัตถุดิบ ● พฤติกรรมของผู้บริโภค ● ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการที่มีอยู่ในท้องถิ่นหรือแหล่งผลิตสินค้าและบริการ
๒. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัว โรงเรียนและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ● การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เช่น การประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่ายในบ้าน โรงเรียน การวางแผน การผลิตสินค้าและบริการเพื่อลดความสูญเสียทุกประเภท การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ● ตัวอย่างการผลิตสินค้าและบริการในชุมชน เช่น หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์หรือโอท็อป
๓. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักการและประโยชน์ของสหกรณ์ ● ประเภทของสหกรณ์ โดยสังเขป ● สหกรณ์ในโรงเรียน ● การประยุกต์หลักการสหกรณ์ มาใช้ในชีวิตประจำวัน

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	<ul style="list-style-type: none"> ● บทบาทหน้าที่ของธนาคารโดยสังเขป ● ดอกเบี้ยเงินฝาก และดอกเบี้ยกู้ยืม ● การฝากเงิน/การถอนเงิน
๒. จำแนกผลดี ผลเสีย ของการกู้ยืม	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลดีและผลเสียของการกู้ยืมเงินทั้งนอกระบบและในระบบที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น การเสียดอกเบี้ย การลงทุน การซื้อของอุปโภคเพิ่มขึ้นที่นำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	<ul style="list-style-type: none"> ● วิธีการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นอย่างง่าย ● แหล่งข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นตามช่วงเวลาต่างๆ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ อาวุธ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ตำนานท้องถิ่น คำบอกเล่า
๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	<ul style="list-style-type: none"> ● การตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับความเป็นมาของท้องถิ่น เช่น มีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเพราะสาเหตุใดและมีผลกระทบอย่างไร
๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัวโดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	<p>ตัวอย่างเรื่องราวที่สามารถแสดงนัยของความคิดเห็นที่มีอยู่ในข้อมูลจากหลักฐานต่างๆ เช่น จากหนังสือพิมพ์ จากบทความ จากเอกสารอื่นๆ</p> <p>ตัวอย่างข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ที่แสดงความจริงกับข้อเท็จจริงการตอบคำถามทางประวัติศาสตร์ โดยใช้ข้อมูลที่พบได้อย่างมีเหตุผลการนำเสนอความเป็นมาของท้องถิ่นด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การเขียนอย่างง่ายๆ การจัดนิทรรศการ</p>

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีน ที่มีผลต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● การเข้ามาของอารยธรรมอินเดีย และจีน ในดินแดนไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป ● อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีน ที่มีผลต่อไทย และคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ศาสนาและความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย อาหาร
๒. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีผลต่อสังคมไทยปัจจุบัน โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● การเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติในสังคมไทย เช่น อาหาร ภาษา การแต่งกาย ดนตรี โคนระบุลักษณะสาเหตุ และผลโดยสังเขป ● อิทธิพลที่หลากหลายของกระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่มีผลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน โดยสังเขป

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● การสถาปนาอาณาจักรอยุธยา โดยสังเขป
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา
๓. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจ	<ul style="list-style-type: none"> ● พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาทางด้านการเมืองการปกครองและเศรษฐกิจโดยสังเขป
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรี ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยอยุธยา เช่น สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชาวบ้านบางระจัน ● ภูมิปัญญาไทยสมัยอยุธยาโดยสังเขปเช่น ศิลปกรรม การค้าวรรณกรรม ● การกอบกู้เอกราชและการสถาปนาอาณาจักร โดยสังเขป ● พระราชประวัติและผลงานของพระเจ้าตากสินมหาราช โดยสังเขป ● ภูมิปัญญาไทยสมัยธนบุรี โดยสังเขป เช่น ศิลปกรรม การค้าวรรณกรรม

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง
๒. ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองในแผนที่	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเอง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้
๓. อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ(ภูมิลักษณะและภูมิอากาศ) และลักษณะทางสังคม (ภูมิสังคม) ในภูมิภาคของตนเอง

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทาง

วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. วิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> ● สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค
๒. อธิบายอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> ● อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตและการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค
๔. นำเสนอดังอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม และเสนอแนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม ● แนวทางอนุรักษ์และการรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค

ตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวชี้วัดกับสาระการเรียนรู้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติหรือความสำคัญของศาสนา ที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> ● พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นศาสนาประจำชาติ เช่น เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นหลักในการพัฒนาชาติไทย
๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงสังขารจนถึงสังเวชนียสถาน หรือ ประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● สรุปรูปพุทธประวัติ (ทบทวน) <ul style="list-style-type: none"> - ปลงอายุสังขาร - ปัจฉิมสาวก - ปรีณิพพาน - การถวายพระเพลิง - แจกพระบรมสารีริกธาตุ - สังเวชนียสถาน ๔
๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวกชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่าง ตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พุทธสาวก พุทธสาวิกา <ul style="list-style-type: none"> - พระราชนิ ● ชาดก <ul style="list-style-type: none"> - ทีฆิตติโกศลชาดก - สัพพทาฐิชาดก ● ศาสนิกชนตัวอย่าง <ul style="list-style-type: none"> - พ่อขุนรามคำแหงมหาราช - สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส
๔. วิเคราะห์ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	<ul style="list-style-type: none"> ● พระรัตนตรัย <ul style="list-style-type: none"> : ศรัทธา ๔ - พระพุทธ : พุทธกิจ ๔ - พระธรรม
	<ul style="list-style-type: none"> : อริยสัจ ๔ : หลักกรรม - พระสงฆ์ ● ไตรสิกขา <ul style="list-style-type: none"> - ศีล สมาธิ ปัญญา ● โอวาท ๓ <ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำชั่ว

	<ul style="list-style-type: none"> : เเบญจศีล : อบายมุข ๖ : อกุศลมูล ๓ - ทำความดี : เเบญจธรรม : กุศลมูล ๓ : พละ ๔ : คารวะ ๖ : กตัญญูทเวที่ต่อพระมหากษัตริย์ : มงคล ๓๘ <ul style="list-style-type: none"> ➢ มีวินัย ➢ การงานไม่มีโทษ ➢ ไม่ประมาทในธรรม - ทำจิตใจให้บริสุทธิ์(บริหารจิตและเจริญปัญญา) ● พุทธศาสนสุภาษิต <ul style="list-style-type: none"> - สจเจน กิตติ ปโปติ คนจะได้เกียรติด้วยสัจจะ - ยถาวาที ตถาการี พูดเช่นไร ทำเช่นนั้น
<p>๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างการกระทำความดีของบุคคลในประเทศ
<p>๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตาและบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● สวดมนต์ไหว้พระ สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย และแม่เมตตา
<p>พุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด</p>	<ul style="list-style-type: none"> - รู้ความหมายของสติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา - รู้วิธีปฏิบัติและประโยชน์ของการบริหารจิตและเจริญปัญญา - ฝึกการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนอย่างมีสติ - ฝึกการกำหนดรู้ ความรู้สึกเมื่อตาเห็นรูป หูฟังเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายสัมผัส สิ่งที่มากระทบใจรับรู้ธรรมารมณ์ - ฝึกให้มีสมาธิในการฟัง การอ่าน การถาม การคิดและการเขียน
<p>๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับ</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักธรรม : อริยสัจ ๔ หลักกรรม

ถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด	<ul style="list-style-type: none"> ● โอวาท ๓ : เบญจศีล-เบญจธรรม อบายมุข ๖ อกุศลมูล ๓ กุศลมูล ๓
๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● หลักธรรมสำคัญของศาสนาต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนา : อริยสัจ ๔ โอวาท ๓ ฯลฯ - ศาสนาอิสลาม : หลักศรัทธา หลักปฏิบัติหลักจริยธรรม - คริสต์ศาสนา : บัญญัติ ๑๐ ประการ
๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่นๆและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	<ul style="list-style-type: none"> ● ศาสนพิธีของศาสนาต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - พระพุทธศาสนา : ศาสนพิธีที่เป็นพุทธบัญญัติ เช่น บรรพชาอุปสมบท - ศาสนพิธีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา - ศาสนาอิสลาม เช่น การละหมาด การถือศีลอด การบำเพ็ญฮัจญ์ ฯลฯ - คริสต์ศาสนา เช่น ศีลล้างบาป ศีลอภัยบาปศีลกำลัง ศีลมหาสนิท ฯลฯ - ศาสนาฮินดู เช่น พิธีศราทธ พิธีบูชาเทวดา

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในศาสนสถาน และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	<ul style="list-style-type: none"> ● ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ภายในวัด เช่น เขตพุทธาวาส สังฆาวาส ● การปฏิบัติตนที่เหมาะสมภายในวัด
๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	<p>มรรยาทของศาสนิกชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การถวายของแก่พระภิกษุ - การปฏิบัติตนในขณะฟังธรรม - การปฏิบัติตนตามแนวทางของพุทธศาสนิกชน เพื่อประโยชน์ต่อศาสนา
๓. อธิบายประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	<ul style="list-style-type: none"> ● ทบพวนการอาราธนาศีล อาราธนาธรรม และอาราธนาพระปริตร ● พิธีทอดผ้าป่า ● พิธีทอดกฐิน ● ระเบียบพิธีในการทำบุญงานอวมงคล ● การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา

	<p>วันวิสาขบูชา วันอัฐมีบูชา วันอาสาฬหบูชา วันธรรมสวนะ</p> <ul style="list-style-type: none"> • ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนา
๔. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	<ul style="list-style-type: none"> • การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ <ul style="list-style-type: none"> - ชั้นเตรียมการ - ชั้นพิธีการ

สาระที่ ๒ หน้าทีพลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจ และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงามและธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> • กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน <ul style="list-style-type: none"> - กฎหมายจราจร - กฎหมายยาเสพติดให้โทษ - กฎหมายทะเบียนราษฎร - เทศบัญญัติ ข้อบัญญัติ อบต. อบจ. • ประโยชน์ของการปฏิบัติตนหรือเคารพกฎหมายดังกล่าว
๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	<ul style="list-style-type: none"> • ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม • การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาที่มีผลต่อตนเองและสังคมไทย • แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย
๓. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมถูกกาลเทศะ	<ul style="list-style-type: none"> • ความหมายและความสำคัญของกีริยามารยาทไทย เช่น การแสดงความเคารพ กริยีน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด • มารยาทไทยและมารยาทสังคม เช่น การแสดงความเคารพ กริยีน การเดิน การนั่ง การนอน การรับของส่งของ การรับประทานอาหาร การแสดงกิริยาอาการ การทักทาย การสนทนา การใช้คำพูด
๔. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	<ul style="list-style-type: none"> • ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม • ความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มคนภาคต่างๆ ในสังคมไทย • แนวทางการรักษาวัฒนธรรม
๕. ติดตามข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารใน	<ul style="list-style-type: none"> • แหล่งข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ เช่น จากวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ แหล่งข่าวต่างๆ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
การเรียนรู้ได้เหมาะสม (อยู่ในข้อ ๕)	จากหอดจดหมายเหตุ สถานการณ์จริง หรือจดหมายเหตุ <ul style="list-style-type: none"> • ประโยชน์จากการติดตามข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ • หลักการเลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ รวมทั้งสื่อที่ไร้พรมแดน

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. เปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาท หน้าที่ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล
๒. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> • กิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ
๓. อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	<ul style="list-style-type: none"> • การมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายระเบียบ กติกา การเลือกตั้ง • สอดส่องดูแลผู้มีพฤติกรรมกระทำความผิดการเลือกตั้งและแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ • ตรวจสอบคุณสมบัติ • การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อ	<ul style="list-style-type: none"> • บทบาทของผู้ผลิตที่มีคุณภาพ เช่น คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีจรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคม วางแผนก่อนเริ่มลงมือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อลดความผิดพลาดและการสูญเสีย ฯลฯ • ทักษะดีในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล • ประโยชน์ของการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ
๒. อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	<ul style="list-style-type: none"> • คุณสมบัติของผู้บริโภคที่ดี • พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง • คุณค่าและประโยชน์ของผู้บริโภคที่รู้เท่าทันที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม
๓. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	<ul style="list-style-type: none"> • ความหมายและความจำเป็นของทรัพยากร • หลักการและวิธีใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด (ลดการสูญเสียทุกประเภท)

	<ul style="list-style-type: none"> ● วิธีการสร้างจิตสำนึกให้คนในชาติรู้คุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ● วางแผนการใช้ทรัพยากร โดยประยุกต์เทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติและทันกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม
--	--

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคารและรัฐบาล	<ul style="list-style-type: none"> ● ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และรัฐบาล ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจอย่างสังเขป เช่น การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ รายได้และรายจ่าย การออมกับธนาคาร การลงทุน ● แผนผังแสดงความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจ ● ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บภาษี ● สิทธิของผู้บริโภคและสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย ● การหารายได้ รายจ่าย การออมการลงทุน ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค และรัฐบาล
๒. ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	<ul style="list-style-type: none"> ● การรวมกลุ่มเชิงเศรษฐกิจ เพื่อประสานประโยชน์ในท้องถิ่น เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กองทุนหมู่บ้าน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย	<ul style="list-style-type: none"> ● ความหมายและความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ที่เหมาะสมกับนักเรียน ● การนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ ไปใช้ศึกษาเรื่องราวในท้องถิ่น เช่น ความเป็นมาของภูมินามของสถานที่ในท้องถิ่น
๒. นำเสนอข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย ในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต	<ul style="list-style-type: none"> ● ตัวอย่างหลักฐานที่เหมาะสมกับนักเรียนที่จะนำมาใช้ในการศึกษา เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เช่น พระราชหัตถเลขาของรัชกาลที่ ๔ หรือรัชกาลที่ ๕ กฎหมายสำคัญ ● สรุบบัญชีที่ได้จากหลักฐานทั้งความจริงและข้อเท็จจริง ● การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การเล่าเรื่อง การจัดนิทรรศการ การเขียนรายงาน

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์
อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ใช้แผนที่แสดงที่ตั้งและอาณาเขตของประเทศเพื่อนบ้าน ● พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศเพื่อนบ้านโดยสังเขป เพื่อให้เข้าใจสภาพปัจจุบันของประเทศเหล่านั้น ● สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านของไทยในปัจจุบัน โดยสังเขป ● ตัวอย่างความเหมือนและความแตกต่าง ระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ภาษา ศาสนา การปกครอง
๒. เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> ● ความเป็นมาของกลุ่มอาเซียน โดยสังเขป ● สมาชิกของอาเซียนในปัจจุบัน ● ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียน ทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยสังเขป

สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. อธิบายพัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป	<ul style="list-style-type: none"> ● การสถาปนารัตนโกสินทร์ โดยสังเขป
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจและการปกครองของไทยสมัย รัตนโกสินทร์	<ul style="list-style-type: none"> ● ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ● พัฒนาการด้านต่างๆของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป ตามช่วงเวลาต่างๆ เช่น สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น สมัยปฏิรูปประเทศ และสมัยประชาธิปไตย
๓. ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่างๆ สมัยรัตนโกสินทร์	<ul style="list-style-type: none"> ● ผลงานของบุคคลสำคัญทางด้านต่างๆ ในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น <ul style="list-style-type: none"> - พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช - สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยรัตนโกสินทร์ที่ภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	<ul style="list-style-type: none"> ● ภูมิปัญญาไทยสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น ศิลปกรรม วรรณกรรม

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบ ของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่างๆ) ระบุลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่างๆ) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพของประเทศ
๒. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วาตภัย ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย

สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคทางวัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้
๑. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ	<ul style="list-style-type: none"> สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ ความสัมพันธ์และผลกระทบ
๒. อธิบายการเปลี่ยนแปลงสภาพทางธรรมชาติในประเทศไทย จากอดีตถึงปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น	<ul style="list-style-type: none"> ผลที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนหรือดัดแปลงสภาพธรรมชาติในประเทศ จากอดีตถึงปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้น (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพและวัฒนธรรม)
๓. จัดทำแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> แนวทางการใช้ทรัพยากรของคนในชุมชนให้ใช้ได้ยาวนานขึ้นโดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่าของทรัพยากร แผนอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนหรือแผนอนุรักษ์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม
 เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกพุทธประวัติหรือประวัติของศาสนาที่ตน นับถือ โดยสังเขป	-พุทธประวัติหรือประวัติของศาสนาที่ตน นับถือ โดยสังเขป	-บอกประวัติ	-ศรัทธา	-ดูชิ้นงานวาดภาพ -ใบงาน	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก/เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด	-การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติ สาวก ชาดก/เรื่องเล่าและศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด	-แบบอย่างการ ดำเนินชีวิต	-ชื่นชมแบบอย่าง	-โครงการ -ชิ้นงาน	-ดูวีซีดีพุทธศาสนา และศาสนิกชนตัวอย่าง เช่นพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯลฯ
๓. บอกความหมายความสำคัญ และ เคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธ ศาสนาหรือหลักธรรม ของศาสนาที่ ตนนับถือ ตามที่กำหนด	-ความหมายความสำคัญ และเคารพพระ รัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ใน พระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	-ปฏิบัติตาม หลักธรรม	-เคารพพระรัตนตรัย	-สมุดเล่มเล็ก	-สืบค้นข้อมูล
๔. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติ ที่เป็นพื้นฐานของสมาธิ ในพระพุทธศาสนา หรือ การพัฒนาจิตตาแนวทางของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	-การสวดมนต์แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิ ในพระพุทธศาสนา หรือ การพัฒนาจิตตาแนวทางของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ แผ่เมตตา	-เห็นคุณค่า	-	-ฟังเพลงและร้องเพลง อย่างมีสติ -ฝึกสติในการฟัง อ่าน คิดตาม เขียน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน ของศาสนาที่ตนนับถือ	-การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัดหรือศาสนสถาน ของศาสนาที่ตนนับถือ	-บำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด	-	-แบบบันทึก	-เล่าประสบการณ์ -กระบวนการกลุ่ม
๒. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	-การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	-แสดงตนเป็นพุทธมามกะ, ศาสนิกชน	-	-แบบสังเกต	-ตัวอย่างฝึกปฏิบัติ
๓ .ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง	-ศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง	-ปฏิบัติตน	-ปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	-แบบบันทึก	-ยกตัวอย่าง -เล่าประสบการณ์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน
ในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกประโยชน์และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	-ประโยชน์ของการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน	-บอก -ปฏิบัติ	-เป็นสมาชิกที่ดี	-แบบบันทึก	-บทบาทสมมุติ -เล่าประสบการณ์ -เล่านิทาน
๒. ยกตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเอง ผู้อื่นและบอกผลจากการกระทำนั้น	-ลักษณะความสามารถและลักษณะความดีของตนเองและผู้อื่น และผลของการกระทำนั้น	-ยกตัวอย่าง -บอก	-นักเรียนทำความดี	-แบบบันทึก	-เล่าเรื่อง -ยกตัวอย่าง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็น
ประมุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกโครงสร้างบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ในครอบครัวและโรงเรียน	-โครงสร้างบทบาทและหน้าที่ของสมาชิก ในครอบครัวและโรงเรียน	-บอก		-แผนผังความคิด -แบบบันทึก	-ซักถาม -ร่วมมือปราชัย
๒. ระบุบทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองใน ครอบครัวและโรงเรียน	-บทบาท สิทธิ หน้าที่ตนเองใน ครอบครัวและโรงเรียน	-บอก -ระบุ		-แบบบันทึกการกระทำ	-ตั้งคำถาม -นักเรียนบอก
๓. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำ กิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตาม กระบวนการประชาธิปไตย	-กิจกรรมตามกระบวนการ ประชาธิปไตยในครอบครัว	-กิจกรรมกลุ่ม -แสดงความคิดเห็น		-แบบบันทึกการปฏิบัติ กิจกรรม	-บทบาทสมมุติ -เหตุการณ์จำลอง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการ
 ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	-สินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	-ระบุ	-เลือกใช้สินค้าและบริการที่เป็นประโยชน์	-แบบบันทึก	-สถานการณ์จำลอง -บทบาทสมมุติ
๒. ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	-การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม	-ยกตัวอย่างการใช้จ่ายเงิน	-เห็นประโยชน์ของการออม	-แบบบันทึก	-บทบาทสมมุติ
๓. ยกตัวอย่างการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	-การใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด	-ยกตัวอย่าง	-แผนผังความคิด	-แผนผังความคิด	-ตัวอย่าง -สถานการณ์จำลอง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายเหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	-ความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต	-อธิบาย	-สุจริต	-แผนที่ความคิด	-ยกตัวอย่าง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลา ตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-วัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลา ตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-บอก	-นับช่วงเวลา	-แบบบันทึก	-อธิบาย -ฝึกปฏิบัติ
๒. เรียงลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวัน เวลาที่เกิดขึ้น	-เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวัน เวลาที่เกิดขึ้น	-เรียงลำดับเหตุการณ์	-	-แบบฝึก	-ตัวอย่าง -ฝึกปฏิบัติ
๓. บอกประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว โดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	-ประวัติความเป็นมาของตนเองและครอบครัว โดยสอบถามผู้เกี่ยวข้อง	-บอก -สอบถาม	-	-บันทึกข้อมูล	-เล่าเรื่องตนเอง -สืบค้นข้อมูล

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	-ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	-บอก	-	-ตารางเปรียบเทียบ	-อธิบาย -สำรวจ
๒. บอกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	-เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน	-บอก	-	-ตารางเปรียบเทียบ	-อธิบาย -สำรวจ

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	-ความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	-อธิบาย -ปฏิบัติตน	-	-บันทึกข้อมูล	-กระบวนการคิด
๒. บอกสถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรม ในชุมชน	-สถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรม ในชุมชน	-บอก	-	-บันทึกข้อมูล	-สืบค้นข้อมูลแหล่งสำรวจ
๓. ระบุสิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น	สิ่งที่ตนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น	-ระบุ	-	-บันทึกข้อมูล	-สืบค้นข้อมูล

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคน อย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. แยกแยะสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น	สิ่งต่างๆรอบตัว ที่เกิด ขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้นเอง	-แยกแยะ	-	-ตารางเปรียบเทียบ -รายงาน	-การอธิบาย
๒. ระบุความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆ รอบตัว	ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่างๆรอบตัว	-ระบุ	-	-วาดภาพ	-การสืบค้น
๓. ระบุทิศหลักและที่ตั้งของ สิ่งต่าง ๆ	ทิศหลัก (เหนือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก) และที่ตั้งของสิ่งต่างรอบตัว	-ระบุ	-	-หนังสือเล่มเล็ก	-การสำรวจ
๔. ใช้แผนผังง่าย ๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน	แผนผังแสดงตำแหน่งสิ่งต่างๆในห้องเรียน	-ใช้แผนผัง	-	-แผนผังห้องเรียน	-กระบวนการคิด
๕. สังเกตและบอกการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน	-สังเกต -บอก	-	-บันทึกข้อมูล -โครงการ	-กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๑ รหัสวิชา ส ๑๑๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกสิ่งต่างๆที่เกิดตาม ธรรมชาติที่ส่งผลต่อความ เป็นอยู่ของมนุษย์	-สิ่งต่างๆที่เกิดตามธรรมชาติที่ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของ มนุษย์	-บอก	-	-รายงาน -โครงการ	-การอธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. สังเกตและเปรียบเทียบการ เปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ที่อยู่รอบตัว	การเปลี่ยนของสภาพ แวดล้อมที่อยู่รอบตัว	-สังเกต -เปรียบเทียบ	-	-ตารางเปรียบเทียบ	-กระบวนการคิด
๓. มีส่วนร่วมในสิ่งต่างๆที่ เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อ ความเป็นอยู่ของมนุษย์	สิ่งต่างๆที่เกิดตามธรรมชาติที่ ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของ มนุษย์	-มีส่วนร่วม	-จัดระเบียบสิ่งแวดล้อม	-ทำความสะอาด	-การปฏิบัติจริง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติ ตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	-ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ	-บอกความสำคัญ	-รักและศรัทธา	-ดูจากใบงาน -รายงาน	-สนทนา/ซักถาม -อธิบาย
๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวช หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติจนถึงการออกผนวช หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สรุปรูปพุทธประวัติ	-ปฏิบัติตน	-สังเกตการศึกษาหาความรู้	-ใช้บทเรียนสำเร็จรูป -ศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้พุทธมณฑล
๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-บอกแบบอย่างข้อคิด	-ชื่นชมแบบอย่าง	-ดูชิ้นงาน -แผนผังความคิด	-ซักถาม -แบ่งกลุ่ม
๔. บอกความหมาย ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ใน พระพุทธศาสนาหรือหลัก ธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-ความหมาย ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-เห็นความสำคัญ	-เคารพและปฏิบัติตาม	-สมุดเล่มเล็ก -สมุดบันทึกความดี	-แบ่งกลุ่ม -รายงาน
๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคล ในครอบครัวและในโรงเรียนตามหลักศาสนา	-การทำความดีของตนเอง บุคคล ในครอบครัวและในโรงเรียนตามหลักศาสนา	-ตัวอย่างการทำความดี	-ชื่นชมการทำความดี -ตระหนักในการทำความดี	-ติดตามผลการทำความดีจากผู้ปกครองและสมุดบันทึก	-ศึกษาของบุคคลจริง -รายงานการทำความดี
๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แม่เมตตาามี	-การสวดมนต์ แม่เมตตาามีสติที่เป็น	-สวดมนต์	-เห็นคุณค่าการน้อม	-ดูการปฏิบัติ	-สาธิต

สติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-แผ่เมตตา	นำจิต	-สังเกตพฤติกรรมว่าดีขึ้นหรือไม่	-ฝึกปฏิบัติ -ศึกษาตัวอย่างคนมีสมาธิ
๗. บอกชื่อศาสนา ศาสดาและความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่นๆ	-ชื่อศาสนา ศาสดา ที่ตนนับถือ	-บอก -อธิบาย	-ชื่นชม,ศรัทธา	-แผนผังความคิด -ใบงานวาดภาพ	-อภิปราย -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมต่อสาวกของศาสนาที่ตน นับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-สาวกของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ปฏิบัติตน	-ปฏิบัติอย่างเหมาะสม	-สังเกตพฤติกรรม	-สนทนา/ซักถาม
๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรมและ วันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ในศาสนพิธีพิธีกรรมและวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ปฏิบัติตน	-เข้าร่วมในศาสนพิธีและพิธีกรรมทางศาสนาได้	-แผนผังความคิด	-สนทนา/ซักถาม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก
อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎระเบียบ และ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	-ข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติใน ครอบครัว โรงเรียน สถานที่สาธารณะ	-ปฏิบัติ	-	-แบบบันทึกการสังเกต -รายงาน	-อธิบาย
๒. ปฏิบัติตนตามมารยาทไทย	-กิริยามารยาทไทยเกี่ยวกับความ เคารพ การยืน การเดิน การนั่ง การพูด การทักทาย การแต่งกาย	-ปฏิบัติ	-	-แบบบันทึกการสังเกต -รายงาน -แผ่นพับ	-สาธิต -อธิบาย -บทบาทสมมุติ
๓. แสดงพฤติกรรมในการยอมรับ ความคิด ความเชื่อและการปฏิบัติ ของบุคคลอื่น ที่แตกต่างกัน โดย ปราศจากอคติ	-การยอมรับความแตกต่างของคน ในสังคมเรื่องความคิด ความเชื่อ ความสามารถ และการปฏิบัติตน ของบุคคลอื่นที่แตกต่างกัน	-แสดงพฤติกรรม	-	-รายงาน -แบบบันทึกการสังเกต	-อธิบาย -อภิปราย -สถานการณ์จำลอง
๔. เคารพในสิทธิ ของตนเองและ ผู้อื่น	-สิทธิและเสรีภาพของตนเองและ ผู้อื่น	-เคารพ	-	-แบบบันทึกการสังเกต -รายงาน -แผ่นพับ -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย -สถานการณ์จำลอง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัว ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน	-ความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวกับชุมชน	-อธิบาย	-	-รายงาน -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย
๒. ระบุผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน และชุมชน	-ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน	-ระบุ	-	-รายงาน -แผ่นพับ -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-ทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-ระบุ	-	-รายงาน	-สนทนา/ซักถาม
๒. บอกที่มาของรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	-รายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว	-บอก	-	-รายงาน	-แบ่งกลุ่ม
๓. บันทึกรายรับรายจ่ายของตนเอง	-รายรับรายจ่ายของตนเอง	-บันทึก	-	-บันทึกรายรับ-รายจ่าย	-อธิบาย
๔. สรุปผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และ การออม	-ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และ การออม	-สรุป	-	-แบบสรุป	-สนทนา/ซักถาม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	-การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธีต่าง ๆ	-อธิบาย	-	-ดูชิ้นงาน	-อภิปราย
๒. บอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	-ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย	-บอก	-	-สอบถาม	สนทนา/ซักถาม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ใช้คำระบุเวลาที่แสดงเหตุการณ์ ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	-เวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต	-ระบุ	-	-แบบบันทึก	-อธิบาย
๒. ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	-เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือในชีวิตของตนเอง โดยใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง	-ลำดับเหตุการณ์	-	-รายงาน	-สนทนา/ซักถาม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. สืบค้นถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	-การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน	-สืบค้น	-	-บันทึกข้อมูล	-ศึกษาค้นคว้า
๒. อธิบายผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	-ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน	-อธิบาย	-	-ซักถาม	-อธิบาย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคน อย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำ ได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุบุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือประเทศชาติ	-บุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่น หรือประเทศชาติ	-ระบุ	-	-แผนผังความคิด	-สนทนา/ซักถาม
๒. ยกตัวอย่างวัฒนธรรมประเพณีและ ภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้	-วัฒนธรรมประเพณีและ ภูมิปัญญาไทยที่ภาคภูมิใจและควรอนุรักษ์ไว้	-ยกตัวอย่าง	-	-แผนผังความคิด	-รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์ สร้างขึ้นซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	สิ่งต่างๆที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้นซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน	-ระบุ	-	-บันทึกข้อมูล	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. ระบุตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของ สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย	ตำแหน่งอย่างง่ายและลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย	-ระบุ	-	-ลูกโลกจำลอง -เขียนแผนที่ -เขียนแผนที่ -สมุดรวบรวมภาพถ่าย	-ศึกษาค้นคว้า -การสืบค้น -กระบวนการคิด
๓. อธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์	ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์	-อธิบาย	-	-วาดภาพ	-วิเคราะห์ -สรุป

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๒ รหัสวิชา ส ๑๒๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจภูมิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสำคัญและคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม	-คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คุณค่าและทางสังคม	-อธิบาย	-เห็นคุณค่า	-แผนผังความคิด	-อธิบาย -ศึกษาค้นคว้า -อ่าน
๒. แยกแยะและใช้ทรัพยากร ธรรมชาติที่ ใช้แล้วไม่หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้ อย่างคุ้มค่า	-ใช้ทรัพยากร ธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่ หมดไปและที่ใช้แล้วหมดไปได้อย่าง คุ้มค่า	-แยกแยะ	-ใช้ทรัพยากรอย่าง เห็นคุณค่า	-ตารางเปรียบเทียบ	-อธิบาย -ศึกษาค้นคว้า -ปฏิบัติจริง
๓. อธิบายความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการ ดำเนินชีวิตของมนุษย์	-ความสัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนิน ชีวิตของมนุษย์	-อธิบาย	-	-หนังสือเล่มเล็ก	-อธิบาย -ศึกษาค้นคว้า
๔. มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูปรับปรุง สิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน	-การฟื้นฟูปรับปรุงสิ่งแวดล้อมใน โรงเรียนและชุมชน	-มีส่วนร่วม	-หนังสือเล่มเล็ก	-สังเกตพฤติกรรม	-ปฏิบัติจริง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตน นับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	-ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตน นับถือในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด -ใบงาน -ใบงานวาดภาพ	-อภิปราย -สรุป -รายงาน
๒. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-พุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สรุปพุทธประวัติ	-	-ใบงาน	-ค้นคว้า -สาธิต
๓. ชื่นชมและบอกแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-แบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-บอก	-ชื่นชม	-แผนผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -อภิปราย -รายงาน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๔. บอกความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	-ความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	-บอก	-	-แผนผังความคิด -ใบงาน	-อภิปราย -สรุป -รายงาน
๕. แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย และปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-หลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-แสดงความเคารพ -ปฏิบัติตามหลักธรรม	-	-รายงาน -แผนผังความคิด	-การบวนการกลุ่ม -สาธิต -ปฏิบัติจริง
๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ -แผ่เมตตา	-เห็นคุณค่า	-รายงาน -ใบงาน	-ปฏิบัติจริง -การบวนการกลุ่ม
๗. บอกชื่อ ความสำคัญ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม ต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่นๆ	-ชื่อ ความสำคัญ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม ต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน และศาสนบุคคลของศาสนาอื่นๆ	-ปฏิบัติตน	-	-รายงาน -ใบงาน	-ปฏิบัติจริง -การบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ปฏิบัติตน อย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสาวก ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ปฏิบัติตน	-	-แผนผังความคิด -รายงาน	-อธิบาย
๒. เห็นคุณค่าและปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ปฏิบัติตนในศาสนพิธี	-เห็นคุณค่าในศาสนพิธี	-รายงาน -การปฏิบัติจริง	-สถานการณ์จำลอง -บทบาทสมมุติ
๓. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	-เป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	-แสดงตนเป็นพุทธมามกะ	-	-ใบงาน -แผนผังความคิด	-ฝึกปฏิบัติ -บทบาทสมมุติ

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. สรุประโยชน์และปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	-ประโยชน์และปฏิบัติตนตามประเพณีและวัฒนธรรมในครอบครัวและท้องถิ่น	-สรุประโยชน์ -ปฏิบัติตน	-	-รายงาน	-อธิบาย -บทบาทสมมุติ
๒. บอกพฤติกรรมกรดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	-พฤติกรรมกรดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่นที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย	-บอก	-	-แบบบันทึก -แผนผังความคิด	-อธิบาย -บทบาทสมมุติ
๓. อธิบายความสำคัญของวันหยุด ราชการที่สำคัญ	-ความสำคัญของวันหยุด ราชการที่สำคัญ	-อธิบาย	-	-แบบบันทึก	-อธิบาย -เล่าเรื่อง -ยกตัวอย่าง -ตั้งคำถาม
๔. ยกตัวอย่างบุคคลซึ่งมี ผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและ ท้องถิ่นของตน	-บุคคลซึ่งมี ผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและ ท้องถิ่นของตน	-ยกตัวอย่าง	-	-รายงาน	-อภิปราย -อธิบาย -สาธิต

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑.ระบอบทบทพและหน้าที่ ของสมาชิกชุมชนในการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย	-บทบาทและหน้าที่ ของสมาชิกชุมชนในการมีส่วนร่วม กิจกรรมต่างๆ ตามกระบวนการ ประชาธิปไตย	-ระบุ	-	-แบบบันทึก -แผนผังความคิด	-บทบาทสมมุติ -เล่าเรื่อง -ตั้งคำถาม
๒.วิเคราะห์ความแตกต่างของกระบวนการ การตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียน และ ชุมชน โดยวิธี การออกเสียงโดยตรงและ การเลือกตัวแทนออกเสียง	-ความแตกต่างของกระบวนการ การ ตัดสินใจในชั้นเรียน/โรงเรียน และ ชุมชน โดยวิธี การออกเสียงโดยตรง และการเลือกตัวแทนออกเสียง	-วิเคราะห์	-	-แบบบันทึกการสังเกต	-บทบาทสมมุติ -อธิบาย -ตั้งคำถาม
๓. ยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลง ในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน ที่เป็นผล จากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	-การเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชน ที่เป็นผลจาก การตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม	-ยกตัวอย่าง	-	-รายงาน -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. จำแนกความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	-ความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการในการดำรงชีวิต	-จำแนก	-	-แผนผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้า
๒. วิเคราะห์การใช้จ่ายของตนเอง	-การใช้จ่ายของตนเอง	-วิเคราะห์	-	-บัญชีรับ-จ่าย	-วิเคราะห์ -อภิปราย
๓. อธิบายได้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	-ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ	-วิเคราะห์	-	-รายงาน	กระบวนการกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้า

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. บอกสินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	-สินค้าและบริการที่รัฐจัดหาและให้บริการแก่ประชาชน	-บอก	-	-แบบสำรวจ	-สำรวจ -ระดมความคิด
๒. บอกความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี	-ความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี	-อธิบาย	-	-รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม -บทบาทสมมุติ
๓. อธิบายเหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	-เหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-ศึกษาค้นคว้า

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. เปรียบศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-ศักราชที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน	-เปรียบเทียบ	-	-รายงาน	-ศึกษาค้นคว้า -วิเคราะห์
๒. แสดงลำดับเหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	-เหตุการณ์สำคัญของโรงเรียนและชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	-แสดง	-	-รายงาน -แผนผังความคิด	-สำรวจ -กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน	-ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของชุมชน	-ระบุ	-	-แผนความคิด -รายงานผล	-ระดมความคิด
๒. สรุปลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน	-ลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน	-สรุป	-	-รายงานผล	-กระบวนการกลุ่ม
๓. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับ ชุมชนอื่นๆ	-ความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่นๆ	-เปรียบเทียบ	-	-ตารางวิเคราะห์	-วิเคราะห์ -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์
 มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุพระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย	-พระนามและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหากษัตริย์ไทยที่เป็นผู้สถาปนา อาณาจักรไทย	-ระบุ	-	-รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม -อภิปราย -รายงาน
๒. อธิบายพระราชประวัติและพระราช -กรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป	-พระราชประวัติและพระราช -กรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-กระบวนการกลุ่ม
๓. เล่าวีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ	-วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ	-เล่า	-	-รายงาน	-รายงาน -กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ใช้แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย ในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	-แผนที่ แผนที่ และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	-ใช้แผนที่ แผนที่	-	-เขียนแผนที่ -เขียนแผนที่ -สมุดสะสมภาพถ่าย	-การสำรวจ -การศึกษาค้นคว้า
๒. เขียนแผนที่ง่าย ๆ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน	-ตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน	-เขียนแผนที่	-	-เขียนแผนที่ -วาดภาพ	-การสำรวจ -การศึกษานอกสถานที่
๓. บอกความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน	-ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน	-บอก	-	-ตารางความสัมพันธ์	-กระบวนการคิด -กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๓ รหัสวิชา ส ๑๓๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจภูมิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	-การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน	-เปรียบเทียบ	-	-เขียนตารางเปรียบเทียบ	-การอธิบาย -การศึกษาค้นคว้า
๒. อธิบายการพึ่งพาสีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการประกอบอาชีพ	-การพึ่งพาสีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ และการประกอบอาชีพ	-อธิบาย	-	-รายงาน	-กระอธิบาย -การศึกษาค้นคว้า
๓. อธิบายเกี่ยวกับมลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	-มลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์	-อธิบาย	-	-โครงการ	-กระบวนการคิด -กระบวนการกลุ่ม
๔. อธิบายความแตกต่างของเมืองและชนบท	-ความแตกต่างของเมืองและชนบท	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-การสำรวจ
๕. ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชน	-การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชน	ตระหนัก	ตระหนัก	-ปฏิบัติจริง	การปฏิบัติจริง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม
เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสำคัญ ของพระพุทธ- ศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือใน ฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจ ของศาสนิกชน	-ความสำคัญของพระพุทธ ศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือในฐานะเป็น ศูนย์รวมจิตใจของ พุทธศาสนิกชน	-อธิบาย	-	-รายงาน -แผนผังความคิด	-อธิบาย -ซักถาม -ศึกษาแหล่งเรียนรู้(วัด)
๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่บรรลุนิพพานจนถึง ประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด	-พุทธประวัติ -ตรัสรู้ -ประกาศธรรม -ประวัติศาสดาที่ตนนับถือ	-สรุปความ	-	-รายงาน -แผนผังความคิด -แผ่นพับ -ป้ายนิเทศ	-อธิบาย -ศึกษาค้นคว้าด้วย ตนเอง
๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่าง การดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่ กำหนด	-พุทธสาวก -พุทธสาวิกา -ศาสนิกชนตัวอย่าง	-ปฏิบัติตน -	-เห็นคุณค่า	-รายงาน -แผนผังความคิด	-สังเกต -อธิบาย -อภิปราย -กรณีตัวอย่าง
ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๔. แสดงความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและ	-ความเคารพ พระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขา	-แสดงความเคารพ ปฏิบัติตน	-	-แบบบันทึก -การปฏิบัติ	-อธิบาย -อภิปราย

หลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	และหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด				-สาธิต -ปฏิบัติ
๕. ชื่นชมการทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	-การทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียนและชุมชนตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	-ปฏิบัติตนในการดำเนินชีวิต	-ชื่นชมการทำความดีของตน	-รายงาน -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย
๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ แม่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ไหว้พระ -ฝึกการยืน นั่ง เดิน และนอนอย่างมีสติ -ฝึกกำหนดรู้ความรู้สึก -ฝึกการฟัง	-เห็นคุณค่า	-รายงาน -แบบบันทึกการสังเกต	-บทบาทการสมมุติ (สถานการณ์จำลอง) -ปฏิบัติจริง
ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์	-ตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์	-ปฏิบัติตน	-อยู่ร่วมกันเป็นชาติ	-รายงาน	-อธิบาย -สถานการณ์จำลอง -ปฏิบัติจริง
๘. อธิบายประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	-ประวัติศาสตร์ของศาสนาอื่นๆ โดยสังเขป	-อธิบาย		-รายงาน -แผนผังความคิด	-อภิปราย -เล่าเรื่อง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อภิปรายความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	-ความสำคัญและมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ	-อภิปราย -การมีส่วนร่วม	-	-อภิปราย -โครงการ -รายงาน	-อภิปราย -ศึกษาค้นคว้า -ปฏิบัติจริง
๒. มีมารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	-มารยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	-มีมารยาท	-	-สังเกตพฤติกรรม -ใบงาน	-ฝึกมารยาท -แผนที่ความคิด -ปฏิบัติ
๓. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญ ทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญ ทางศาสนาตามที่กำหนดได้ถูกต้อง	-ปฏิบัติตน	-	-สังเกตพฤติกรรม -รายงาน	-ฝึกปฏิบัติจริง -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	-พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน	-ปฏิบัติตน	-เป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน	-รายงาน	-อธิบาย
๒. ปฏิบัติตนในการ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	-การเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	-ปฏิบัติตน	-เป็นผู้นำที่ดีของชุมชน	-รายงาน	-สาธิต -ปฏิบัติจริง
๓. วิเคราะห์สิทธิพื้นฐาน ที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	-สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย	-วิเคราะห์ -อภิปราย	-	-	-
๔. อธิบายความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	-ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น	-อธิบาย	-	-แผนที่ความคิด	-กระบวนการกลุ่ม
๕. เสนอวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	-วิธีการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน	-เสนอ	-	-แผนที่ความคิด -รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายอำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย	-อำนาจอธิปไตย และความสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย	-อธิบาย	-	-แผนที่ความคิด	-อธิบาย
๒. อธิบายบทบาทหน้าที่ของพลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	-บทบาท หน้าที่พลเมืองในกระบวนการเลือกตั้ง	-อธิบาย	-	-แผนที่ความคิด -แสดงละคร	-อธิบาย
๓. อธิบายความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	-ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	-อธิบาย	-เห็นความสำคัญของสถาบันหลักและสถาบันกษัตริย์	-รายงาน	-อธิบาย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ หลักการ
 ของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ระบุปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	-ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการ	-อภิปราย	-	-ใบงาน	-อธิบาย
๒. บอกสิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	-สิทธิพื้นฐานและรักษาผลประโยชน์ของตนเองในฐานะผู้บริโภค	-สรุปความ -อภิปราย	-	-แผนผังความคิด	-อภิปราย -อธิบาย
๓. อธิบายหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของตนเอง	-หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของตนเอง	-อธิบาย	-	-โครงงาน	-อธิบาย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน	-ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน -อาชีพ สินค้าและบริการต่างๆที่ผลิตในชุมชน	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน	-หน้าที่เบื้องต้นของเงิน -การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน -ความหมายและประเภทของเงิน	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-อธิบาย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ	-ช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ -การใช้ทศวรรษและสหัสวรรษเพื่อทำความเข้าใจช่วงเวลา	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-อธิบาย
๒. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	-ยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป	-อธิบาย	-	-	-วิเคราะห์
๓. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	-ประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-สนทนา /ซักถาม -สังเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	-การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป	-อธิบาย	-	-	-อธิบาย
๒. ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	-หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ	-อธิบาย -อภิปราย	-	-ใบงาน	-อธิบาย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์
 มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป	-พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป -การสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-อธิบาย
๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย	-ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย	-สนทนา -อธิบาย	-ภูมิใจในความเป็นชาติ	-	-กระบวนการกลุ่ม
๓. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัย ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์	-ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัย ที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์	-อธิบาย	-เห็นคุณค่า	-รายงาน -ผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -สังเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ใช้แผนที่ ภาพถ่าย ระบุลักษณะสำคัญ ทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	-แผนที่ ภาพถ่าย ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดตนเอง	-ใช้แผนที่	-เห็นคุณค่าของแผนที่	-ภาพวาดแผนที่	-กระบวนการกลุ่ม -การระดมสมอง -สรุป/อภิปราย
๒. ระบุแหล่งทรัพยากรและ สิ่งต่างๆ ในจังหวัดของตนเองด้วยแผนที่	-ตำแหน่ง ระยะทาง และทิศของทรัพยากรและสิ่งต่างๆในจังหวัดของตน	-ระบุ	-เห็นคุณค่าของทรัพยากรในท้องถิ่นของตน	-แผนที่แสดงแหล่งทรัพยากรในจังหวัด	
๓. ใช้แผนที่ อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ในจังหวัด	-แผนที่แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีอยู่ในจังหวัด -สภาพทางกายภาพ (ภูมิลักษณะ และภูมิอากาศที่มีผลต่อสภาพสังคมของจังหวัด	-ใช้แผนที่	-เห็นคุณค่าของแผนที่	-แผนที่แสดงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่มีอยู่ในจังหวัด	-กระบวนการกลุ่ม -กระบวนการความคิด

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๔ รหัสวิชา ส ๑๔๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจภูมิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑ อธิบายสภาพ แวดล้อมทางกายภาพ ของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ของคนในจังหวัด	-สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน ที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนใน จังหวัด เช่น ลักษณะบ้าน อาหาร	-อธิบาย	-เห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมในชุมชน	-แผนผังความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -สรุป/อภิปราย
๒ อธิบายการเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมในจังหวัดและผลที่เกิด จากการเปลี่ยนแปลงนั้น	-การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมใน จังหวัดและผลที่เกิดจากการ เปลี่ยนแปลง เช่น การตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่น	-อธิบาย	-เห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของ ตน	-แผนผังความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -สรุปอภิปราย
๓. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในจังหวัด		-มีส่วนร่วม	-เห็นคุณค่าของ สิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติใน ท้องถิ่นของตน	-โครงการ -ผลงานนักเรียน	-แบ่งกลุ่ม -ปฏิบัติกิจกรรมอนุรักษ์ได้แก่ จัดเป็นนิทรรศการ จัดกิจกรรม รณรงค์อนุรักษ์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศิลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม
 เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	-ความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักในการพัฒนาชาติไทย	-วิเคราะห์	-	-รายงาน -แผนผังความคิด -ใบงาน	-ศึกษาค้นคว้า -อภิปราย -โครงการ -งานกลุ่ม
๒. สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-พุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-สรุป	-ภูมิใจ	-ใบงาน -สมุดเล่มเล็ก	-ศึกษาค้นคว้า -ปฏิบัติจริง
๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-เห็นคุณค่า -ประพฤติตน	-ภูมิใจ	-รายงาน -ใบงาน	-โครงการ -งานกลุ่ม -บทบาทกลุ่มสมมุติ
๔. อธิบายองค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ	-องค์ประกอบของพระไตรปิฎกหรือความสำคัญของพระไตรปิฎก	-อธิบาย	-	-รายงาน -แผนผังความคิด -ใบงาน	-งานกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ฯลฯ
๕. แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตาม	-พระรัตนตรัยและปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม	-แสดงความเคารพพระรัตนตรัยและปฏิบัติตาม	-อ่อนน้อม -มีสัมมาคารวะ	-รายงาน -ใบงาน	-ปฏิบัติจริง

ไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือตามที่กำหนด	ไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓			
๖. เห็นคุณค่าและสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของ สมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนา จิตตามแนวทางของศาสนาที่ตน นับ ถือตามที่กำหนด	-สวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของ สมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนา จิตตามแนวทางของศาสนาที่ตน นับ ถือตามที่กำหนด	-เห็นคุณค่าและสวด มนต์แผ่เมตตาที่มีสติที่ เป็นพื้นฐานของสมาธิ	-มีสมาธิ	-รายงาน -ใบงาน -แผนผังความคิด	-ปฏิบัติจริง -โครงการ -งานกลุ่ม
๗. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ที่ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเองและ สิ่งแวดล้อม	-การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของ ศาสนาที่ตนนับถือเพื่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งแวดล้อม	-ปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของศาสนาที่ ตนนับถือ	-	-โครงการ -ใบงาน -จัดนิทรรศการ	-ปฏิบัติจริง -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
 มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. จัดพิธีกรรมตามศาสนาที่ตน นับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	-การจัดพิธีกรรมตาม ศาสนาที่ตนนับถืออย่าง เรียบง่าย มีประโยชน์ และปฏิบัติตนถูกต้อง	-อธิบาย	-ปฏิบัติตน	-สาธิต -ประเมินการปฏิบัติตน	-อธิบาย -งานกลุ่ม
๒. ปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่ กำหนดและอภิปรายประโยชน์ที่ ได้รับจากการ เข้าร่วมกิจกรรม	-ในศาสนพิธี พิธีกรรมและ วันสำคัญทางศาสนาตามที่ กำหนดและอภิปราย ประโยชน์ที่ได้รับจากการ เข้าร่วมกิจกรรม	-สรุป -อภิปราย	-ปฏิบัติตน	-ปฏิบัติจริง	-โครงการ -บทบาทสมมุติ อภิปราย
๓. มีมรรยาทของความเป็น ศาสนิกชนที่ดี ตามที่กำหนด	-มรรยาทของความเป็น ศาสนิกชนที่ดี ตามที่ กำหนด	-อธิบาย -สาธิต	-ปฏิบัติตน	-สาธิต	-ปฏิบัติจริง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก
อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ยกตัวอย่างและปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	-การปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี	-ยกตัวอย่าง -ปฏิบัติจริง	-ปฏิบัติตาม สถานภาพๆ	-แสดงละคร -แผนที่ความคิด	-อภิปราย -โครงการ -ปฏิบัติจริง
๒. เสนอวิธีการ ปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่น จากการละเมิดสิทธิเด็ก	-วิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก	-เสนอ	-	-แผนที่ความคิด -รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม -รายงาน
๓. เห็นคุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย	-คุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย	-	-เห็นคุณค่า	-รายงาน -แผนที่ความคิด	-รายงาน -อภิปราย
๔. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	-การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	-มีส่วนร่วม	-	-รายงาน -แผนที่ความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -ปฏิบัติจริง

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายโครงสร้างอำนาจ หน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	-โครงสร้าง อำนาจหน้าที่และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น	-อธิบาย	-ปฏิบัติตนได้	-รายงาน -แผนผังความคิด	-อภิปราย -ศึกษาค้นคว้า
๒. ระบุบทบาทหน้าที่และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	-บทบาท หน้าที่ และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น	-ระบุ	-ปฏิบัติตนได้	-แผนผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม
๓. วิเคราะห์ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	-ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรส่วนท้องถิ่น	-วิเคราะห์	-ปฏิบัติตนได้	-รายงาน -แผนที่ความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	-ปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ	-อธิบาย	-ปฏิบัติตน	-แผนผังความคิด	-ศึกษาค้นคว้า
๒. ประยุกต์ใช้แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวโรงเรียนและชุมชน	-แนวคิดของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวโรงเรียนและชุมชน	-วิเคราะห์	-ปฏิบัติตน	-รายงาน -โครงการ	-โครงการ -รายงาน
๓. อธิบายหลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	-หลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์	-อธิบาย	-ปฏิบัติตามหลักการสำคัญ	-รายงาน	-บทบาทกลุ่มสมมุติ

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์๒. อธิบายหน้าที่เบื้องต้นของเงิน

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายบทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	-บทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-อธิบาย -สำรวจ
๒. จำแนกผลดี ผลเสียของการกู้ยืม	-ผลดี ผลเสียของการกู้ยืม	-จำแนก	-	-ตารางวิเคราะห์	-วิเคราะห์ -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะ กระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคน อย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. สืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	-ความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย	-สืบค้น	-	-รายงาน	-สืบค้นข้อมูล
๒. รวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆเพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	-ข้อมูลจากแหล่งต่างๆเพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล	-รวบรวมข้อมูล	-	-ใบงานการสำรวจ	-สำรวจ -รายงาน
๓. อธิบายความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น	-ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น	-อธิบาย	-	-ตารางวิเคราะห์	-อธิบาย -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายอิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป	-อิทธิพลของอารยธรรมอินเดียและจีนที่มีต่อไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยสังเขป	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. อภิปรายอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทยปัจจุบัน โดยสังเขป	-อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติต่อสังคมไทยปัจจุบัน โดยสังเขป	-อภิปราย	-	-แผนผังความคิด	-อภิปราย -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบาย พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรีโดยสังเขป	-พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยา และธนบุรีโดยสังเขป	-อธิบาย	-	-รายงาน	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	-ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการปกครองของอาณาจักรอยุธยา	-อธิบาย	-	-	-อธิบาย -กระบวนการกลุ่ม
๓. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	-ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจ	-บอก	-ภาคภูมิใจ	-	-ศึกษาค้นคว้า -สำรวจ
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	-ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยอยุธยาและธนบุรีที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	--อธิบาย	-ภาคภูมิใจ	-	-กระบวนการกลุ่ม -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. รู้ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง	-ตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทางของภูมิภาคของตนเอง	-รู้ตำแหน่ง	-	-ใบงาน	-แบ่งกลุ่ม -ศึกษาแผนที่ -สรุป/อภิปราย
๒. ระบุลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคของตนเองในแผนที่	-ภูมิลักษณะที่สำคัญในภูมิภาคภาคกลางของตนเอง เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้	-ระบุ -สังเกต	-	-แผนที่ความคิด	-สำรวจ/ดูภูมิทัศน์ -ศึกษาค้นคว้า -สรุปอภิปราย
๓. อธิบายความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคมในภูมิภาคของตนเอง	-ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพ (ภูมิลักษณะและภูมิอากาศ) และลักษณะทางสังคม (ภูมิสังคมในภูมิภาคของตน)	-อธิบาย	-	-แผนที่ความคิด	-สำรวจ -ศึกษาค้นคว้า -สรุป -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๕ รหัสวิชา ส ๑๕๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. วิเคราะห์สภาพแวดล้อม ทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชากรในภูมิภาค	-สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการย้ายถิ่นของประชาชนในภูมิภาค	-วิเคราะห์	-รักและหวงแหนท้องถิ่นของตน	-แผนที่ความคิด	-สัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น -ศึกษา/ค้นคว้า -สรุป/อภิปราย
๒. อธิบายอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค	-อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิตในการสร้างสรรค์วัฒนธรรมในภูมิภาค	-อธิบาย	-รักและหวงแหนท้องถิ่นของตน	-แผนที่ความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -อภิปราย -วิเคราะห์
๓. นำเสนอตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อมและเสนอแนวคิดในการรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	-ผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม -แนวทางการอนุรักษ์และรักษาสภาพแวดล้อมในภูมิภาค	-นำเสนอตัวอย่าง	-รักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตน	-ใบงาน ผลจากการระดมสมองหาแนวทางป้องกันและอนุรักษ์ท้องถิ่นของตน -รายงาน	-ดูวิสัยทัศน์สิ่งแวดล้อมที่ดีและที่ถูกทำลาย -สำรวจสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ถูกทำลาย -ระดมสมองหาแนวทางป้องกัน -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๑ รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม
 เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตน นับถือ	-ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติหรือความสำคัญของศาสนาที่ตน นับถือ	-วิเคราะห์	-	-Mind mapping -รายงาน	-อภิปราย -ศึกษาค้นคว้า
๒. สรุปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติศาสดาที่ตน นับถือตามที่กำหนด	-พุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือ	-สรุป	-	-Mind mapping -ทดสอบ	-ศึกษาค้นคว้า
๓. เห็นคุณค่าและประพฤติตนตาม แบบอย่างการดำเนินชีวิตและชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่าและศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด	-แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า ศาสนิกชนตัวอย่างที่กำหนด	-ปฏิบัติตามแบบอย่าง	-เห็นคุณค่า	-รายงานสรุป -จัดป้ายนิเทศ	-กรณีศึกษา -ศึกษาค้นคว้า -โครงงาน
๔. วิเคราะห์ความสำคัญ และเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรม	-ความสำคัญและเคารพพระรัตนตรัยปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือ	-วิเคราะห์ -ปฏิบัติตาม	-	-แผนผังความคิด -รายงานการค้นคว้า	-ศึกษาค้นคว้า -อภิปราย -กระบวนการกลุ่ม -สาธิต

ของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด				
๕. ชื่นชมการทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	-การทำความดีตามหลักศาสนาพร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต	-ปฏิบัติตน	-ชื่นชม		-กรณีตัวอย่างสืบค้น -ปฏิบัติจริง
๖. เห็นคุณค่า และสวดมนต์ แผ่เมตตาและบริหารจิต เจริญปัญญา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนาหรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด	-การสวดมนต์ไหว้พระ การแผ่เมตตาการบริหารจิตเจริญปัญญา	-บริหารจิต -ปฏิบัติจริง -สวดมนต์แผ่เมตตา	-เห็นคุณค่า	-สังเกตพฤติกรรม -แบบบันทึกพฤติกรรม	-ฝึกปฏิบัติสวดมนต์ แผ่เมตตา
๗. ปฏิบัติตน ตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อแก้ปัญหา อบายมุขและสิ่งเสพติด	-ตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อแก้ปัญหา อบายมุขและสิ่งเสพติด	-ปฏิบัติ	-	-สังเกตพฤติกรรม -ใบงานกรณีศึกษา	-สถานการณ์จำลองกรณีตัวอย่าง
๘. อธิบายหลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆโดยสังเขป	-หลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่นๆโดยสังเขป	-อภิปราย	-	-เขียนรายงาน -แผนผังความคิด	-อธิบาย -อภิปราย -โครงการ
๙. อธิบายลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรม ของศาสนาอื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	-ลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรม ของศาสนาอื่นๆ และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี	-อธิบาย	-ปฏิบัติตนเหมาะสม	-สังเกตพฤติกรรม -ใบงานฝึกกระบวนการคิด	-สถานการณ์จำลอง -กระบวนการคิด

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส ๑.๒ เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถานและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	-ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถานและปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม	-อธิบาย	-	-รายงานการศึกษาค้นคว้า -แผนที่ความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -ปฏิบัติจริง
๒. มีมรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	-มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด	-	-	-รายงาน -สังเกตพฤติกรรม	-ฝึกปฏิบัติ -อภิปราย
๓. อธิบาย ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	-ประโยชน์ของการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนดและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง	-อธิบาย -ปฏิบัติตน	-เข้าร่วมศาสนพิธี	-รายงาน -แผนผังความคิด	-บทบาทสมมุติ -อภิปราย
๔. แสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ	-การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชน	-แสดงตนเป็นพุทธมามกะ	-	-สังเกตพฤติกรรม -ใบงาน	-อธิบาย -ฝึกปฏิบัติ

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๑ เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลก
อย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ของครอบครัว และชุมชน	-กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัวและชุมชน	-ปฏิบัติ	-ปฏิบัติตามกฎหมาย	-แสดงละคร -แผนที่ความคิด	-ศึกษาค้นคว้า
๒. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและดำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	-การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลา และดำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม	-วิเคราะห์		-แผนที่ความคิด	-อภิปราย
๓. แสดงออกถึงมารยาทไทยได้เหมาะสมกับกาลเทศะ	-มารยาทไทยตามกาลเทศะ	-แสดงออก	-มีมารยาทเหมาะสมตามกาลเทศะ	-แสดงละคร	-บทบาทสมมุติ
๔. อธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	-คุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนในสังคมไทย	-อธิบาย		-รายงาน	-รายงาน -ศึกษาค้นคว้า
๕. ติดตามข้อมูลข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ ได้เหมาะสม	-ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน การเลือกรับและใช้ข้อมูลข่าวสารในการเรียนรู้ อย่างเหมาะสม	-ติดตาม -เลือกรับ -ใช้	-เป็นคนติดตามข้อมูลข่าวสารและเลือกรับใช้ข้อมูล ข่าวสาร อย่างเหมาะสม	-แผนที่ความคิด -ป้ายนิเทศข่าว	-ศึกษาค้นคว้า -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส ๒.๒ เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. เปรียบเทียบบทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	-บทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล	-เปรียบเทียบ	-	-แผนความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้า
๒. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ในท้องถิ่นและประเทศ	-กิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	-มีส่วนร่วม	-	-แสดงบทบาทสมมุติ	-แสดงบทบาทสมมุติ
๓. อภิปรายบทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	-บทบาทความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ตามระบอบประชาธิปไตย	-อภิปราย	-	-แผนที่ความคิด	-อภิปราย -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๑ เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายบทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	-บทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-รายงาน
๒. อธิบายบทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	-บทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน	-อธิบาย	-	-รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม
๓. บอกวิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	-วิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -อภิปราย

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส ๓.๒ เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคารและรัฐบาล	-ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคารและรัฐบาล	-อธิบาย	-	-รายงาน	-กระบวนการกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้า
๒. ยกตัวอย่างการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	-การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น	-อธิบาย	-	-ใบงาน	-อภิปราย -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ๔.๑ เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	-ความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-ศึกษาค้นคว้า -กระบวนการกลุ่ม

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส ๔.๒ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบายสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	-สภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน	-อธิบาย	-	-ตารางวิเคราะห์	-อภิปราย -ศึกษาค้นคว้า
๒. บอกความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	-ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -รายงาน

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๔ ประวัติศาสตร์
 มาตรฐาน ส ๔.๓ เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. อธิบาย พัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป	-อธิบาย พัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ โดยสังเขป	-อธิบาย	-	-รายงาน	-อภิปราย -รายงาน
๒. อธิบายปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์	-ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ และการปกครองของไทยสมัยรัตนโกสินทร์	-อธิบาย	-	-แผนผังความคิด	-ระดมความคิด -กระบวนการกลุ่ม
๓. ยกตัวอย่างผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์	-ผลงานของบุคคลสำคัญด้านต่าง ๆ สมัยรัตนโกสินทร์	-ยกตัวอย่าง	-	-ใบงาน	-ศึกษาค้นคว้า -ระดมความคิด
๔. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญ สมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	-ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่น่าภาคภูมิใจ และควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้	-อธิบาย	-ภูมิใจ	-แผนผังความคิด	-อภิปราย -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๑ เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. ใช้เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่าง) ระบุ ลักษณะสำคัญทางกายภาพและสังคมของประเทศ	-เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่างๆ ที่แสดง ลักษณะทางกายภาพของประเทศ	-ใช้เครื่องมือ -ระบุ -สังเกต	-	-แบบฝึกหัดการปฏิบัติงาน	-แบ่งกลุ่ม -ศึกษา/ค้นคว้า -อภิปราย
๒. อธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะทางกายภาพกับ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ	-ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติของประเทศ เช่น อุทกภัย แผ่นดินไหว วัตภัย ภูมิลักษณะที่มีต่อภูมิสังคมของประเทศไทย	-อธิบาย	-	-บันทึกการสรุป	-ดูวิสัยทัศน์ -ศึกษาค้นคว้า -อภิปราย -วิเคราะห์

ตารางวิเคราะห์เพื่อจัดทำคำอธิบายรายวิชา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น ป.๖ รหัสวิชา ส ๑๖๑๐๑
 สาระที่ ๕ ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส ๕.๒ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและ
 สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตัวชี้วัด	ความรู้ K (รู้อะไร)	ทักษะกระบวนการ P (ทำอะไรได้)	คุณลักษณะ (A) (เด็กเป็นคนอย่างไร)	รู้ได้อย่างไรว่าเด็กทำได้ (ชิ้นงาน/ภาระงาน)	สอนอย่างไร (วิธีสอน)
๑. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ	-สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับ สิ่งแวดล้อมทางสังคมในประเทศ -ความสัมพันธ์และผลกระทบ	-วิเคราะห์	-เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ	-แผนที่ความคิด	-กระบวนการกลุ่ม -ระดมความคิด
๒. อธิบายการแปลงสภาพ ธรรมชาติในประเทศไทยจากอดีตถึง ปัจจุบันและผลที่เกิดขึ้นจากการ เปลี่ยนแปลงนั้น	-ผลที่เกิดจากการปรับเปลี่ยนหรือ ดัดแปลงสภาพทางธรรมชาติใน ประเทศจากอดีตถึงปัจจุบันและ ผลที่เกิดขึ้น (ประชากร เศรษฐกิจ สังคม อาชีพและ วัฒนธรรม	-อธิบาย	-เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ	-แบบบันทึกการสรุปผล	-แบ่งกลุ่ม -ศึกษาค้นคว้า -คู่มือทัศน -สำรวจชุมชน -ระดมสมอง
๓. จัดทำแผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน	-แนวทางการใช้ทรัพยากรของคน ให้ใช้ได้นานขึ้นโดยมีจิตสำนึกรู้คุณค่า ของทรัพยากร -แผนอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชน หรือแผนอนุรักษ์	-จัดทำ	-เห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	-โครงการ	-แบ่งกลุ่ม -ระดมสมอง -รายงาน

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๑๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน ๓ หน่วยกิต

รู้และเข้าใจพุทธประวัติหรือประวัติของศาสดาที่ตนนับถือ แบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า ศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด ความหมาย ความสำคัญ และการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพุทธศาสนาหรือ การพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด หรือศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชน ของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด

รู้และเข้าใจประโยชน์และการปฏิบัติตน เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว โรงเรียน ตัวอย่างความสามารถและความดีของตนเอง ผู้อื่น และการบอกผลจากการกระทำนั้น โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวและโรงเรียน บทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองในครอบครัวและโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและทำกิจกรรมในครอบครัวและโรงเรียนตามกระบวนการประชาธิปไตย

รู้และเข้าใจสินค้าและบริการที่ใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน การใช้จ่ายเงินในชีวิตประจำวันที่ไม่เกินตัวและเห็นประโยชน์ของการออม การใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวันอย่างประหยัด เหตุผลความจำเป็นที่คนต้องทำงานอย่างสุจริต

รู้และเข้าใจวัน เดือน ปี และการนับช่วงเวลาตามปฏิทิน ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ลำดับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันตามวันเวลาที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น ประวัติความเป็นมาของตนเอง และครอบครัว ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สิ่งของ เครื่องใช้ หรือการดำเนินชีวิตของตนเองกับสมัยของพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต ที่มีผลกระทบต่อตนเองในปัจจุบัน ความหมายและความสำคัญของสัญลักษณ์สำคัญของชาติไทยและการปฏิบัติตน สถานที่สำคัญซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมในชุมชน สิ่งที่คุณรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น

รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น ความสัมพันธ์ของตำแหน่ง ระยะ ทิศของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ทิศหลักและที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ แผนผังง่าย ๆ ในการแสดงตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ในห้องเรียน การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศในรอบวัน สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดตามธรรมชาติที่ส่งผลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัว การมีส่วนร่วมในจัดระเบียบสิ่งแวดล้อมที่บ้านและชั้นเรียน

- * ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทางศาสนาในท้องถิ่น
- * การใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นในชีวิตประจำวันได้อย่างประหยัด
- * โบราณสถาน โบราณวัตถุของท้องถิ่น

โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดง บทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้โดยโครงงาน การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติ ศาสตร์ และภูมิศาสตร์เบื้องต้น ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เห็นคุณค่าของหลักเศรษฐกิจพอเพียง เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ในปัจจุบันและอดีต ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และเชื่อมโยงสู่โลกกว้าง

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๒๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๒

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน ๓ หน่วยกิต

.....

รู้และเข้าใจความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ พุทธประวัติตั้งแต่ประสูติ จนถึงการออกผนวช หรือ ประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชน ตัวอย่างตามที่กำหนด ความหมาย ความสำคัญ และการเคารพพระรัตนตรัย การปฏิบัติตามหลักธรรม โอวาท ๓ ใน พระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การทำความดีของตนเอง บุคคลในครอบครัว และในโรงเรียน ตามหลักศาสนา การสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของ ศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ชื่อศาสนา ศาสดา และความสำคัญของคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ และศาสนาอื่น ๆ การ ปฏิบัติตนต่อสาวกของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด

รู้และเข้าใจการปฏิบัติตนตามข้อตกลง กติกา กฎ ระเบียบ และหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตน ตามมารยาทไทย การแสดงพฤติกรรมในการยอมรับความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของบุคคลอื่นที่แตกต่างกันโดยปราศจากอคติ การเคารพในสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ความสัมพันธ์ของตนเอง และสมาชิกในครอบครัวในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ผู้มี บทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียนและชุมชน

รู้และเข้าใจทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่มาของรายได้ และรายจ่ายของตนเองและ ครอบครัวย รายรับ - รายจ่ายของตนเอง ผลดีของการใช้จ่ายที่เหมาะสมกับรายได้และการออม การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการโดยวิธี ต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

รู้และเข้าใจเวลาที่แสดงเหตุการณ์ในอดีต ปัจจุบันและอนาคต เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว หรือในชีวิตของตนเองโดย ใช้หลักฐานที่เกี่ยวข้อง การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของคนในชุมชนของตนจากอดีตถึงปัจจุบัน ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มี ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน บุคคลที่ทำประโยชน์ต่อท้องถิ่นหรือประเทศชาติ ตัวอย่างวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทยที่ ภาคภูมิใจ และควรอนุรักษ์ไว้

รู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นธรรมชาติกับที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งปรากฏระหว่างโรงเรียนกับบ้าน ตำแหน่งอย่างง่าย และลักษณะ ทางกายภาพของสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในลูกโลก แผนที่ แผนที่ และภาพถ่าย ความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ระหว่างโลก ดวงอาทิตย์และดวง จันทร์ ความสำคัญ และคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไป และที่ใช้แล้ว หมดไป ความ

สัมพันธ์ของฤดูกาลกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู ปรับปรุงสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนและชุมชน

- * บุคคลสำคัญทางศาสนาของจังหวัด
- * ผู้มีบทบาท อำนาจในการตัดสินใจในโรงเรียน
- * ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตสินค้าพื้นเมือง อาชีพในชุมชน อาชีพในท้องถิ่น
- * คุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น งานเทศกาลท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การ สอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดงบทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้ แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้โดยโครงงาน การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติ ศาสตร์ และภูมิศาสตร์เบื้องต้น ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน เห็นคุณค่าของหลัก เศรษฐกิจพอเพียง เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ในปัจจุบันและอดีต ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และเชื่อมโยงสู่โลกกว้าง

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๓๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน ๓ หน่วยกิต

รู้และเข้าใจความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย พุทธประวัติตั้งแต่การบำเพ็ญเพียรจนถึงปรินิพพาน หรือประวัติของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด แบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ขาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด ความหมาย ความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และการปฏิบัติตามหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด ชื่อ ความสำคัญและการปฏิบัติตนต่อศาสนวัตถุ ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และสาวกของศาสนาอื่น ๆ และศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ หรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

รู้และเข้าใจประโยชน์และการปฏิบัติตนตามประเพณี และวัฒนธรรมในครอบครัว และท้องถิ่น พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของตนเองและผู้อื่น ที่อยู่ในกระแสวัฒนธรรมที่หลากหลาย ความสำคัญของวันหยุดราชการที่สำคัญ ตัวอย่างบุคคลซึ่งมีผลงานที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนและท้องถิ่นของตน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกของชุมชน ในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย ความแตกต่างของกระบวนการการตัดสินใจในชั้นเรียน โรงเรียน และชุมชน โดยวิธีการออกเสียงโดยตรงและการเลือกตัวแทนออกเสียง ตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงในชั้นเรียน โรงเรียนและชุมชนที่เป็นผลจากการตัดสินใจของบุคคลและกลุ่ม

รู้และเข้าใจความต้องการและความจำเป็นในการใช้สินค้า และบริการในการดำรงชีวิต การใช้จ่ายของตนเอง ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดมีผลต่อการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการ สินค้าและบริการที่รัฐจัดหา และให้บริการแก่ประชาชน ความสำคัญของภาษีและบทบาทของประชาชนในการเสียภาษี เหตุผลการแข่งขันทางการค้าที่มีผลทำให้ราคาสินค้าลดลง

รู้และเข้าใจศรัทธาที่สำคัญตามปฏิทินที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เหตุการณ์สำคัญของโรงเรียน และชุมชนโดยระบุหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของชุมชน ลักษณะที่สำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน ความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนตนเองกับชุมชนอื่น ๆ พระนาม พระราชกรณียกิจโดยสังเขป ของพระมหา กษัตริย์ไทยที่ทรงเป็นผู้สถาปนาอาณาจักรไทย พระราชประวัติ พระราชกรณียกิจของพระมหา กษัตริย์ในรัชกาลปัจจุบันโดยสังเขป วีรกรรมของบรรพบุรุษไทยที่มีส่วนปกป้องประเทศชาติ

รู้และเข้าใจการใช้แผนที่ แผนที่ และภาพถ่ายในการหาข้อมูลทางภูมิศาสตร์ในชุมชน การเขียนแผนผังง่าย ๆ เพื่อแสดงตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่สำคัญในบริเวณโรงเรียนและชุมชน ความสัมพันธ์ของลักษณะกายภาพกับลักษณะทางสังคมของชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน การพึ่งพาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในการสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์และการประกอบอาชีพ มลพิษและการก่อให้เกิดมลพิษโดยมนุษย์ ความแตกต่างของเมืองและชนบท การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

* บุคคลสำคัญทางศาสนา ประเพณี งานเทศกาล ทรัพยากร อาชีพของท้องถิ่น

* บุคคลสำคัญในท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้โดยโครงงาน การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เบื้องต้น ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรับผิดชอบ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และ กิจกรรมต่าง ๆ ตามกระบวนการประชาธิปไตย เห็นคุณค่าของหลักเศรษฐกิจพอเพียง เห็นความสำคัญของเหตุการณ์ในปัจจุบันและอดีต ร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และเชื่อมโยงสู่โลกกว้าง

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๔๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน - หน่วยกิต

.....

รู้และเข้าใจความสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะเป็นศูนย์รวมจิตใจของศาสนิกชน พุทธประวัติ ตั้งแต่บรรลุนิพพานจนถึงประกาศธรรม หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และ ข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และ ศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย การปฏิบัติตาม ไตรสิกขา และหลักธรรมโอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การทำความดีของ ตนเอง บุคคลในครอบครัว โรงเรียน และชุมชนตามหลักศาสนา แนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การสวดมนต์ แผ่เมตตา มีสติที่เป็น พื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การปฏิบัติตนตาม หลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อการอยู่ร่วมกันเป็นชาติได้อย่างสมานฉันท์ ประวัติศาสดาของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป ความสำคัญและการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาศาสนสถานของศาสนาที่ตนนับถือ มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด การปฏิบัติตนในศาสนพิธี พิธีกรรม และวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด

รู้และเข้าใจการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน การ ปฏิบัติตนในการเป็นผู้นำและผู้ ตามที่ดี สิทธิพื้นฐานที่เด็กทุกคนพึงได้รับตามกฎหมาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนในท้องถิ่น วิธีการที่จะอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุขในชีวิตประจำวัน อำนาจอธิปไตยและความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย บทบาท หน้าที่ของพลเมืองใน กระบวนการเลือกตั้ง ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

รู้และเข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อสินค้าและบริการสิทธิพื้นฐาน การรักษาผลประโยชน์ ของตนเองในฐานะผู้บริโภค หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน หน้าที่เบื้องต้นของเงิน

รู้และเข้าใจการนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติ ประเภท หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และยุค ประวัติศาสตร์โดยสังเขป ตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติในดินแดนไทย พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย รวมทั้งประวัติ ผลงานของบุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญที่นำภาคภูมิใจและควมค่าแก่การ อนุรักษ์ไว้

รู้และเข้าใจในการใช้แผนที่ ภาพถ่าย ลักษณะสำคัญทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร ความสัมพันธ์ ของสิ่งต่าง ๆ ในจังหวัด สภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อม และผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนั้น และการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัด

* ความสำคัญของงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ งานนมัสการหลวงพ่อดำวัดไร่ขิง บุคคลสำคัญทางศาสนา

* ความสำคัญของวัฒนธรรมในท้องถิ่น ประเพณีพื้นบ้าน

* การผลิตสินค้าในท้องถิ่น คือ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์

* สภาพภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น ที่ตั้ง อาณาเขต ทรัพยากรธรรมชาติ ประชากร แม่น้ำ ตลาดน้ำ ชมรมเครือข่าย

ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดง บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้ โดยโครงงาน การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในศาสนา การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เศรษฐกิจ ของคนในชุมชน พัฒนาการ ของมนุษยชาติในดินแดนไทย ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในจังหวัด ศรีสะเกษ ยึดมั่นและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เชื้อฉันทน์ รัก ภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ตระหนักในสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ เห็นคุณค่าของหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๕๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน ๓ หน่วยกิต

รู้และเข้าใจความสำคัญของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และหลักในการพัฒนาชาติไทย พุทธประวัติตั้งแต่เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์จนถึงพุทธกิจสำคัญหรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด องค์ประกอบและความสำคัญของพระไตรปิฎก หรือคัมภีร์ของศาสนาที่ตนนับถือ การแสดงความเคารพพระรัตนตรัย การปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนา หรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การสวดมนต์ แผ่เมตตา การมีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือเพื่อพัฒนาตนเองและสิ่งแวดล้อม การจัดพิธีกรรม ศาสนพิธี และวันสำคัญทางศาสนาที่ตนนับถืออย่างเรียบง่าย มีประโยชน์ มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด

รู้และเข้าใจการปฏิบัติตนตามสถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดี วิธีการปกป้องคุ้มครองตนเองหรือผู้อื่นจากการละเมิดสิทธิเด็ก คุณค่าวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทย การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน โครงสร้าง อำนาจ หน้าที่ และความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาท หน้าที่และวิธีการเข้าดำรงตำแหน่งของผู้บริหารท้องถิ่น ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รู้และเข้าใจปัจจัยการผลิตสินค้าและบริการ แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน หลักการสำคัญและประโยชน์ของสหกรณ์ บทบาทหน้าที่เบื้องต้นของธนาคาร ผลดีและผลเสียของการกู้ยืม

รู้และเข้าใจการสืบค้นความเป็นมาของท้องถิ่นโดยใช้หลักฐานที่หลากหลาย การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ความแตกต่างระหว่างความจริงกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องราวในท้องถิ่น อิทธิพลของอารยธรรมอินเดีย และจีนที่มีต่อไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบันโดยสังเขป พัฒนาการของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรีโดยสังเขป ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทาง เศรษฐกิจ การปกครองของอาณาจักรอยุธยา ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาไทยนำภาคภูมิปัญญาและควมค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ ของอาณาจักรอยุธยาและธนบุรี

รู้และเข้าใจภูมิภาคของตนเกี่ยวกับตำแหน่ง (พิกัดภูมิศาสตร์ ละติจูด ลองจิจูด) ระยะ ทิศทาง ลักษณะภูมิลักษณะที่สำคัญ ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพกับลักษณะทางสังคม สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐาน การย้ายถิ่นฐานของประชากร อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ก่อให้เกิดวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นผลจากการรักษาและการทำลายสภาพแวดล้อม และเสนอแนวคิดในการรักษา

- * ความสำคัญของบุคคลสำคัญทางศาสนา
- * สำคัญของบุคคลสำคัญ บุคคลดีเด่นขององค์กรปกครองในจังหวัด
- * การลงทุนสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน ระบบสินเชื่อในการกู้ยืมแบบเศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมในท้องถิ่นและประเพณีพื้นบ้าน สถาปัตยกรรมศาสตร์ ที่ตั้ง อาณาเขต ทรัพยากรธรรมชาติ ประชากรของ ท้องถิ่น
- * แหล่งข้อมูลประวัติความเป็นมาของจังหวัด ประวัติของท้องถิ่น วัฒนธรรมในท้องถิ่นและประเพณีพื้นบ้าน
- * สถาปัตยกรรมศาสตร์ของท้องถิ่นเกี่ยวกับที่ตั้ง อาณาเขต ทรัพยากรธรรมชาติ ประชากร

โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดง บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้ โดยโครงงาน การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในศาสนา การปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เศรษฐกิจ ของคนในชุมชน พัฒนาการ ของมนุษยชาติในดินแดนไทย ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภูมิภาค ศรัทธา ยึดมั่นและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เชื้อฉันทน์ รัก ภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ตระหนักในสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัดและประเทศ เห็นคุณค่าของหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

รหัสวิชา ส๑๖๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

จำนวน ๑๒๐ ชั่วโมง

จำนวน ๓ หน่วยกิต

.....

รู้และวิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือศาสนาที่ตนนับถือพุทธประวัติตั้งแต่ปฐมอายุสังขารจนถึงสังเวชนียสถานหรือประวัติศาสนาที่ตนนับถือ การประพฤติตนตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตและข้อคิดจากประวัติสาวก ชาดก เรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด ความสำคัญและการเคารพพระรัตนตรัย การปฏิบัติตามไตรสิกขาและหลักธรรม โอวาท ๓ ในพระพุทธศาสนาหรือหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือตามที่กำหนด การทำความดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา แนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต การสวดมนต์ แผ่เมตตา และบริหารจิตเจริญปัญญา การมีสติที่เป็นพื้นฐานของสมาธิในพระพุทธศาสนา หรือการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อแก้ปัญหาอบายมุขและสิ่งเสพติด หลักธรรมสำคัญของศาสนาอื่น ๆ โดยสังเขป ลักษณะสำคัญของศาสนพิธี พิธีกรรมของศาสนาอื่น ๆ การปฏิบัติตนเมื่อต้องเข้าร่วมพิธี ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในศาสนสถานและการปฏิบัติตน มรรยาทของความเป็นศาสนิกชนที่ดีตามที่กำหนด ประโยชน์และการปฏิบัติตนในการเข้าร่วมในศาสนพิธี พิธีกรรม กิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาตามที่กำหนด การแสดงตนเป็นพุทธมามกะหรือแสดงตนเป็นศาสนิกชนของศาสนาที่ตนนับถือ

รู้และวิเคราะห์การปฏิบัติตามกฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัว และชุมชน การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมตามกาลเวลาและการธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงาม การแสดงออกถึงมารยาทไทย คุณค่าทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มคนภาคต่าง ๆ ในสังคมไทย ข้อมูล ข่าวสาร เหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน การเลือกรับและใช้ข้อมูล ข่าวสารในการเรียนรู้ บทบาท หน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ บทบาท ความสำคัญในการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย

รู้และวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ บทบาทของผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน วิธีและประโยชน์ของการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิต ผู้บริโภค ธนาคาร และ รัฐบาล การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น

รู้และวิเคราะห์ความสำคัญของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างง่าย ๆ ข้อมูลจากหลักฐานที่หลากหลาย ในการทำความเข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต สภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของกลุ่มอาเซียนโดยสังเขป

พัฒนาการของไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ปัจจัยที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การปกครอง ผลงานของบุคคลสำคัญ ภูมิปัญญาไทยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ของสมัยรัตนโกสินทร์

รู้และวิเคราะห์เครื่องมือทางภูมิศาสตร์ (แผนที่ ภาพถ่ายชนิดต่าง ๆ) เรื่องราวของประเทศเกี่ยวกับลักษณะสำคัญทางกายภาพ สังคม ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพ กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน และผลที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น แผนการใช้ทรัพยากรในชุมชน

- * ความสำคัญของบุคคลสำคัญ บุคคลดีเด่นทางศาสนา
- * วัฒนธรรมในท้องถิ่น ประเพณีพื้นบ้าน
- * ทรัพยากรในท้องถิ่น
- * เกษตรกรรม สินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โดยใช้กระบวนการอธิบาย การบรรยาย การอภิปราย การสอบถาม การสัมภาษณ์ การสาธิต การสืบค้น การแสดง บทบาทสมมุติ การใช้สถานการณ์จำลอง กระบวนการกลุ่ม การใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การบูรณาการ การเรียนรู้ โดยโครงการ การปฏิบัติจริง การนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในศาสนา การปฏิบัติตามกฎหมายในชีวิตประจำวัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริม ประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในประเทศ ใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เข้าใจเรื่องราวสำคัญในอดีต ศรัทธา ยึดมั่นและมีส่วนร่วมในพิธีกรรมทางศาสนา มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เชื้อฉันทน์ รัก ภูมิใจ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น ตระหนักในสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด และประเทศ เห็นคุณค่าของ หลักการเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวัน

อภิธานศัพท์

กตัญญูกตเวทิตี ผู้รู้อุปการะที่ท่านทำแล้วและตอบแทน แยกออกเป็น ๒ ข้อ ๑. กตัญญู รู้คุณท่าน ๒. กตเวทิตีตอบแทนหรือสนองคุณท่าน ความกตัญญูกตเวทิตีว่าโดยขอบเขต แยกได้ เป็น ๒ ระดับ คือ

๒.๑ กตัญญูกตเวทิตีต่อบุคคลผู้มีคุณความดีหรืออุปการะต่อตนเป็นส่วนตัว ๒.๒ กตัญญูกตเวทิตีต่อบุคคลผู้ได้บำเพ็ญคุณประโยชน์ หรือมีคุณความดี เกื้อกูลแก่ส่วนร่วม (พ.ศ. หน้า ๒-๓)

กตัญญูกตเวทิตีต่ออาจารย์ / โรงเรียน ในฐานะที่เป็นศิษย์ ฟังแสดงความเคารพนับถืออาจารย์

ผู้เปรียบเสมือนทิศเบื้องขวา ดังนี้ ๑. ลูกต้อนรับ แสดงความเคารพ ๒. เข้าไปหา เพื่อบำรุง รับประทาน ปรึกษา ซักถาม รับคำแนะนำ เป็นต้น ๓. ฟังด้วยดี ฟังเป็น รู้จักฟัง ให้เกิดปัญญา

๔. ประณินบัติ ช่วยบริการ ๕. เรียนศิลปวิทยาโดยเคารพ เอาจริงเอาจังถือเป็นกิจสำคัญด้วยดี

กรรม การกระทำ หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา คือ ทำด้วยความตั้งใจ ประกอบด้วยความ

จงใจหรือตั้งใจทำดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เช่น ขุดหลุมพรางดักคนหรือสัตว์ในตกลงไปตายเป็นกรรม แต่ขุดบ่อน้ำไว้กินไว้ใช้ สัตว์ตกลงไปตายเองไม่เป็นกรรม (แต่ถ้ารู้ยู่บ่อน้ำที่ตนขุดไว้ยู่ในที่ตั้งคนจะพลัดตกได้ง่ายแล้วปล่อยปละละเลย มีคนตกลงไปก็ไม่พ้นกรรม) การกระทำที่ดีเรียกว่า “กรรมดี” ที่ชั่วเรียกว่า “กรรมชั่ว” (พ.ศ. หน้า ๔)

กรรม ๒ กรรมจำแนกตามคุณภาพ หรือตามธรรมที่เป็นมูลเหตุมี ๒ คือ ๑. อกุศลกรรม กรรมที่เป็นอกุศล กรรมชั่ว คือเกิดจากอกุศลมูล ๒. กุศลกรรม กรรมที่เป็นกุศล กรรมดี คือกรรมที่เกิดจากกุศลมูล

กรรม ๓ กรรมจำแนกตามทวารคือทางที่กรรมมี ๓ คือ ๓. กายกรรม การกระทำทางกาย ๒. วจีกรรม การกระทำทางวาจา ๓. มโนกรรม การกระทำทางใจ

กรรม ๑๒ กรรมจำแนกตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ผล มี ๑๒ อย่าง คือ

หมวดที่ ๑ ว่าด้วยปากกาล คือจำแนกตามเวลาที่ให้ผล ได้แก่ ๑. ทิฏฐิธรรมเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้ ๒. อุปัชชเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพที่จะไปเกิด คือ ในภพหน้า ๓. อปรายบปริเวทนิยกรรม กรรมที่ให้ผลในภพต่อ ๆ ไป ๔. อโหสิกรรม กรรมเลิกให้ผล

หมวดที่ ๒ ว่าโดยกิจ คือการให้ผลตามหน้าที่ ได้แก่ ๕. ขนกกรรม กรรมแต่งให้เกิด หรือกรรมที่เป็นตัวนำไปเกิด ๖. อุปัตถัมภกกรรม กรรมสนับสนุน คือ เข้าสนับสนุนหรือซ้ำเติมต่อจากขนกกรรม ๗. อุปปีฬกรรม กรรมบีบคั้น คือเข้ามบีบคั้นผลแห่งขนกกรรม และอุปัตถัมภกกรรมนั้นให้แปรเปลี่ยนทุเลาเบาลงหรือสิ้นเข้า ๘. อุปฆาตกรรม กรรมตัดรอน คือ กรรมแรงฝ่ายตรงข้ามที่เข้าตัดรอนให้ผลของกรรมสองอย่างนั้นขาดหรือหยุดไปทีเดียว

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ,ครั้งที่ ๒ ๒๕๔๖ .

*หมายเหตุ พ.ศ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ; พ.ธ. หมายถึง พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๙

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,๒๕๔๓.

หมวดที่ ๓ ว่าโดยปานทานปริยาย คือจำแนกตามลำดับความแรงในการให้ผล ได้แก่ ๙. ครุกรรม กรรมหนัก ให้ผลก่อน ๑๐.

พหุกรรม หรือ อาจिनกรรม กรรมที่ทำมากหรือกรรมชินให้ผลรองลงมา ๑๑. อาสันนกรรม กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ถ้าไม่มีสองข้อก่อนก็จะให้ผลก่อนอื่น ๑๒. กตัตตากรรม หรือ กตัตตวาปนกรรม กรรมสัปดาห์ทำ คือเจตนาอ่อน หรือมิใช่เจตนาอย่างนั้น ให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นจะให้ผล (พ.ศ. หน้า ๕)

กรรมฐาน ที่ตั้งแห่งการงาน อารมณ์เป็นที่ตั้งแห่งการงานของใจ อุบายทางใจ วิธีฝึกอบรมจิต มี ๒ ประเภท คือ สมถกรรมฐาน คือ อุบายสงบใจ วิปัสสนากรรมฐาน อุบายเรื่องปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๐)

กุลจิริฎธรรม ๔ ธรรมสำหรับดำรงความมั่นคงของตระกูลให้ยั่งยืน เหตุที่ทำให้ตระกูลมั่งคั่งตั้งอยู่ได้นาน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔) ๑. นัฏฐคเวสนา คือ ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ ๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม ๓. ปริมิตปานโกชนา คือ รู้จักประมาณในการกินการใช้ ๔. อธิปัจจสีลวันตสถาปนา คือ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน (พ.ศ. หน้า ๑๓๔)

กุศล บุญ ความดี ฉลาด สิ่งที่ดี กรรมดี (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรม กรรมดี กรรมที่เป็นกุศล การกระทำที่ดีคือเกิดจากกุศลมูล (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งกรรมดี ทางทำดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติมี ๑๐ อย่างได้แก่

- ก. **กายกรรม ๓** (ทางกาย) ๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการทำลายชีวิต ๒. อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากถือเอาของที่เขามิได้ให้ ๓. กามสุมิจจาจารา เวรมณี เว้นจากประพฤติดิฉิดในกาม
- ข. **วจีกรรม ๔** (ทางวาจา) ได้แก่ ๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากพูดเท็จ ๕. ปิสุณายวาจาย เวรมณี เว้นจากพูดส่อเสียด ๖. ผรุสสาย วาจาย เวรมณี เว้นจากพูดคำหยาบ ๗. สัมผัสปลลาปา เวรมณี เว้นจากพูดเพ้อเจ้อ
- ค. **มโนกรรม ๓** (ทางใจ) ๘. อนภิชชา ไม่โลภคอยจ้องอยากได้ของเขา ๙. อพยาบาท ไม่คิดร้ายเบียดเบียนเขา ๑๐. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบตามคลองธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๑)

กุศลมูล รากเหง้าของกุศล ต้นเหตุของกุศล ต้นเหตุของความดี ๓ อย่าง ๑. อโลภะ ไม่โลภ (จาณะ) ๒. อโทสะ ไม่คิดประทุษร้าย (เมตตา) ๓. อโมหะ ไม่หลง (ปัญญา) (พ.ศ. หน้า ๒๒)

กุศลวิตก ความตรึกที่เป็นกุศล ความนึกคิดที่เที่ยง ๓ คือ ๑. เนกขัมมวิตก ความตรึกปลอดจากกาม ๒. อพยาบาทวิตก ความตรึกปลอดจากพยาบาท ๓. อวิหิสาวิตก ความตรึกปลอดจากการเบียดเบียน (พ.ศ. หน้า ๒๒)

โกศล ๓ ความฉลาด ความเชี่ยวชาญ มี ๓ อย่าง ๑. อายโกศล คือ ความฉลาดในความเจริญ รอบรู้ทางเจริญและเหตุของความเจริญ ๒. อปายโกศล คือ ความฉลาดในความเสื่อม รอบรู้ทางเสื่อมและเหตุของความเสื่อม ๓. อุปายโกศล คือ ความฉลาดในอุบาย รอบรู้วิธีแก้ไขเหตุการณ์และวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ทั้งในการป้องกันความเสื่อมและในการสร้างความเจริญ (พ.ศ. หน้า ๒๔)

ขันธ กอง พวก หมวด หมู่ ลำตัว หมวดหนึ่ง ๆ ของรูปธรรมและนามธรรมทั้งหมดที่แบ่งออกเป็นห้ากอง ได้แก่ รูปขันธ คือ กองรูป เวทนาขันธ คือ กองเวทนา สัญญาขันธ คือ กองสัญญา สังขารขันธ คือ กองสังขาร วิญญาณขันธ คือ กองวิญญาณ เรียกรวมว่า เบญจขันธ (พ.ศ. หน้า ๒๖ - ๒๗)

คารวธรรม ๖ ธรรม คือ ความเคารพ การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจังมี ๖ ประการ คือ ๑. สัตถุคารวตา ความเคารพในพระศาสดา หรือพุทธคารวตา ความเคารพในพระพุทธเจ้า ๒. ฆัมมคารวตา ความเคารพในพระธรรม ๓. สังฆคารวตา ความเคารพในพระสงฆ์ ๔. ลิกขาคารวตา ความเคารพในการศึกษา ๕. อัปมาทคารวตา ความเคารพในความไม่ประมาท ๖. ปฏิสันถารคารวตา ความเคารพในการปฏิสันถาร (พ.ศ. หน้า ๒๒๑)

คิหิสุข (กามโลกิสุข ๔) สุขของคฤหัสถ์ สุขของชาวบ้าน สุขที่ชาวบ้านควรพยายามเข้าถึงให้ได้สม่าเสมอ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมี ๔ ประการ ๑. อตติสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒. โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓. อนณสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔. อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติไม่มีโทษ (ไม่ภพพร่องเสียหายทั้งทางกาย วาจา และใจ) (พ.ศ. หน้า ๑๗๓)

ฆราวาสธรรม ๔ ธรรมสำหรับฆราวาส ธรรมสำหรับการครองเรือน หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์

๔ ประการ ได้แก่ ๑. สัจจะ คือ ความจริง ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริใจ พุดจริง ทำจริง ๒. ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัด ตัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา ๓. ขันติ คือ ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย ๔. จาคะ คือ เสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบาย และผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็นและความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวหรือ เอาแต่ใจตัว (พ.ศ. หน้า ๔๓)

จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด ใจ ตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น ๘๙ แบ่งโดยชาติเป็นอกุศลจิต ๑๒ กุศลจิต ๒๑ วิปากจิต ๓๖ และกิริยาจิต ๘ (พ.ศ. หน้า ๔๓)

เจตสิก ธรรมที่ประกอบกับจิต อากาหรือคุณสมบัติต่าง ๆ ของจิต เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง ศรัทธา เมตตา สติ ปัญญา เป็นต้น มี ๕๒ อย่าง จัดเป็นอัญญาสมาณาเจตสิก ๑๓ อกุศลเจตสิก ๑๔ โสภณเจตสิก ๒๕ (พ.ศ. หน้า ๔๙)

ฉันทะ ๑. ความพอใจ ความชอบใจ ความยินดี ความต้องการ ความรักใคร่ในสิ่งนั้น ๆ ๒. ความยินยอม ความยอมให้ที่ประชุมทำกิจนั้น ๆ ในเมื่อตนมิได้ร่วมอยู่ด้วย เป็นธรรมเนียมของภิกษุที่อยู่ในวัดซึ่งมีสีมารวมกัน มีสิทธิที่จะเข้าประชุมทำกิจของสงฆ์ เว้นแต่ภิกษุนั้นอาพาธ จะเข้าร่วมประชุมด้วยไม่ได้ ก็มอบฉันทะคือ แสดงความยินยอมให้สงฆ์ทำกิจนั้น ๆ ได้ (พ.ศ. หน้า ๕๒)

ฉาน การเพ่ง การเพ่งพินิจด้วยจิตที่เป็นสมาธิแน่วแน่ มี ๒ ประเภท คือ ๑. รูปฉาน ๒. อรูปฉาน (พ.ศ. หน้า ๖๐)

ฉานสมบัติ การบรรลุฉาน การเข้าฉาน (พุทธธรรม หน้า ๙๖๔)

ดรุณธรรม ธรรมที่เป็นหนทางแห่งความสำเร็จ คือ ข้อปฏิบัติที่เป็นจุดประจักษ์อันเปิดออกไปสู่ความสุข ความเจริญก้าวหน้าแห่งชีวิต ๖ ประการ คือ ๑. อาโรคยะ คือ รักษาสุขภาพดี มิให้มีโรคทั้งจิต และกาย ๒. ศีล คือ มีระเบียบวินัย ไม่ก่อเวรภัยแก่สังคม ๓. พุทธานมัตติ คือ ได้คนดีเป็นแบบอย่าง ศึกษาเยี่ยงนิยมแบบอย่างของมหาบุรุษพุทธชน ๔. สุตะ คือ ตั้งเรียนรู้อย่างจริงจัง เล่าเรียนค้นคว้าให้รู้เชี่ยวชาญใฝ่สดับเหตุการณ์ให้รู้เท่าทัน ๕. ธรรมานุวัติ คือ ทำแต่สิ่งที่ถูกต้องดีงาม ดำรงมั่นในสุจริต ทั้งชีวิตและงาน ดำเนินตามธรรม ๖. อสินตา คือ มีความขยันหมั่นเพียร มีกำลังใจแข็งแกร่ง ไม่ท้อแท้เฉื่อยชา เพียรก้าวหน้าเรื่อยไป (ธรรมบุญชีวิต บทที่ ๑๕ คนสืบตระกูล ข้อ ก. หน้า ๕๕)

หมายเหตุ หลักธรรมข้อนี้เรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า “วิวัฒนมุข” ตรงคำบาลีว่า “อถถวาร” ประจวบประจักษ์

ตัณหา (๑) ความทะยานอยาก ความดิ้นรน ความปรารถนา ความแสหา มี ๓ คือ ๑. กามตัณหา ความทะยานอยากในกาม อยากได้อารมณ์อันน่ารักน่าใคร่ ๒. ภวตัณหา ความทะยานอยากในภพ อยากเป็นนั่นเป็นนี่ ๓. วิภวตัณหา ความทะยานอยากในวิภพ อยากไม่เป็นนั่นไม่เป็นนี่ อยากปราศพ้นดับสูญ ไปเสีย

ตัณหา (๒) อิตถมารนางหนึ่งใน ๓ นาง ที่อาสาพระยามารผู้เป็นบิดา เข้าไปประโลมพระพุทเจ้าด้วยอาการต่าง ๆ ในสมัยที่พระองค์ประทับอยู่ที่ต้นอชปาลนิโครธ ภายหลังตรัสรู้ใหม่ ๆ (อีก ๒ นางคือ อรดี กับปราคา) (พ.ศ. หน้า ๗๒)

ไตรลักษณ์ ลักษณะสาม คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ ความไม่ใช่ตัวตน ๑. อนิจจตา (ความเป็นของไม่เที่ยง) ๒. ทุกขตา (ความเป็นทุกข์) ๓. อนัตตา (ความเป็นของไม่ใช่ตน) (พ.ศ. หน้า ๑๐๔)

ไตรสิกขา สิกขาสาม ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษา ๓ อย่าง คือ ๑. อธิศีลสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ๒. อธิจิตตสิกขา หมายถึง สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ๓. อธิปัญญาสิกขา หมายถึง สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง เรียกกันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๘๗)

ทศพิธราชธรรม ๑๐ ธรรม สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน คุณสมบัติของนักปกครองที่ดี สามารถปกครองแผ่นดินโดยธรรม และยังประโยชน์สุข ให้เกิดแก่ประชาชน จนเกิดความชื่นชมยินดี มี ๑๐ ประการ คือ

๑. ทาน การให้ทรัพย์สินสิ่งของ ๒. ศีล ประพฤติดีงาม ๓. บริจาคจะ ความเสียสละ ๔. อาชวชะ ความซื่อตรง ๕. มัททวะ ความอ่อนโยน ๖. ตบะ ความทรงเดช เฉากีสัตถ์หา ไม่หมกมุ่นในความสุขสำราญ ๗. อักโกระความไม่กลัวโกรธ ๘. อวิหิงสา ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน ๙. ชันติ ความอดทนเข้มแข็ง ไม่ท้อถอย ๑๐. อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม (พ.ศ. หน้า ๒๕๐)

ทิวฏธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม ๔ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ประโยชน์สุขสามัญที่มองเห็นกันในชาตินี้ ที่คนทั่วไปปรารถนา เช่น ทรัพย์ ยศ เกียรติ ไม้ตรี เป็นต้น มี ๔ ประการ คือ

๑. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓. กัลยาณมิตตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ๔. สมชีวิตา การเลี้ยงชีพตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ (พ.ศ. หน้า ๙๕)

ทุกข์ ๑. สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและดับสลาย เนื่องจากต้องไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง ๒. สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา (พ.ศ. หน้า ๙๙)

ทุกรกิริยา กิริยาที่ทำได้ยาก การทำความเพียรอันยากที่ใคร ๆ จะทำได้ เช่น การบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุธรรมวิเศษ ด้วยวิธีทรมานตนต่าง ๆ เช่น กลั่นลมอัสสาสะ (ลมหายใจเข้า) ปัสสาสะ (ลมหายใจออก) และอดอาหาร เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

ทุจริต ๓ ความประพฤติไม่ดี ประพฤติชั่ว ๓ ทาง ได้แก่ ๑. กายทุจริต ประพฤติชั่วทางกาย ๒. วาจทุจริต ประพฤติชั่วทางวาจา ๓. มโนทุจริต ประพฤติชั่วทางใจ (พ.ศ. หน้า ๑๐๐)

เทวทูต ๔ ทูตของยมเทพ สื่อแจ้งข่าวของมฤตยู สัญญาณที่เตือนให้ระลึกถึงคติธรรมดาของชีวิต มีให้มีความประมาท ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ๓ อย่างแรกเรียกเทวทูต ส่วนสมณะเรียกรวมเป็นเทวทูตไปด้วยโดยปริยายเพราะมาในหมวดเดียวกัน แต่ในบาลีท่านเรียกว่านิมิต ๔ ไม่ได้เรียกเทวทูต (พ.ศ. หน้า ๑๐๒)

ธาตุ ๔ สิ่งที่ทรงภาวะของมันอยู่เองตามธรรมชาติของเหตุปัจจัย ได้แก่ ๑. ปฐวีธาตุ หมายถึง สภาวะที่แผ่ไปหรือกินเนื้อที่ เรียกชื่อสามัญว่า ธาตุแข็งหรือธาตุดิน ๒. อาโปธาตุ หมายถึง สภาวะที่เอิบอาบดูดซึม เรียกสามัญว่า ธาตุเหลว หรือธาตุน้ำ ๓. เตโชธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้ร้อน เรียกสามัญว่า ธาตุไฟ ๔. วาโยธาตุ หมายถึง สภาวะที่ทำให้เคลื่อนไหว เรียกสามัญว่า ธาตุลม (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

นาม ธรรมที่รู้จักกันด้วยชื่อ กำหนดรู้ด้วยใจเป็นเรื่องของจิตใจ สิ่งที่ไม่รูปร่าง ไม่มีรูปแต่มีนามมาเป็นอารมณ์ของจิตได้ (พ.ศ. หน้า ๑๒๐)

นิยาม ๕ กำหนดอันแน่นอน ความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอนของธรรมชาติ กฎธรรมชาติ ๑. อุตุนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับอุณหภูมิ หรือปรากฏการณ์ธรรมชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะ ดิน น้ำ อากาศ และฤดูกาล อันเป็นสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์) ๒. พีชนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการสืบพันธุ์ มีพันธุกรรมเป็นต้น) ๓. จิตตนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับการทำงานของจิต) ๔. กรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ คือ กระบวนการให้ผลของการกระทำ) ๕. ธรรมนิยาม (กฎธรรมชาติเกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุ เป็นผลแก่กันแห่งสิ่งทั้งหลาย) (พ.ศ. หน้า ๑๙๔)

นิเวธ ๕ สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม ธรรมที่กั้นจิตไม่ให้บรรลุคุณความดี อกุศลธรรมที่ทำให้จิตให้เศร้าหมองและทำปัญญาให้อ่อนกำลัง ๑. กามฉันทะ (ความพอใจในกาม ความต้องการกามคุณ) ๒. พยาบาท (ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ) ๓. ถีนมิทตะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) ๔. อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ่มกังวล) ๕. วิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) (พ.ศ. หน้า ๑๙๕)

นิโรธ ความดับทุกข์ คือดับต้นเหตุได้สิ้นเชิง ภาวะปลอดทุกข์ เพราะไม่มีทุกข์ที่จะเกิดขึ้นได้ หมายถึง พระนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๗)
บารมี คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยั้งยวด เพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงยิ่งมี ๑๐ คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ชันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา (พ.ศ. หน้า ๑๓๖)

บุญกิริยาวัตถุ ๓ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการทำความดี หลักการทำความดี ทางความดีมี ๓ ประการ คือ ๑. ทานมัย คือทำบุญ ด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดีมีระเบียบวินัย ๓. ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกกอบรมจิตใจ (พ.ธ. หน้า ๑๐๙)

บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ที่ตั้งแห่งการทำบุญ ทางความดี ๑. ทานมัย คือทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ ๒. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล หรือประพฤติดี ๓. ภาวนามัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภาวนา คือฝึกกอบรมจิตใจ ๔. อปจายนมัย คือ ทบูนด้วยการประพฤติอ่อนน้อมถ่อมตน ๕. เวชยาวัจจมัย คือ ทำบุญด้วยการช่วยชวนชววย รับใช้ ๖. ปัตติทานมัย คือ ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนแห่งความดีให้แก่ผู้อื่น ๗. ปัตตานุโมทนา มัย คือ ทำบุญด้วยการยินดีในความดีของผู้อื่น ๘. ธรรมัสสนามัย คือ ทำบุญด้วยการฟังธรรมศึกษาหาความรู้ ๙. ธรรมเทศนามัย คือทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรมให้ความรู้ ๑๐. ทิฏฐุชุกกรรม คือ ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง (พ.ธ. หน้า ๑๑๐)

บุพนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา บุพนิมิต แปลว่า สิ่งที่เป็นเครื่องหมายหรือสิ่งบ่งบอกล่วงหน้า พระพุทธองค์ตรัสเปรียบเทียบว่า ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะขึ้น ย่อมมีแสงเงินแสงทองปรากฏให้เห็นก่อนฉันใด ก่อนที่อริยมรรคซึ่งเป็นข้อปฏิบัติสำคัญในพระพุทธศาสนาจะเกิดขึ้น ก็มีธรรมบางประการปรากฏขึ้นก่อน เหมือนแสงเงินแสงทองฉันนั้น องค์ประกอบของธรรมดังกล่าว หรือบุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ ๑. กัลป์ยามมิตตตา ความมีกัลยาณมิตร ๒. สีสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล มีวินัย มีความเป็นระเบียบในชีวิตของตนและในการอยู่ร่วมในสังคม ๓. ฉันทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยฉันทะ พอใจใฝ่รักในปัญญา สัจธรรม ในจริยธรรม ใฝ่รู้ในความจริงและใฝ่ทำความดี ๔. อัตตสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยการที่จะฝึกฝน พัฒนาตนเอง เห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกตน ๕. ทิฏฐิสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยทิฏฐิ ยึดถือ เชื่อถือในหลักการ และมีความเห็นความเข้าใจพื้นฐานที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ๖. อัปมาทสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท มีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นความเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนให้เร่งรัดการค้นคว้าให้เขาถึงความจริงหรือในการใช้ชีวิตที่ติงามให้สำเร็จ ๗. โยนิโสมนสิการ รู้จัดคิดพิจารณา มองสิ่งทั้งหลายให้ได้ความรู้และได้ประโยชน์ที่จะเอามาใช้พัฒนาตนเองยิ่ง ๆ ขึ้นไป (แสงเงินแสงทองของชีวิตที่ ติงาม: พระธรรมปิฎก) (ป.อ. ปยุตโต)

เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่าง ที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีลตามลำดับข้อ ดังนี้ ๑. เมตตากรุณา ๒. สัมมาอาชีวะ ๓. กามสังวร (สำรวมในกาม) ๔. สัจจะ ๕. สติสัมปชัญญะ (พ.ศ. หน้า ๑๔๐ - ๑๔๑)

เบญจศีล ศีล ๕ เว้นฆ่าสัตว์ เว้นลักทรัพย์ เว้นประพฤติผิดในกาม เว้นพูดปด เว้นของเมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๑)

ปฐมเทศนา เทศนาครั้งแรก หมายถึง ธรรมจักรกัปปวัตตนสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ หลังจากวันตรัสรู้สองเดือน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี (พ.ศ. หน้า ๑๔๗)

ปฏิจจนมุขปาถ สภาพอาศัยปัจจัยเกิดขึ้น การที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงมีขึ้น การที่ทุกขเกิดขึ้นเพราะอาศัยปัจจัยต่อเนื่องกันมา (พ.ศ. หน้า ๑๔๓)

ปริยัติ พุทธพจน์อันจะพึงเล่าเรียน สิ่งที่ควรเล่าเรียน การเล่าเรียนพระธรรมวินัย (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปธาน ๔ ความเพียร ๔ อย่าง ได้แก่ ๑. สังวรปธาน คือ การเพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น (ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ไม่ให้เกิดขึ้น) ๒. ปหานปธาน คือ เพียรละบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๓. ภาวนापธาน คือ เพียรเจริญ หรือทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔. อนุรักขาปธาน คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อมไปและทำให้เพิ่มไพบูลย์ (พ.ศ. หน้า ๑๔๙)

ปัญญาธรรม ๓ กิเลสเครื่องเน้นซ้ำ กิเลสที่เป็นตัวการทำให้คิดปรุงแต่งยึดถือยึดติด ทำให้เขาห่างออกไปจากความเป็นจริงง่าย ๆ เปิดเผยก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ และขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกทางตรงไปตรงมา มี ๓ อย่าง คือ ๑. ตัณหา (ความทะยานอยาก ความปรารถนาที่จะบำรุงบำเรอ ประนเปรอดน ความยากไต่อยากเอา) ๒. ทิฏฐิ (ความคิดเห็นความเชื่อถือ ลัทธิ ทฤษฎี อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ยึดถือไว้โดยมกมายหรือโดยอาการเชิดชูว่าอย่างนี้เท่านั้นจริงอย่างอื่นทั้งที่นั่น เป็นต้น ทำให้ปิดตัวแคบ ไม่ยอมรับฟังใคร ตัดโอกาสที่จะเจริญปัญญา หรือคิดเตลิดไปข้างเดียว ตลอดจนเป็นเหตุแห่งการเบียดเบียนบีบคั้น

ผู้อื่นที่ไม่ถืออย่างตน ความยึดติดในทฤษฎี ฯลฯ คือความคิดเห็นเป็นความจริง) ๓. มานะ (ความถือตัว ความสำคัญตนว่าเป็นนั่นเป็นนี่ ถือสูง ถือต่ำ ยิ่งใหญ่ เท่าเทียมหรือด้อยกว่าผู้อื่น ความอยากเด่นอยากยกชูนให้ยิ่งใหญ่) (พ.ศ. หน้า ๑๑๑)

ปฏิเวธ เข้าใจตลอด ทางตลอด ตรัสรู้ ฐานะลุปปรุงร้ง ลุลงด้วยการปฏิบัติ (พ.ศ. หน้า ๑๔๕)

ปฏิเวธสังกรรม สังกรรม คือ ผลอันจะพึงเข้าถึงหรือบรรลุด้วยการปฏิบัติได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ศ. หน้า ๑๒๕)

ปัญญา ๓ ความรอบรู้ เข้าใจ รู้ซึ่ง มี ๓ อย่าง คือ ๑. สุตมยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การสดับการเล่าเรื่อง) ๒. จินตามนปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การคิด การพิจารณาหาเหตุผล) ๓. ภวานามยปัญญา (ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมมมือปฏิบัติ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๓)

ปัญญาภูมิธรรม ธรรมเป็นเครื่องเจริญปัญญา คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามแห่งปัญญา ๑. สัมปรีตสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ เสวนาทานผู้ทรง ๒. สัทธัมมัสสวนะ ฟังสังธรรม เอาใจใส่ เล่าเรียนหาความรู้จริง ๓. โยนิโสมนสิการ ทำในใจโดยแยบคาย คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี ๔. ชัมมานุสम्मปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมถูกต้องตามหลัก คือ ให้สอดคล้องพอดี ขอบเขตความหมาย และวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่น ๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตรตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้น ๆ (พ.ศ. หน้า ๑๖๒ - ๑๖๓)

ปาปณิกธรรม ๓ หลักพ่อค้า องค์คุณของพ่อค้ามี ๓ อย่าง คือ ๑. จักขุมา ตาดี (รู้จักสินค้า) ดูของเป็น สามารถคำนวณราคา กะทุน เก็งกำไร แม่นยำ ๒. วิธูโร จัดเจนธุรกิจ (รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวความต้องการของตลาด สามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า) ๓. นิสสยสัมปนโน พร้อมด้วยแหล่งทุนอาศัย (เป็นที่เชื่อถือไว้วางใจในหมู่แหล่งทุนใหญ่ ๆ หาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการโดยง่าย ๆ) (พ.ศ. หน้า ๑๑๔)

ผัสสะ หรือ สัมผัส การถูกต้อง การกระทบ ความประจวบกันแห่งอายตนะภายใน อายตนะภายนอก และวิญญาณ มี ๖ คือ ๑. จักขุสัมผัส (ความกระทบทางตา คือ ตา + รูป + จักขุ - วิญญาณ) ๒. โสตสัมผัส (ความกระทบทางหู คือ หู + เสียง + โสตวิญญาณ) ๓. ขานสัมผัส (ความกระทบทางจมูก คือ จมูก + กลิ่น + ขานวิญญาณ) ๔. ชิวหาสัมผัส (ความกระทบทางลิ้น คือ ลิ้น + รส + ชิวหาวิญญาณ) ๕. กายสัมผัส (ความกระทบทางกาย คือ กาย + โผฏฐัพพะ + กายวิญญาณ) ๖. มโนสัมผัส (ความกระทบทางใจ คือ ใจ + ธรรมารมณ์ + มโนวิญญาณ) (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

ผู้วิเศษ หมายถึง ผู้สำเร็จ ผู้มีวิทยากร (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕)

พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระอนุพุทธะ ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้สดับเล่าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสอน (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระปัจเจกพุทธะ พระพุทธเจ้าประเภทหนึ่ง ซึ่งตรัสรู้เฉพาะตัว มิได้สั่งสอนผู้อื่น (พ.ศ. หน้า ๑๖๒)

พระพุทธคุณ ๙ คุณของพระพุทธเจ้า ๙ ประการ ได้แก่ ๑. อรหะ เป็นผู้ไกลจากกิเลส ๒. สมมาสัมพุทธโธ เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ๓. วิชชาจรณสมปนโน เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและ จรณะ ๔. สุกโต เป็นผู้เสด็จไปแล้วด้วยดี ๕. โลกวิทู เป็นผู้รู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง ๖. อนุตตโร ปุริสทมมสารถิ เป็นผู้สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ๗. สตถา เทวมนุสสานัง เป็นครูผู้สอนเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ๘. พุทโธ เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ๙. ภควา เป็นผู้มีโชค มีความเจริญ จำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

พระพุทธเจ้า ผู้ตรัสรู้โดยชอบแล้วสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ท่านผู้รู้ดี รู้ชอบด้วยตนเองก่อนแล้ว สอนประชุมชนให้ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (พ.ศ. หน้า ๑๘๓)

พระภิกษุ ชายผู้ได้อุปสมบทแล้ว ชายที่บวชเป็นพระ พระผู้ชาย แปลตามรูปศัพท์ว่า ผู้ขอหรือผู้มองเห็นภัยในสังขารหรือผู้ทำลายกิเลส ดูบริษัท ๔ สหธรรมิก บรรพชิต อุปสัมบัน ภิกษุสาวกรูปแรก ได้แก่ พระอัญญาโกณฑัญญะ (พ.ศ. หน้า ๒๐๔)

พระรัตนตรัย รัตนะ ๓ แก้วอันประเสริฐ หรือสิ่งล้ำค่า ๓ ประการ หลักที่เคารพบูชาสูงสุดของพุทธศาสนิกชน ๓ อย่าง คือ ๑. พระพุทธเจ้า (พระผู้ตรัสรู้เอง และสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม) ๒. พระธรรม (คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ทั้งหลักความจริงและหลักความประพฤติ) ๓. พระสงฆ์ (หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า) (พ.ศ. หน้า ๑๑๖)

พระสงฆ์ หมู่ชนที่ฟังคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หมายถึง ท่านผู้ตรัสรู้เอง และสอนผู้อื่นให้รู้ตาม (พ.ศ. หน้า ๑๘๙)

พระอนุพุทธะ หมายถึง ผู้ตรัสรู้ตาม คือ ตรัสรู้ด้วยได้ระดับเล้าเรียนและปฏิบัติตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสอน ได้แก่ พระอรหันต์สาวกทั้งหลาย (พ.ศ. หน้า ๓๗๔)

พระอริยบุคคล หมายถึง บุคคลผู้เป็นอริยะ ท่านผู้บรรลุธรรมวิเศษ มีโศดาปัตติผล เป็นต้น มี ๔ คือ

๑. พระโศดาบัน
๒. พระสกทาคามี (หรือสกิทาคามี)
๓. พระอนาคามี
๔. พระอรหันต์

แบ่งพิสดารเป็น ๘ คือ

พระผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในโศดาปัตติผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในสกทาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอนาคามีผลคู่ ๑

พระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตมรรค และพระผู้ตั้งอยู่ในอรหัตตผลคู่ ๑ (พ.ศ. หน้า ๓๘๖)

พราหมณ์ หมายถึง คนวรรณะหนึ่งใน ๔ วรรณะ คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ; พราหมณ์เป็นวรรณะนักบวชและเป็นเจ้าพิธี ถือตนว่าเป็นวรรณะสูงสุด เกิดจากปากพระพรหม (พ.ศ. หน้า ๑๘๕)

พละ ๔ กำลัง พละ ๔ คือ ธรรมอันเป็นพลังทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นใจ ไม่ต้องหวาดหวั่นภัยต่าง ๆ ได้แก่ ๑. ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ๒. วิริยพละ กำลังคือความเพียร ๓. อณวัชชพละ กำลังคือการกระทำที่ไม่มีโทษ ๔. สังคหพละ กำลังการสังเคราะห์ คือ เกื้อกูลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พละ ๕ พละ กำลัง พละ ๕ คือ ธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค จัดอยู่ในจำพวก โภธิปักขิยธรรม มี ๕ คือ สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา (พ.ศ. หน้า ๑๘๕ - ๑๘๖)

พุทธกิจ ๕ พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ ๕ ประการ คือ ๑. ปุพพณเฑ ปิณฑปาตณฺจ ตอนเช้าเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อโปรดสัตว์ โดยการสนทนาธรรมหรือการแสดงหลักธรรมให้เข้าใจ ๒. สายณเฑ ธมฺมเทศนํ ตอนเย็น แสดงธรรมแก่ประชาชนที่มาเฝ้าบริเวณที่ประทับ ๓. ปิโทเส ภิกขุโถวาทํ ตอนค่ำ แสดงโถวาแก่พระสงฆ์ ๔. อทฺตมตเต เทวปญฺหนํ ตอนเที่ยงคืนทรงตอบปัญหาแก่พวกเทวดา ๕. ปจฺจุเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนํ ตอนเช้ามีต จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์โลกว่าผู้ใดมีอุปนิสัยที่จะบรรลุธรรมได้ (พ.ศ. หน้า ๑๘๙ - ๑๙๐)

พุทธคุณ คุณของพระพุทธเจ้า คือ ๑. ปัญญาคุณ (พระคุณ คือ ปัญญา) ๒. วิสุทธิตคุณ (พระคุณ คือ ความบริสุทธิ์) ๓. กรุณาคุณ (พระคุณ คือ พระมหากรุณา) (พ.ศ. หน้า ๑๙๑)

ภพ โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์ ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ ภพของผู้ยังเสวยกามคุณ ๒. รูปภพ ภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ ภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน (พ.ศ. หน้า ๑๙๘)

ภavana ๔ การเจริญ การทำให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา แบ่งออกเป็น ๔ ประเภท ได้แก่ ๑. กายภavana ๒. สีลภavana ๓. จิตตภavana ๔. ปัญญาภavana (พ.ศ. หน้า ๘๑ - ๘๒)

ภูมิ ๓๑ ๑. พื้นเพ พื้น ชั้น ที่ดิน แผ่นดิน ๒. ชั้นแห่งจิต ระดับจิตใจ ระดับชีวิต มี ๓๑ ภูมิ ได้แก่
 ๑. อายาภูมิ ๔ (ภูมิที่ปราศจากความเจริญ) - นิรยะ (นรก) - ตริจฉานโยนิ (กำเนิดตริจฉาน) - ปิตติวิสัย (แดนเปรต) - อสุรกาย (พวกอสูร)
 ๒. กามสุคติภูมิ ๗ (กามาวจรภูมิที่เป็นสุคติ ภูมิที่เป็นสุคติซึ่งยังเกี่ยวข้องกับกาม) - มนุษย์ (ชาวมนุษย์) - จาคุมหาราชิกา (สวรรค์ชั้นที่ท้าวมหาหาราช ๔ ปกครอง) - ดาวดึงส์ (แดนแห่งเทพ ๓๓ มีท้าวสักกะเป็นใหญ่) - ยามา (แดนแห่งเทพผู้ปราศจากความทุกข์)

- คฤติ (แดนแห่งผู้เอิบอ้อมด้วยสิริสมบัติของตน) - นิมมานรดี (แดนแห่งเทพผู้ยินดีในการเนรมิต) - ปรมิมีตวสวัตดี (แดนแห่งเทพผู้ยิ่งใหญ่ให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้) (พ.ธ. หน้า ๓๑๖-๓๑๗)

โกคอาทียะ ๕ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโกคทรัพย์ ในการที่จะมีหรือเหตุผลในการที่จะมีหรือครอบครองโกคทรัพย์ ๑. เลี้ยงตัว มารดา บิดา บุตร ภรรยา และคนในปกครองทั้งหลายให้เป็นสุข ๒. บำรุงมิตรสหายและร่วมกิจกรรมการงานให้เป็นสุข ๓. ใช้ป้องกันภัยอันตราย ๔. ทำพลี คือ ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ อติถิพลี ต้อนรับแขก ปุพพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้ผู้ล่วงลับ ราชพลี บำรุงราชการ เสียภาษี เทวดาพลี สักการะบำรุงสิ่งที่เชื่อถือ ๕. อุปลัมภ์บำรุงสมณพราหมณ์ ผู้ประพฤดิชอบ (พ.ธ. หน้า ๒๐๒ -๒๐๓)

มงคล สิ่งที่ทำให้มีโชคดีตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง ธรรมที่นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ มงคล ๓๘ ประการ หรือ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล (มงคลอันสูงสุด) ๓๘ ประการ (ดูรายละเอียดมงคลสูตร) (พ.ศ. หน้า ๒๑๑)

มิจฉาวณิชา ๕ การค้าขายที่ผิดศีลธรรมไม่ชอบธรรม มี ๕ ประการ คือ ๑. สัตถวนิชา คำอาวูช ๒. สัตถวนิชา คำมนุษย์ ๓. มังสวานิชา เลี้ยงสัตว์ไว้ขายเนื้อ ๔. มัชชวานิชา คำขายน้ำเมา ๕. วิสวานิชา คำขายยาพิษ (พ.ศ. หน้า ๒๓๓)

มรรคมืองค์ ๘ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เรียกเต็มว่า “อริยอัฏฐังคิกมรรค” ได้แก่ ๑. สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบ ๒. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ ๓. สัมมาวาจา เจรจาชอบ ๔. สัมมาภังค์มัตตะ ทำการชอบ ๕. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ ๖. สัมมาวายามะ เพียรชอบ ๗. สัมมาสติ ระลึกชอบ

๘. สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ (พ.ศ. หน้า ๒๑๕)

มิจฉัตตะ ๑๐ ภาวะที่ผิด ความเป็นสิ่งที่ผิด ได้แก่ ๑. มิจฉาทิฎฐิ (เห็นผิด ได้แก่ ความเห็นผิดจากคลองธรรมตามหลักกุศลกรรมบถ และ ความเห็นที่ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์) ๒. มิจฉาสังกัปปะ (ดำริผิด ได้แก่ ความดำริที่เป็นอกุศลทั้งหลาย ตรงข้ามจากสัมมาสังกัปปะ) ๓. มิจฉาวาจา (วาจาผิด ได้แก่ วจีทุจริต ๔) ๔. มิจฉากัมมันตะ (กระทำผิด ได้แก่ กายทุจริต ๓) ๕. มิจฉาอาชีวะ (เลี้ยงชีพผิด ได้แก่ เลี้ยงชีพในทางทุจริต) ๖. มิจฉาวายามะ (พยายามผิด ได้แก่ ความเพียรตรงข้ามกับสัมมาวายามะ) ๗. มิจฉาสติ (ระลึกผิด ได้แก่ ความระลึกถึงเรื่องราวที่ล่วงแล้ว เช่น ระลึกถึงการได้ทรัพย์ การได้ยศ เป็นต้น ในทางอกุศล อันจัดเป็นสติเทียม) เป็นเหตุชักนำใจให้เกิดกิเลส มีโลภะ มานะ อสสา มัจฉริยะ เป็นต้น ๘. มิจฉาสมาธิ (ตั้งใจผิด ได้แก่ ตั้งจิตเพ่งเล็ง จดจ่อ ปักใจแน่วแน่ในกามราคะพยาบาท เป็นต้น หรือเจริญสมาธิแล้ว หลงเพลิน ติดหมกมุ่น ตลอดจนนำไปใช้ผิดทาง ไม่เป็นไปเพื่อ ญาณทัสสนะ และความหลุดพ้น) ๙. มิจฉาญาณ (รู้ผิด ได้แก่ ความหลงผิดที่แสดงออกในการคิดอุบายทำความชั่วและในการ พิจารณาทบทวน ว่าความชั่วนั้น ๆ ตนกระทำได้อย่างดีแล้ว เป็นต้น) ๑๐. มิจฉาวิมุตติ (พ้นผิด ได้แก่ ยังไม่ถึงวิมุตติ สำคัญว่าถึง วิมุตติ หรือสำคัญผิดในสิ่งที่มีใช้วิมุตติ)

(พ.ธ. หน้า ๓๒๒)

มิตรปฏิรูป คนเทียมมิตร มิตรเทียม มิใช่มิตรแท้ มี ๔ พวก ได้แก่

๑. คนปกอลอก มีลักษณะ ๔ คือ ๑.๑ คิดเอาได้ฝ่ายเดียว ๑.๒ ยอมเสียแต่น้อย

โดยหวังจะเอาให้มาก ๑.๓ ตัวเองมีภัย จึงมาทำกิจของเพื่อน ๑.๔ คบเพื่อนเพราะ เห็นแก่ประโยชน์ของตัวเอง

๒. คนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ คือ ๒.๑ ดีแต่ยกเรื่องที่ผ่านมาแล้วมาปราศรัย ๒.๒ ดีแต่ อ่างสิ่งที่ยังมีดี แต่อ่างสิ่งที่ยังไม่มีมา

ปราศรัย ๒.๓ สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไร้ประโยชน์

๒.๔ เมื่อเพื่อนมีกิจอ้างแต่เหตุขัดข้อง

๓. คนหัวประจบมีลักษณะ ๔ คือ ๓.๑ จะทำซั้วก็คล้อยตาม ๓.๒ จะทำดีก็คล้อยตาม

๓.๓ ต่อหน้าสรรเสริญ ๓.๔ ลับหลังนินทา

๔. คนชวนฉิบหายมีลักษณะ ๔ ๔.๑ คอยเป็นเพื่อนดื่มน้ำเมา ๔.๒ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวกลางคืน

๔.๓ คอยเป็นเพื่อนเที่ยวดูการเล่น ๔.๔ คอยเป็นเพื่อนไปเล่นการพนัน (พ.ธ. หน้า ๑๕๔ - ๑๕๕)

มิตรน้ำใจ ๑. เพื่อนมีทุกข์พลอยทุกข์ด้วย ๒. เพื่อนมีสุขพลอยดีใจ ๓. เขาติเตียนเพื่อน ช่วยยับยั้ง แก้ไขให้ ๔. เขาสรรเสริญเพื่อน ช่วยพูดเสริมสนับสนุน (พ.ศ. หน้า ๒๓๔)

รูป ๑. สิ่งที่ต้องสลายไปเพราะปัจจัยต่าง ๆ อันขัดแย้ง สิ่งที่เป็นรูปร่างพร้อมทั้งลักษณะอาการของมัน ส่วนร่างกาย จำแนกเป็น ๒๘ คือ มหาภูตรูป หรือธาตุ ๔ และอุปาทายรูป ๒. อารมณ์ที่รู้ได้ด้วยจักขุ สิ่งที่ปรากฏแก่ตา ข้อ ๑ ในอารมณ์ ๖ หรืออายตนะภายนอก ๓. ลักษณะนามใช้เรียกพระภิกษุสามเณร เช่น ภิกษุรูปหนึ่ง (พ.ศ. หน้า ๒๕๓)

วิถุญะ ๓ หรือไตรวิถุญ์ การวนเวียน การเวียนเกิด เวียนตาย การเวียนว่ายตายเกิด ความเวียนเกิด หรือวนเวียนด้วยอำนาจกิเลส กรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้ผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้ว ทำกรรมแล้วเสวยผลกรรมหมุนเวียนต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๖๖)

วาสนา อาการกายวาจา ที่เป็นลักษณะพิเศษของบุคคล ซึ่งเกิดจากกิเลสบางอย่าง และได้สั่งสมอบรมมาเป็นเวลานานจนเคยชินติดเป็นพื้น ประจำตัว แม้จะละกิเลสได้แล้ว แต่ก็อาจจะละอาการกายวาจาที่เคยชินไม่ได้ เช่น คำพูดติดปาก อาการเดินที่เร็วหรือเดิน ตัวมเตี้ยม เป็นต้น ท่านขยายความว่า วาสนา ที่เป็นกุศลก็มี เป็นอกุศลก็มี เป็นอภัยกฤต คือ เป็นกลาง ๆ ไม่ได้ไม่ชั่วก็มี ที่เป็น กุศลกับอภัยกฤตนั้นไม่ต้องละ แต่ที่เป็นอกุศลซึ่งควรละนั้น แบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่จะเป็นเหตุให้เข้าถึงอบายกับส่วนที่เป็นเหตุให้เกิดอาการแสดงออกทางกายวาจาแปลก ๆ ต่าง ๆ ส่วนแรก พระอรหันต์ทุกองค์ละได้ แต่ส่วนหลังพระพุทธรเจ้าเท่านั้น ละได้ พระอรหันต์อื่นละไม่ได้ จึงมีคำกล่าวที่ว่าพระพุทธรเจ้าเท่านั้นละกิเลสทั้งหมดได้ พร้อมทั้งวาสนา; ในภาษาไทย คำว่าวาสนามี ความหมายเพี้ยนไป กลายเป็นอำนาจบุญเก่า หรือกุศลที่ทำให้ได้รับลาภยศ (ไม่มีใน พ.ศ. ฉบับที่พิมพ์เป็นเล่ม แต่ค้นได้จากแผ่น ซีดีรอม พ.ศ. ของสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ)

วิตก ความตรึก ตรี กายยถจิตขึ้นสู่อารมณ์ การคิด ความดำริ “ไทยใช้ว่าเป็นห่วงกังวล” แบ่งออกเป็นกุศลวิตก ๓ และอกุศลวิตก ๓ (พ.ศ. หน้า ๒๗๓)

วิบัติ ๔ ความบกพร่องแห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งไม่อำนวยแก่การที่กรรมดีจะปรากฏผล แต่กลับเปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล พุทธสัน ๆ ว่า ส่วนประกอบบกพร่อง เปิดช่องให้กรรมชั่ววิบัติมี ๔ คือ ๑. คติวิบัติ วิบัติแห่งคติ หรือคติ

เสีย คือเกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศ สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะ ไม่เกื้อกูล ทางดำเนินชีวิต ถิ่นที่ไปไม่อำนวย ๒. อุचितวิบัติ วิบัติแห่งร่างกาย หรือ รูปร่างเสีย เช่น ร่างกายพิกลพิการ อ่อนแอ ไม่สวยงาม กิริยาท่าทางน่าเกลียด ไม่ชวนชมตลอดจนสุขภาพที่ไม่ดี เจ็บป่วย มีโรครุม ๓. กาลวิบัติ วิบัติแห่งกาลหรือหรือกาลเสีย คือเกิดอยู่ในยุคสมัยที่บ้านเมืองมีภัยพิบัติไม่สงบเรียบร้อย ผู้ปกครองไม่ดี สังคมเสื่อมจากศีลธรรม มากด้วยการเบียดเบียน ยกย่องคนชั่ว บีบบังคับคนดี ตลอดจนทำอะไรไม่ถูกกาลเวลา ไม่ถูกจังหวะ ๔. ปโยควิบัติ วิบัติแห่งการประกอบ หรือกิจการเสีย เช่น ผักไฟในกิจการหรือเรื่องราวที่ผิด ทำการไม่ตรงตามความถนัด ความสามารถ ใช้ความเพียร

ไม่ถูกต้อง ทำการครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๑๖๐- ๑๖๑)

วิปัสสนาญาณ ๙ ญาณในวิปัสสนา ญาณที่นับเข้าในวิปัสสนา เป็นความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง ได้แก่ ๑. อุทยัพพยานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความเกิดและดับของเบญจขันธ์ ๒. ภัทธานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันตามเห็นความสลาย เมื่อเกิดดับก็ค้ำนึ่งเด่นชัด ในส่วนดับของสังขารทั้งหลาย ต้องแตกสลายทั้งหมด ๓. ภยตูปัญฐานญาณ คือ ญาณอันมองเห็นสังขาร ปรากฏเป็นของน่ากลัว ๔. อาทีนวานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นโทษของสังขารทั้งหลาย ว่าเป็นโทษบกพร่องเป็นทุกข์ ๕. นิพพิทานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งเห็นความหน่ายของสังขาร ไม่เพลินเพลินติดใจ ๖. มุญจितุกัมมตาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งด้วย ใคร่พ้นไปเสีย คือ หน่ายสังขารทั้งหลาย พิจารณาที่จะพ้นไปเสีย ๗. ปฏิสังขานุปัสสนาญาณ คือ ญาณอันค้ำนึ่งพิจารณาหาทาง เมื่อต้องการจะพ้นไปเสีย เพื่อมองหาอุบายจะปลดเปลื้องออกไป ๘. สังขารูปেকขาญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยความเป็นกลางต่อสังขาร คือ พิจารณาสังขารไม่ยินดียินร้ายในสังขารทั้งหลาย ๙. สัจจานุโลมิกญาณ หรือ อนุโลมญาณ คือ ญาณอันเป็นไปโดยอนุโลมแก่การหยั่งรู้อริยสัจ แล้วแล้วมรรคญาณให้สำเร็จความเป็นอริยบุคคลต่อไป (พ.ศ. หน้า ๒๗๖ - ๒๗๗)

วิมุตติ ๕ ความหลุดพ้น ภาวะไร้กิเลส และไม่มีทุกข์ มี ๕ ประการ คือ ๑. วิกขัมภณวิมุตติ ดับโดยข่มไว้ คือ ดับกิเลส ๒. ตทังควิมุตติ ดับกิเลสด้วยธรรมที่เป็นคู่ปรับธรรมที่ตรงกันข้าม ๓. สมุจเฉทวิมุตติ ดับด้วยตัดขาด ดับกิเลสเสร็จสิ้นเด็ดขาด ๔.

ปฏิบัติสัทธรรมปฏิบัติ ด้วยสงพระระงับ โดยอาศัย โลกุตตรมรรคตักกิลส ๕. นิสรณวิมุตติ ด้วยสงพระระงับ คือ อาศัยโลกุตตรธรรมตักกิลสเด็ดขาดเสร็จสิ้น (พ.ธ. หน้า ๑๙๔)

โลกบาลธรรม ธรรมคัมภีร์โลก ได้แก่ ปกครองควบคุมใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดี มีให้ละเมียดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อย สงบสุข ไม่เดือดร้อนสับสนวุ่นวาย มี ๒ อย่างได้แก่ ๑. หิริ ความอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว ๒. โอตตปยะ ความกลัวบาปเกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (พ.ศ. หน้า ๒๖๐)

กษี หมายถึง ผู้แสวงธรรม ได้แก่ นักบวชนอกพระศาสนาซึ่งอยู่ในป่า ซีไพร ผู้แต่งคัมภีร์พระเวท (พ.ศ. หน้า ๒๕๖)

สติปฏิฐาน ๔ ที่ตั้งของสติ การตั้งสติกำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง คือ ตามสิ่งนั้น ๆ มันเป็นของมันเอง มี ๔ ประการ คือ

๑. กายานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณากายให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงกาย ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเรา เขา) ท่านจำแนกวิธีปฏิบัติได้หลายอย่าง คือ อานาปานสติ กำหนดลมหายใจ ๑ อริยาบถ กำหนดรู้ทันอริยาบถ ๑) สัมปชัญญะ สร้างสัมปชัญญะในการกระทำเคลื่อนไหวทุกอย่าง ๑) ปฏิกุณณสิการ พิจารณาส่วนประกอบอันไม่สะอาดทั้งหลายที่ประชุมเข้าเป็นร่างกายนี้ ๑) ธาตุมนสิการ พิจารณาเห็น

ร่างกายของตน โดยสักว่าเป็นธาตุแต่ละอย่างๆ

๒. เวทนานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนาให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงเวทนา ไม่ใช่สัตว์บุคคล ตัวตนเราเขา) คือ มีสติรู้ชัดเวทนาอันเป็นสุขก็ดี ทุกข์ก็ดี เฉย ๆ ก็ดี ทั้งที่เป็นสามิสและเป็นนิรามิสตามที่เป็นไปอยู่ขณะนั้น ๆ

๓. จิตตานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่าเป็นแต่เพียงจิต ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนเรา เขา) คือ มีสติรู้ชัดจิตของตนที่มีราคะ ไม่มีราคะ มีโทสะ ไม่มีโทสะ

มีโมหะ ไม่มีโมหะ เศร้าหมองหรือผ่องแผ้ว ฟุ้งซ่านหรือเป็นสมาธิ ฯลฯ อย่างไร ๆ ตามที่เป็นไปอยู่ในขณะนั้น ๆ

๔. ชัมมานุปัสสนาสติปฏิฐาน (การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามเป็นจริงว่า เป็นแต่เพียงธรรม ไม่ใช่สัตว์บุคคลตัวตนของเรา) คือ มีสติรู้ชัดธรรมทั้งหลาย ได้แก่ นิรวณ ๕ ชั้น ๕

อายตนะ ๑๒ โพขฌงค์ ๗ อริยสัจ ๔ ว่าคืออะไร เป็นอย่างไร มีในตนหรือไม่ เกิดขึ้น

เจริญบริบูรณ์และดับได้อย่างไร เป็นต้น ตามที่เป็นจริงของมันอย่างนั้น ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

สมณะ หมายถึง ผู้สงบ หมายถึงนักบวชทั่วไป แต่ในพระพุทธศาสนา ท่านให้ความหมายจำเพาะ หมายถึง ผู้ระดับบาป ได้แก่ พระอริยบุคคล และผู้ปฏิบัติเพื่อระงับบาป ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อเป็น พระอริยบุคคล (พ.ศ. หน้า ๒๙๙)

สมบัติ ๔ คือ ความเพียบพร้อมสมบูรณ์แห่งองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งช่วยเสริมส่งอำนาจโอกาสให้กรรมดีปรากฏผล และไม่เปิดช่องให้กรรมชั่วแสดงผล มี ๔ อย่าง คือ ๑. คติสมบัติ สมบัติแห่งคติ ถึงพร้อมด้วยคติ หรือคติให้ คือ เกิดอยู่ในภพ ภูมิ ถิ่น ประเทศที่เจริญเหมาะหรือเกื้อกูล ตลอดจนในระยะสั้นคือ ดำเนินชีวิตหรือไปในถิ่นที่อำนาจ ๒. อุภิสสมบัติ สมบัติแห่งร่างกาย ถึงพร้อมด้วยร่างกาย คือมีรูปร่างสวย ร่างกายสง่างาม หน้าตาทำทางดี น่ารัก น่านิยมเลื่อมใส สุขภาพดี แข็งแรง ๓. กาลสมบัติ สมบัติแห่งกาล ถึงพร้อมด้วยกาลหรือกาลให้ คือ เกิดอยู่ในสมัยที่บ้านเมืองมีความสงบสุข ผู้ปกครองดี ผู้คนมีคุณธรรมยกย่องคนดี ไม่ส่งเสริมคนชั่ว ตลอดจนในระยะเวลานั้น คือ ทำอะไรถูกกาลเวลา ถูกจังหวะ ๔. ปโยคสมบัติ สมบัติแห่งการประกอบ ถึงพร้อมด้วยการประกอบกิจ หรือกิจการให้ เช่น ทำเรื่องตรงกับที่เขาดต้องการ ทำกิจตรงกับความสามารถของตน ทำการถึงขนาดถูกหลักครบถ้วน ตามเกณฑ์หรือเต็มอัตรา ไม่ใช่ทำครึ่ง ๆ กลาง ๆ หรือเหยาะเหยะ หรือไม่ถูกเรื่องกัน รู้จักจัดทำ รู้จักดำเนินการ (พ.ธ. หน้า ๑๖๑ - ๑๖๒)

สมาบัติ ภาวะสงบประณีตซึ่งพึงเข้าถึง; สมาบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ อนุปปพวิหารสมาบัติ (พ.ศ. หน้า ๓๐๓)

สติ ความระลึกได้ นึกได้ ความไม่เผลอ การคุมใจได้กับกิจ หรือคุมจิตใจไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง จำการที่ทำได้และคำพูดแม่นยำได้ (พ.ศ. หน้า ๓๒๗)

สังฆคุณ ๙ คุณของพระสงฆ์ ๑. พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ปฏิบัติดี ๒. เป็นผู้ปฏิบัติตรง ๓. เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง ๔. เป็นผู้ปฏิบัติสมควร ๕. เป็นผู้ควรแก่การค้ำับ คือ ควรกับของที่เขานำมาถวาย ๖. เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ ๗. เป็นผู้ควรแก่ทักษิณา ควรแก่ของทำบุญ ๘. เป็นผู้ควรแก่การกระทำอัญชลี ควรแก่การกราบไหว้ ๙. เป็นนानุญอันยอดเยี่ยมของโลก เป็นแหล่งปลูกฝังและเผยแพรความดีที่ยอดเยี่ยมของโลก(พ.ธ. หน้า ๒๖๕-๒๖๖)

สังเวชนียสถาน สถานที่ตั้งแห่งความสังเวช ที่ทำให้เกิดความสังเวช มี ๔ คือ ๑. ที่พระพุทธเจ้าประสูติ คือ อุทยานลุมพินี ปัจจุบันเรียก ลุมพินีหรือรัมมินเด (Lumbini หรือ Rummindai) ๒. ที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้ คือ ควางโพธิ์ ที่ตำบลพุทธคยา (Buddha Gaya หรือ Bodhi - Gaya) ๓. ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนา คือป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี ปัจจุบันเรียกสารนาถ ๔. ที่พระพุทธเจ้าปรินิพพาน คือที่สาละวันทยาน เมืองกุสินารา หรือกุสินคร บัดนี้เรียกกาเซีย (Kasia หรือ Kusinagara) (พ.ศ. หน้า ๓๑๗)

สันโดษ ความยินดี ความพอใจ ยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ฝ้านุ่งห่ม อาหารที่นอนที่นั่ง และยาตามมีตามได้ ยินดีของของตน การมีความสุข ความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยเพียรพยายามอันชอบธรรมของตน ไมโลภ ไม่ริษยาใคร (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สันโดษ ๓ ๑. ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ คือ ได้สิ่งใดมาด้วยความเพียรของตน ก็พอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ได้เดือดร้อนเพราะของที่ไม่ได้ ไม่เพ่งเล็งอยากได้ของคนอื่นไม่ริษยาเขา ๒. ยถาพลสันโดษ คือ ยินดีตามกำลัง คือ พอใจเพียงแค่ว่าพอแก่กำลังร่างกาย สุขภาพ และขอบเขตการใช้สอยของตน ของที่เกินกำลังก็ไม่หวงแหนเสียดายไม่เก็บไว้ให้เสียเปล่า หรือฝืนใช้ให้เป็นโทษแก่ตน ๓. ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร คือ พอใจตามที่สมควร คือ พอใจตามที่สมควรแก่ภาวะฐานะแนวทางชีวิต และจุดหมายแห่งการบำเพ็ญกิจของตน เช่น ภิกษุพอใจแต่พออันเหมาะสมกับสมณภาวะ หรือได้ของใช้ที่ไม่เหมาะสมกับตนแต่จะมีประโยชน์แก่ผู้อื่นก็นำไปมอบให้แก่เขา เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๒๔)

สัทธรรม ๓ ธรรมอันดี ธรรมที่แท้ ธรรมของสัตบุรุษ หลักหรือแก่นศาสนา มี ๓ ประการ ได้แก่

๑. ปริยัติสัทธรรม (สัทธรรมคือคำสั่งสอนอันจะต้องเล่าเรียน ได้แก่ พุทธพจน์)
๒. ปฏิบัติสัทธรรม (สัทธรรมคือสิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา)
๓. ปฏิเวธสัทธรรม (สัทธรรมคือผลอันจะพึงเข้าถึง หรือบรรลุด้วยการปฏิบัติ ได้แก่ มรรค ผล และนิพพาน (พ.ธ. หน้า ๑๒๕)

สัพปุริสธรรม ๗ ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ คุณสมบัติของคนดี ธรรมของผู้ดี ๑. ฉัมมัญญา คือ ความรู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง ๒. อัถถัญญา คือ ความรู้จักผล คือ รู้ความมุ่งหมาย ๓. อัถถัญญา คือ ความรู้จักตน คือ รู้ว่าเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น ๔. มัตตัญญา คือ ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี ๕. กาลัญญา คือ ความรู้จักกาล คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม ๖. ปริสัจญญา คือ ความรู้จักบริษัหรือรู้จักชุมชนและรู้จักที่ประชุม ๗. ปุคคัลลัญญา หรือ ปุคคัลปโรปรัญญา คือ ความรู้จักบุคคล คือความแตกต่างแห่งบุคคล (พ.ธ. หน้า ๒๔๔)

สัมปชัญญะ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความรู้ตระหนัก ความรู้ชัดเข้าใจชัด ซึ่งสิ่งนี้ก็ได้ มักมากู้กับสติ (พ.ศ. หน้า ๒๔๔)

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน เรียกอีกอย่างว่า “สาราณียธรรม” ๑. เมตตากายกรรม มีเมตตากายกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒. เมตตาวาจากรรม มีเมตตาวาจากรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๓. เมตตา มโนกรรม มีเมตตาตามโนกรรมทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔. สาราณโภคิ แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาไม่หวง แหน ใช้ผู้เดียว ๕. สีลสามัญญา มีความประพฤติร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ๖. ทิฏฐิสามัญญา มีความเห็นชอบต้งาม เช่นเดียวกับหมู่คณะ (พ.ธ. หน้า ๒๓๓-๒๓๕)

สุข ๒ ความสบาย ความสำราญ มี ๒ อย่าง ได้แก่ ๑. กายิกสุข สุขทางกาย ๒. เจตสิกสุข สุขทางใจ อีกหมวดหนึ่งมี ๒ คือ ๑. สามีสุข สุขอิงอามิส คือ อาศัยกามคุณ ๒. นิรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะ (พ.ศ. หน้า ๓๔๓)

ศรัทธา ความเชื่อ ความเชื่อถือ ความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตั้งาม (พ.ศ. หน้า ๒๙๐)

ศรัทธา ๔ ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผล ๔ ประการคือ ๑. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งที่รู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดี มีขึ้น ในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจอนหรืออนคยโชค เป็นต้น ๒. วิปากสัทธา (เชื่อวิปาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่สำเร็จต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี และผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา (ความเชื่อที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของจะต้องรับผิดชอบเสวยวิปากเป็นไปตามกรรมของตน ๔. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๙ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดีก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิหลุดพ้นได้ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้ (พ.ธ. หน้า ๑๖๔)

สงเคราะห์ การช่วยเหลือ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูล (พ.ศ. หน้า ๒๒๘)

สังคหัตถุ ๔ เรื่องสงเคราะห์กัน คุณธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจของผู้อื่นไว้ได้ หลักการสงเคราะห์ คือ ช่วยเหลือกันยึดเหนี่ยวใจกันไว้ และเป็นเครื่องเกาะกุมประสานโลก ได้แก่ สังคมแห่งหมู่สัตว์ไว้ ดุจสลักเกาะยึดรถที่กำลังแล่นไปให้คงเป็นรถ และวิ่งแล่นไปได้มี ๔ อย่างคือ ๑. ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ๒. ปิยวาจา พูดจาน่ารัก นานิยมนับถือ ๓. อตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์

๔. สมานัตตนา ความมีตนเสมอ คือ ทำตัวให้เข้ากันได้ เช่น ไม่ถือตัว ร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน เป็นต้น (พ.ศ. หน้า ๓๑๐)

สัมมัตตะ ความเป็นถูก ภาวะที่ถูก มี ๑๐ อย่าง ๘ ข้อต้น ตรงกับองค์มรรคทั้ง ๘ ข้อ เพิ่ม ๒ ข้อท้าย คือ ๙. สัมมาญาณ รู้ชอบ ได้แก่ ผลญาณ และปัจจเวกขณญาณ ๑๐. สัมมาวิมุตติ พ้นชอบได้แก่ อรหัตตผลวิมุตติ; เรียกอีกอย่าง อเสขธรรม ๑๐ (พ.ศ. หน้า ๓๒๙)

สุจจริต ๓ ความประพฤติดี ประพฤติชอบตามคลองธรรม มี ๓ คือ ๑. กายสุจจริต ประพฤติชอบทางกาย ๒. วาจาสุจจริต ประพฤติชอบทางวาจา ๓. มโนสุจจริต ประพฤติชอบทางใจ (พ.ศ. หน้า ๓๔๕)

หิริ ความละอายต่อการทำชั่ว (พ.ศ. หน้า ๓๕๕)

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ทางแห่งอกุศลกรรม ทางความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อม ความทุกข์ หรือทุกข์ ๑. ปาณาติบาต การทำชีวิตให้ตกลง ๒. อทินนาทาน การถือเอาของที่เขาไม่ได้ให้ โดยอาการขโมย ลักทรัพย์ ๓. กามสุมิจฉาจาร ความประพฤติผิดทางกาม ๔. มุสาวาท การพูดเท็จ ๕. ปิสุณวาจา วาจาใส่ร้าย ๖. ผรุสวาจา วาจาหยาบ ๗. สัมผัสปลาปะ พูดเพื่อเจ้อ ๘. อภิขงา พง์เล็งอยากได้ของเขา ๙. พยาบาท คิดร้ายผู้อื่น ๑๐. มิจฉาทิฎฐิ เห็นผิดจากคลองธรรม (พ.ธ. หน้า ๒๗๙, ๓๐๙)

อกุศลมูล ๓ รากแห่งอกุศล ต้นตอของความชั่ว มี ๓ คือ ๑. โลภะ (ความอยากได้) ๒. โทสะ (ความคิดประทุษร้าย) ๓. โมงะ (ความหลง) ๘ (พ.ธ. หน้า ๘๙)

อคติ ๔ ฐานะอันไม่พึงถึง ทางความประพฤติที่ผิด ความไม่เที่ยงธรรม ความลำเอียง มี ๔ อย่างคือ ๑. ฉันทาคติ (ลำเอียงเพราะชอบ) ๒. โทสาคติ (ลำเอียงเพราะชัง) ๓. โมงาคติ (ลำเอียงเพราะหลง พลาดผิดเพราะขลัง) ๔. ภยาคติ (ลำเอียงเพราะกลัว) (พ.ธ. หน้า ๑๗๔)

อนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่ตัวตน (พ.ศ. หน้า ๓๖๖)

อบายมุข ช่องทางของความเสื่อม เหตุเครื่องฉิบหาย เหตุย่อยยับแห่งโภคทรัพย์ ทางแห่งความพินาศ (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๔ ๑. อิตถิธุดตะ (เป็นนักเลงหญิง นักเที่ยวผู้หญิง) ๒. สุราธุดตะ (เป็นนักเลงสุรา นักดื่ม) ๓. อักขธุดตะ (เป็นนักการพนัน) ๔. ปาปมิตตะ (คบคนชั่ว) (พ.ศ. หน้า ๓๗๗)

อบายมุข ๖ ๑. ติดสุราและของมีเงินเมา ๑.๑ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชด ๆ ๑.๒ ก่อการทะเลาะวิวาท ๑.๓ เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๑.๔ เสียเกียรติ เสียชื่อเสียง ๑.๕ ทำให้ไม่รู้อาย ๑.๖ ทอนกำลังปัญญา ๒. ชอบเที่ยวกลางคืน มีโทษ ๖ อย่างคือ ๒.๑ ชื่อว่าไม่รักษาตน ๒.๒ ชื่อว่าไม่รักษาลูกเมีย ๒.๓ ชื่อว่าไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๒.๔ เป็นที่ระแวงสงสัย ๒.๕ เป็นเป้าให้เขาใส่ความหรือข่าลือ ๒.๖ เป็นที่มาของเรื่องเดือดร้อนเป็นอันมาก ๓. ชอบเที่ยวดูการละเล่น มีโทษ โดยการทำงานเสื่อมเสีย

เพราะมีใจกังวลคอยคิดจ้อง กับเสียเวลาเมื่อไปดูสิ่งนั้น ๆ ทั้ง ๖ กรณี คือ ๓.๑ ราที่โหนไปที่นั่น ๓.๒ - ๓.๓ ขับร้อง ดนตรี เสดา เพลงเถิดเทิงที่โหนไปที่นั่น ๔. ติดการพนัน มีโทษ ๖ คือ ๔.๑ เมื่อชนะยอมก่อเวร ๔.๒ เมื่อแพ้ก็เสียทรัพย์ที่เสียไป ๔.๓ ทรัพย์หมดไป ๆ เห็นชัด ๆ ๔.๔ เข้าที่ประชุมเขาไม่เชื่อถ้อยคำ ๔.๕ เป็นที่หมิ่นประมาทของเพื่อนฝูง ๔.๖ ไม่เป็นที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะหาคู่ครองให้ลูกของเขา เพราะเห็นว่าจะเลี้ยงลูกเมียไม่ได้ ๕. คบคนชั่วมีโทษโดยนำให้กลายเป็นคนชั่วอย่างที่ตนคบทั้ง ๖ ประเภท คือ ได้เพื่อนที่จะนำให้กลายเป็น ๕.๑ นักการพนัน ๕.๒ นักเลงหญิง ๕.๓ นักเลงเหล้า ๕.๔ นักลวงของปลอม ๕.๕ นักหลอกลวง ๕.๖ นักเลงหัวไม้ ๖. เกียรติคุณการงาน มีโทษโดยทำให้ยกเหตุต่าง ๆ เป็นข้ออ้างผิดเพี้ยน ไม่ทำการงานโภคะใหม่ก็ไม่เกิด โภคะที่มีอยู่ก็หมดสิ้นไป คือ ให้อ้างไปทั้ง ๖ กรณีว่า ๖.๑ - ๖.๖ หนานัก ร้อนนัก เย็นไปแล้ว ยังเข้านัก หิวนัก อิ่มนัก แล้วไม่ทำการงาน (พ.ธ. หน้า ๑๗๖ - ๑๗๘)

อธิปไตยธรรม ๗ ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวมี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่พึงทำ ๓. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ๔. ทานเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ ควรเคารพนับถือท่านเหล่านั้น ๕. บรรดาภคินี ภคินิมาทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูก ช่มเหง หรืออุคคร่า ซีนใจ ๖. เคารพสักการบูชา เจตีย์หรืออนุสาวรีย์ประจำชาติ ๗. จัดให้ความอารักขา คุ่มครอง ป้องกันอันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (รวมถึงพระภิกษุ ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติชอบด้วย) (พ.ธ. หน้า ๒๔๖ - ๒๔๗)

อธิปไตย ๓ ความเป็นใหญ่ มี ๓ อย่าง คือ ๑. อัตตอธิปไตย ความมีตนเป็นใหญ่ ถือตนเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนเป็นประมาณ ๒. โลกาธิปไตย ความมีโลกเป็นใหญ่ ถือโลกเป็นใหญ่ กระทำการด้วยปรารถนียมของโลกเป็นประมาณ ๓. อัมมาธิปไตย ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่, กระทำการด้วยปรารถนความถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (พ.ธ. หน้า ๑๒๗-๑๒๘)

อริยสัจ ๔ ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะมี ๔ คือ

๑. ทุกข์ (ความทุกข์ สภาพที่ทนได้ยาก สภาพที่บีบคั้น ชัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจ แท้จริง ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ ๕ เป็นทุกข์
๒. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์ สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา ๓ คือ กามตัณหา ภวตัณหา และ วิภวตัณหา) กำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา ลีนแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดขัด หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน
๓. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา สำรอกตัณหา ลีนแล้ว ไม่ถูกย้อม ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ เป็นอิสระ คือ นิพพาน)
๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิบัติที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ ๘ นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๘๑)

อริยอัฏฐังคิกมรรค ทางสายกลาง มรรคมีองค์ ๘ (ศีล สมาธิ ปัญญา) (พ.ธ. หน้า ๑๖๕)

อัญญาญญเบกขา เป็นอุเบกขาฝ่ายวิบัติ หมายถึง ความไม่รู้เรื่อง เคยไม่รู้เรื่อง เคยโง่ เคยเมม (พ.ธ. หน้า ๑๒๖)

อตฺตา ตัวตน อาตมัน บุคคลยอมยืมมันมองเห็นขันธ ๕ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งหมดเป็นอตฺตา หรือยึดถือว่ามีอตฺตา เนื่องด้วยขันธ (พ.ศ. หน้า ๓๙๘)

อตฺถะ เรื่องราว ความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์ มี ๒ ระดับ คือ ๑. ทิฏฐิธัมมิกตฺถะ ประโยชน์ในชีวิตนี้หรือประโยชน์ในปัจจุบัน เป็นที่มุ่งหมายกันในโลกนี้ ได้แก่ ลาภ ยศ สุข สรรเสริญ รวมถึงการแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาโดยทางที่ชอบธรรม ๒. สัมปรายิกตฺถะ ประโยชน์เบื้องหน้า หรือประโยชน์ที่ลึกลับกว่าที่จะมองเห็นกันเฉพาะหน้า เป็นจุดหมายขั้นสูงขึ้นไป เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละจากโลกนี้ไป ๓. ปรมตฺถะ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิตเป็นจุดหมายสูงสุดหรือที่หมายขั้นสุดท้าย

คือ พระนิพพาน อีกประการหนึ่ง หมายถึง ๑. อุตตตละ ประโยชน์ตน ๒. ปรีดละ ประโยชน์ผู้อื่น ๓. อุภยัตละ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (พ.ธ. หน้า ๑๓๑ - ๑๓๒)

อายตนะ ที่ต่อ เครื่องติดต่อกัน แคนต่อความรู้ เครื่องรู้ และสิ่งที่ถูกรู้ เช่น ตาเป็นเครื่องรู้ รูปเป็น สิ่งที่รู้ หูเป็นเครื่องรู้ เสียงเป็นสิ่งที่รู้ เป็นต้น จัดเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

๑. อายตนะภายใน ๖ อายตนะภายนอก ๖

๒. อายตนะภายนอก หมายถึง เครื่องต่อภายนอก สิ่งที่ถูกรู้ มี ๖ คือ ๒.๑ รูป คือ รูป ๒.๒ สัททนะ คือ เสียง ๒.๓ คันธนะ คือ กลิ่น ๒.๔ รส คือ รส ๒.๕ โผฏฐัพพะ คือ สิ่งต้องกาย

๒.๖ ัมมะ หมายถึง ธรรมารมย์ คือ อารมณ์ที่เกิดกับใจ หรือสิ่งที่ใจรู้ อารมณ์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อายตนะภายใน เครื่องต่อภายใน เครื่องรับรู้ มี ๖ คือ ๑. จักขุ คือ ตา ๒. โสตะ คือ หู ๓. ชานะ คือ จมูก

๔. ชิวหา คือ ลิ้น ๕. กาย คือ กาย ๖. มโน คือ อินทรีย์ ๖ ก็เรียก (พ.ศ. หน้า ๔๑๑)

อริยวัฑฒิ ๕ ความเจริญอย่างประเสริฐ หลักความเจริญของอารยชน มี ๕ คือ ๑. ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นใจในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความจริง ความดีอันมีเหตุผล ๒. ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต ๓. สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ ๔. จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบ เอาแต่ตัว ๕. ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง (พ.ธ. หน้า ๒๑๓)

อิทธิบาท ๔ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย มี ๔ ประการ คือ

๑. ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอแล้วปรารถนาจะทำ ให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

๒. วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓. จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

๔. วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจสอบตรองหาเหตุผล และตรวจสอบข้ออ้างหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง ตัวอย่างเช่น ผู้ทำงานทั่ว ๆ ไปอาจจำสั้น ๆ ว่า รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน และทำงานด้วยปัญญา เป็นต้น

(พ.ธ. หน้า ๑๘๖-๑๘๗)

อุบาสกธรรม ๗ ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริยศีล ๔. มีความเลื่อมใสอย่างมากในพระภิกษุทุกระดับ ๕. ไม่ฟังธรรมด้วยตั้งใจจะคอยฟังโทษติเตียน ๖. ไม่แสวงหาบุญนอกหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ๗. กระทำการสนับสนุน คือ ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ธ. หน้า ๒๑๙ - ๒๒๐)

อุบาสกธรรม ๕ สมบัติของอุบาสก ๕ คือ ๑. มีศรัทธา ๒. มีศีลบริสุทธิ์ ๓. ไม่ถือมงคลตื่นข่าว เชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลคือมุ่งหวังผลจากการกระทำ และการงานมิใช่จากโชคกลาง และสิ่งที่ตื่นกันว่าลัทธิลัทธิ ๔. ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๕. ขวนขวายในการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา (พ.ศ. หน้า ๓๐๐)

อุบาสกธรรม ๗ ผู้ใกล้ชิดพระศาสนาอย่างแท้จริง ควรตั้งตนอยู่ในธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญของอุบาสก มี ๗ ประการ ได้แก่ ๑. ไม่ขาดการเยี่ยมเยือนพบปะพระภิกษุ ๒. ไม่ละเลยการฟังธรรม ๓. ศึกษาในอริยศีล คือ ฝึกอบรมตนให้ก้าวหน้าในการปฏิบัติรักษาศีลขั้นสูงขึ้นไป ๔. พรั่งพร้อมด้วยความเลื่อมใส ในพระภิกษุทั้งหลายทั้งที่เป็นเถระ นวกะ และปุณกลาง ๕. ฟังธรรมด้วยความตั้งใจ มิใช่ มาจับผิด ๖. ไม่แสวงหาทักษิณภายนอก หลักคำสอนนี้ คือ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกหลักพระพุทธศาสนา ๗. กระทำความสนับสนุนในพระพุทธศาสนา คือ เอาใจใส่ทำนุบำรุงและช่วยกิจกรรม (ธรรมบุญชีวิต, หน้า ๗๐ - ๗๐)

อุเบกขา มี ๒ ความหมายคือ ๑. ความวางใจเป็นกลาง ไม่เอียงเอียงด้วยชอบหรือชัง ความวางใจเฉยได้ ไม่ยินดียินร้าย เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาเห็นผลอันเกิดขึ้นโดยสมควรแก่เหตุและรู้ว่าพึงปฏิบัติต่อไปตามธรรม หรือตามควรแก่เหตุนั้น ๒. ความรู้สึกเฉย ๆ ไม่สุข ไม่ทุกข์ เรียกเต็มว่าอุเบกขาเวทนา (อทุกขมสุข) (พ.ศ. หน้า ๔๒๖ - ๔๒๗)

อุปาทาน ๔ ความยึดมั่น ความถือมั่นด้วยอำนาจกิเลส ความยึดติดอันเนื่องมาแต่ตัณหา ผูกพันเอาตัวตนเป็นที่ตั้ง ๑. กามอุปาทาน ความยึดมั่นในกาม คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่หน้าใคร่ น่าพอใจ ๒. ทิฏฐูปาทาน ความยึดมั่นในทิฏฐิหรือทฤษฎี คือ ความเห็น ลัทธิ หรือหลักคำสอนต่าง ๆ ๓. สีสัพพตูปาทาน ความยึดมั่นในศีลและพรต คือ หลักความประพฤติ ข้อปฏิบัติ แบบแผน ระเบียบวิธี ขนบธรรมเนียมประเพณี ลัทธิพิธีต่าง ๆ กัน ไปอย่างงมงายหรือโดยนิยมน่าขลัง ว่าศักดิ์สิทธิ์ มิได้เป็นไปด้วยความรู้ ความเข้าใจตามหลักความสัมพันธ์แห่งเหตุและผล ๔. อัตตาวาทูปาทาน ความยึดมั่นในวาทะว่าตัวตน คือ ความถือหรือสำคัญ หมายถึงในภายใต้วามิตัวตน ที่จะได้ จะมี จะเป็น จะสูญสลาย ถูกบีบคั้น ทำลายหรือเป็นเจ้าของ เป็นนายบังคับบัญชาสิ่งต่าง ๆ ได้ไม่มองเห็นสภาวะของสิ่งทั้งปวง อันรวมทั้งตัวตนว่าเป็นแต่เพียงสิ่งที่ประชุมประกอบกันเข้า เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งหลายที่มาสัมพันธ์กันล้วน ๆ (พ.ธ. หน้า ๑๘๗)

อุปนิสัย ๔ ธรรมที่พึงพิง หรือธรรมช่วยอุดหนุน ๑. สงขยาเยกั ปฏิวเสติ พิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย ๔ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานเภสัช เป็นต้น ที่จำเป็นจะต้องเกี่ยวข้องและมีประโยชน์ ๒. สงขยาเยกั อธิวาเสติ พิจารณาแล้วอดกลั้นได้แก่ อนิน္ถฐารมณต์ต่าง ๆ มีหนาวร้อน และทุกขเวทนา เป็นต้น ๓. สงขยาเยกั ปริวชเชติ พิจารณาส่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายแก่ร่างกาย และจิตใจแล้วหลีกเลี่ยง ๔. สงขยาเยกั ปฏิวโนเทติ พิจารณาส่งที่เป็นโทษ ก่ออันตรายเกิดขึ้นแล้ว เช่น อุกุศลวิตกมีกามวิตก พยาบาทวิตก และวิหิงสาวิตก และความชั่วร้ายทั้งหลายแล้วพิจารณาแก้ไข บำบัดหรือขจัดให้สิ้นไป (พ.ธ. หน้า ๑๗๙)

โอดตปปะ ความเกรงกลัวต่อความชั่ว (พ.ศ. หน้า ๔๓๙)

โอวาท คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือน โอวาทของพระพุทธเจ้า ๓ คือ ๑. เว้นจากทุจริต คือ ประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่วทั้งปวง) ๒. ประกอบสุจริต คือ ประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี) ๓. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์) (พ.ศ. หน้า ๔๔๐)

สังคมาศศาสตร์ การศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์

สังคมศึกษา การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

คุณธรรม(virtue) และจริยธรรม(moral or morality or ethics) คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

จริยธรรม มีความหมายเช่นเดียวกับ**ศีลธรรม** หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติกรรมปฏิบัติความประพฤติหรือหน้าที่ที่ชอบ ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต ดังนั้นคุณธรรมจริยธรรม จึงหมายถึง สภาพคุณงามความดีที่ประพฤติปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ควรปฏิบัติในการครองชีวิต หรือคุณธรรมตามกรอบจริยธรรม ส่วน**ศีลธรรมและจริยธรรม** มีความหมายใกล้เคียงกัน คุณธรรมจะมีความหมายที่เน้นสภาพ ลักษณะ หรือคุณสมบัติที่แสดงออกถึงความดีงาม ส่วนจริยธรรม มีความหมายเน้นที่ ความประพฤติ หรือการปฏิบัติที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม นักวิชาการมักใช้คำทั้งสองคำนี้ในความหมายเดียวกันและมักใช้คำสองคำดังกล่าวควบคู่กันไป เป็นคำว่า **คุณธรรมจริยธรรม** ซึ่งรวมความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม นั่นคือมีความหมายเน้นทั้งสภาพ ลักษณะหรือคุณสมบัติ และความประพฤติอันดีงาม เป็นที่ยอมรับของสังคม (โครงการเร่งสร้างคุณลักษณะที่ดีของเด็กและเยาวชนไทย ศูนย์คุณธรรม หน้า ๑๑-๑๒)

การเมือง ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจในการจัดระเบียบสังคมเพื่อประโยชน์และความสงบสุขของสังคม มีความสัมพันธ์ต่อกันโดยรวมทั้งหมดในส่วหนึ่งของชีวิตในพื้นที่หนึ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ อำนาจชอบธรรม หรืออิทธิพล และมีความสามารถในการดำเนินการได้

ข้อมูล สิ่งที่ได้รับรู้และยังไม่มีการจัดประมวลให้เป็นระบบ เมื่อจัดระบบแล้วเรียกว่า สารสนเทศ

ค่านิยม การกำหนดคุณค่าและพัฒนาจนเป็นบุคลิกภาพประจำตัว

คุณค่า ลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม ความดีเป็นคุณค่าของจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ สิ่งที่ตอบสนองความต้องการได้เป็นสิ่งที่มีความค่า คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ คุณค่าเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา และคุณค่ามักเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของความเจริญ

บทบาท การกระทำที่สังคมคาดหวังตามสถานภาพที่บุคคลครองอยู่

หน้าที่ เป็นความรับผิดชอบทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สถานภาพ ตำแหน่งที่แต่ละคนครองอยู่ในสถานที่หนึ่ง ในช่วงเวลาหนึ่ง

บรรทัดฐาน ข้อตกลงของสังคมที่กำหนดให้สมาชิกประพฤติ ปฏิบัติ บางทีเรียกปทัสถาน สามารถใช้บรรทัดฐานของสังคม (social norms) เป็นมาตรฐานความประพฤติในทางจริยธรรมได้ ซึ่งแยกออกเป็น

ก. วิถีประชา (folkways) ได้แก่ แบบแผนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งสังคมยอมรับ และได้ประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมา มักเกี่ยวข้องกับเรื่องการค้าเนินชีวิต และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะไม่มีกฎเกณฑ์เคร่งครัด แน่นอนตายตัว

ข. กฎศีลธรรมหรือจารีต (mores) เป็นมาตรฐานความประพฤติของสังคมที่มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมที่เข้มข้น ในกรณีมีผู้ฝ่าฝืนอาจมีการลงโทษ แม้ว่าในบางครั้งจะไม่มีลายลักษณ์อักษรก็ตาม เช่น การลวนลามสตรีในชนบท ต้องลงโทษด้วยการเสียผี

ค. กฎหมาย (law) เป็นมาตรฐานความประพฤติที่รัฐกำหนดให้สมาชิกของรัฐพึงปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ และกำหนดวิธีการปฏิบัติการลงโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืน

สิทธิ ข้อเรียกร้องของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

สิทธิทางศีลธรรม เป็นข้อเรียกร้องทางศีลธรรมของปัจเจกชนซึ่งสังคมยอมรับ

ประเพณี เป็นความประพฤติของคนหมู่หนึ่ง อยู่ในที่แห่งหนึ่ง ถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกันและ

สืบกันมานาน

ประเพณี คือ กิจกรรมที่มีรูปแบบของชุมชนหรือสังคมหนึ่งที่เกิดขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ใด จุดประสงค์หนึ่ง และกำหนดการจัดกิจกรรมในช่วงเวลาแน่นอนสม่ำเสมอ กิจกรรมที่เป็นประเพณีอาจมองได้อีกประการหนึ่งว่าเป็นแบบแผนการปฏิบัติของกลุ่มเฉพาะหรือทางศาสนา

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights sinv UDHR) คือการประกาศเจตนารมณ์ ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารหลักด้านสิทธิมนุษยชน ฉบับแรก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ให้การรับรองตามข้อมติที่ ๒๑๗ A (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๙๑ โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน

วัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทย เป็นการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นมา ปัจจัยพื้นฐานและผลกระทบจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของมนุษยชาติโลก ความสำคัญ และผลกระทบที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

สัมมาชีพ การประกอบอาชีพสุจริตและเหมาะสมในสังคม

ประสิทธิภาพ ความสามารถในการทำงานจนสำเร็จ หรือผลการกระทำที่ได้ผลออกมาดีกว่าเดิม รวมทั้ง

การใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างคุ้มค่า โดยไม่ให้เกิดความสูญเปล่าหรือความสูญเสีย ทรัพยากรต่างๆ พิจารณาได้จากเวลา แรงงาน วัตถุดิบ เครื่องจักร ปริมาณและคุณภาพ ฯลฯ

ประสิทธิผล ระดับความสำเร็จของวัตถุประสงค์ หรือ ความสำเร็จของงาน

สินค้า หมายความว่าสิ่งของที่สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยน หรือโอนกันได้ ไม่ว่าจะเกิดโดยธรรมชาติหรือเป็นผลิตผลทางการเกษตร รวมถึงตลอดถึงผลิตภัณฑ์ทางหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

ภูมิปัญญา ส่วนหนึ่งของประเพณี หรือเป็นกิจกรรมเฉพาะตัวก็ได้ เช่น พิธีถวายสังฆทาน พิธีบวชนาค

พิธีบวชลูกแก้ว พิธีขอฝน พิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน

มนุษยชาติ การเกิดเป็นมนุษย์มาจาก มนุษย์ = ผู้มีจิตใจสูง กับชาติ = เกิด โดยปกติหมายถึง มนุษย์ทั่ว ๆ ไป

มรรยาท พฤติกรรมที่สังคมกำหนดว่าควรประพฤติเป็นวัฒนธรรม วิตจากความเหมาะสมและไม่เหมาะสม

ระบบ การนำส่วนต่าง ๆ มาปรับเรียงต่อให้ทำงานประสานต่อเนื่องกันจนดูเป็นสิ่งเดียวกัน

กระบวนการ กรรมวิธีหรือลำดับการกระทำซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไปจนสำเร็จลง ณ ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์ การแยกแยะให้เห็นคุณลักษณะของแต่ละองค์ประกอบ

เศรษฐกิจ ความรู้เกี่ยวกับการกิน การอยู่ของมนุษย์ในสังคม ว่าด้วยทรัพยากรที่มีจำกัดการผลิต

การกระจายผลผลิต และการบริโภค

สหกรณ์ แปลว่าการทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะจะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยสมอง และงานการทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม (พระราชดำรัสพระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์ การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖)

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น หรือสร้างสรรค์ของมนุษย์ ซึ่งเน้นที่ผลผลิตของสติปัญญาและความชำนาญ โดยไม่คำนึงถึงชนิด ของการสร้างสรรค์หรือวิธีในการแสดงออก ทรัพย์สินทางปัญญา อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น สินค้า ต่าง ๆ หรือ เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น บริการ แนวความคิด กรรมวิธีและทฤษฎีต่าง ๆ เป็นต้น ทรัพย์สินทางปัญญามี ๒ ประเภท ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม (Industrial property) และลิขสิทธิ์ (Copyright)

๑. **ทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม** มีสิทธิบัตร แบบผังภูมิของวงจรรวม เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า ชื่อทางการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หมายความว่า ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียกหรือใช้แทนแหล่ง

ภูมิศาสตร์ และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็น สินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ดังกล่าว

๒. **ลิขสิทธิ์** คือ งานหรือความคิดสร้างสรรค์ในสาขาวรรณกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม

งานภาพยนตร์ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี หรือแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ ลิขสิทธิ์ยังรวมทั้งสิทธิข้างเคียง

(Neighbouring Right)

เหตุ ภาวะเงื่อนไขที่จำเป็นที่ทำให้สิ่งหนึ่งเกิดขึ้นตามมา เรียกว่า ผล

เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

อำนาจ ความสามารถในการบีบบังคับให้สิ่งหนึ่ง (คนหนึ่ง...) กระทำตามที่ปรารถนา

อิทธิพล อำนาจบังคับที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

เอกลักษณ์ ลักษณะที่มีความเป็นหนึ่งเดียว ไม่มีที่ใดเหมือน

ตำนาน เป็นเรื่องเล่าต่อกันมาและถูกบันทึกขึ้นภายหลัง

พงศาวดาร คือ การบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวที่กบพระมหากษัตริย์ และราชสำนัก

อดีต คือ เวลาที่ล่วงมาแล้ว ความสำคัญของอดีต คือ อดีตจะครอบงำความคิดและความรู้ของเราอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง อดีตที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน/ความสำคัญที่มีต่อเหตุการณ์และกลุ่มคนจะถูกนำมาเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

นักประวัติศาสตร์ เป็นผู้บันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นจากหลักฐานประเภทต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายและวิธีการคิด ซึ่งงานเขียนอาจนำไปสู่การเป็นวิชาประวัติศาสตร์ได้ในที่สุด

ความมุ่งหมายในการเขียนประวัติศาสตร์

- นักประวัติศาสตร์รุ่นเก่า มุ่งสู่การรวมชาติ/รับใช้การเมือง

- นักประวัติศาสตร์รุ่นใหม่ มุ่งที่จะหาความจริง (truth) จากอดีตและตีความโดยปราศจากอคติ (bias)

หลักฐานประเภท ต่าง ๆ จะให้ข้อเท็จจริงบางประการ ซึ่งจะนำไปสู่ความจริงในที่สุดโดยมีวิธีการแบ่งประเภทของหลักฐานหลายแบบ เช่น หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์และหลักฐานสมัยประวัติศาสตร์แบบหนึ่ง หลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรและหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษรแบบหนึ่ง หรือหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรอง (หรือหลักฐานขั้นที่หนึ่ง ขั้นที่สอง ขั้นที่สาม) อีกแบบ

หนึ่ง หลักฐานที่จะถูกประเมินว่าน่าเชื่อถือที่สุด คือ หลักฐานที่เกิดร่วมสมัยหรือเกิดโดยผู้รู้เห็นเหตุการณ์นั้น ๆ แต่กระนั้นนักประวัติศาสตร์ก็จะต้องวิเคราะห์ทั้งภายในและภายนอกก่อนด้วยเช่นกัน เนื่องจากผู้ที่อยู่ร่วมสมัยก็ย่อมมีจุดมุ่งหมายส่วนตัวในการบันทึก ซึ่งอาจทำให้เลือกบันทึกเฉพาะเรื่องบางเรื่องเท่านั้น

อคติ คือ ความลำเอียง ไม่ตรงตามความเป็นจริง เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทุกคน ซึ่งผู้ที่เป็นนักประวัติศาสตร์จะต้องตระหนักและควบคุมให้ได้

ความเป็นกลาง คือ การมองด้วยปราศจากความรู้สึกอคติจะเกิดขึ้นได้หากเข้าใจธรรมชาติของหลักฐานแต่ละประเภท เข้าใจปรัชญาและวิธีการทางประวัติศาสตร์ เข้าใจจุดมุ่งหมายของผู้เรียน ผู้บันทึกประวัติศาสตร์ (นั่นคือ เข้าใจว่าบันทึกเพื่ออะไร เพราะเหตุใด)

ความจริงแท้ (real truth) คือ ความจริงที่คงอยู่แน่นอนนิรันดร์ เป็นจุดหมายสูงสุดที่นักประวัติศาสตร์

มุ่งแสวงหาซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจและความจริงที่อยู่เบื้องหลังการเกิดพฤติกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ (ที่มนุษย์เป็นผู้สร้าง) ซึ่งการแสวงหาความจริงแท้ ต้องอาศัยความสมบูรณ์ของหลักฐานและกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ละเอียด ถี่ถ้วน กินเวลายาวนาน แต่นั่นคือ ภาระหน้าที่ของนักประวัติศาสตร์

ผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ คือ ผู้นำความรู้ทางประวัติศาสตร์มาพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติและทักษะในการใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความจริงและความจริงแท้จะต้องศึกษาผลงานของนักประวัติศาสตร์และเลือกเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยต้องเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องธรรมชาติของประวัติศาสตร์

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ เป็นการศึกษาเรื่องการนับเวลา และการแบ่งช่วงเวลาตามระบบต่าง ๆ ทั้งแบบไทยสากล ศักราชที่สำคัญ ๆ ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก และการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานสำหรับการศึกษาลักษณะทางประวัติศาสตร์ สามารถเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตระหนักถึงความสำคัญในความสัมพันธ์ของเวลา อิทธิพลและความสำคัญของเวลาที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์

วิธีการทางประวัติศาสตร์ หมายถึงกระบวนการในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเกิดจากวิธีวิจัยเอกสารและหลักฐานประกอบอื่นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็นเหตุเป็นผล และการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

หนึ่ง การกำหนดเป้าหมายหรือประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษา แสวงหาคำตอบด้วยเหตุ และผล (ศึกษาอะไร ช่วงเวลาไหน สมัยใด และเพราะเหตุใด)

สอง การค้นหาและรวบรวมหลักฐานประเภทต่าง ๆ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งได้แก่ วัตถุโบราณ ร่องรอยถิ่นที่อยู่อาศัยหรือการดำเนินชีวิต

สาม การวิเคราะห์หลักฐาน (การตรวจสอบ การประเมินความน่าเชื่อถือ การประเมินคุณค่าของหลักฐาน) การตีความหลักฐานอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความเป็นกลาง และปราศจากอคติ

สี่ การสรุปข้อเท็จจริงเพื่อตอบคำถาม ด้วยการเลือกสรรข้อเท็จจริงจากหลักฐานอย่างเคร่งครัดโดยไม่ใช้ค่านิยมของตนเองไปตัดสินพฤติกรรมของคนในอดีต โดยพยายามเข้าใจความคิดของคนในยุคนั้นหรือนำตัวเข้าไปอยู่ในยุคสมัยที่ตนศึกษา

ห้า การนำเสนอเรื่องที่ศึกษาและอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผล โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย มีความต่อเนื่อง น่าสนใจ ตลอดจนมีการอ้างอิงข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้งานทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าและมีความหมาย

พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน เป็นการศึกษาเรื่องราวของสังคม มนุษย์ในบริบทของเวลาและสถานที่ โดยทั่วไปจะแยกเรื่องศึกษาออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้แก่ การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในกลุ่มสังคม มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น ในท้องถิ่น/ประเทศ/ภูมิภาค/โลก โดยมุ่งศึกษาว่าสังคมนั้น ๆ ได้เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาตามลำดับเวลาได้อย่างไร เพราะเหตุใด จึงเกิดความเปลี่ยนแปลงมีปัจจัยใดบ้าง ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์และปัจจัยแวดล้อมทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการหรือการสร้างสรรควัฒนธรรม และผลกระทบของการสร้างสรรค์ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจอดีตของสังคมมนุษย์ในมิติของเวลาและความต่อเนื่อง

ภูมิศาสตร์ เป็นคำที่มาจากภาษากรีก (Geography) หมายถึงการพรรณนาลักษณะของโลกเป็นศาสตร์ทางพื้นที่ เป็นความรู้ที่ว่าด้วย ปฏิสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในขอบเขตหนึ่ง

ลักษณะทางกายภาพ ของภูมิศาสตร์ หมายถึง ลักษณะที่มองเห็นเป็นรูปร่าง รูปทรง โดยสามารถมองเห็นและวิเคราะห์ไปถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะของธรณีฐานวิทยาภูมิอากาศวิทยา ภูมิศาสตร์ดิน ชีวภูมิศาสตร์พืช ภูมิศาสตร์สัตว์ ภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เป็นต้น

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หมายถึงวิธีการศึกษา หรือวิธีการวิเคราะห์ พิจารณาสำหรับศาสตร์ทางภูมิศาสตร์ได้ใช้สำหรับการศึกษา พิจารณา คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ถึงสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลต่อกันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ (Environment) ทางกายภาพ ด้วย วิธีการศึกษา พิจารณาถึง ความแตกต่าง ความเหมือนระหว่างพื้นที่หนึ่งๆ กับอีกพื้นที่หนึ่ง หรือระหว่างภูมิภาคหนึ่งกับภูมิภาคหนึ่ง โดยพยายามอธิบายถึงความแตกต่าง ความเหมือน รูปแบบของภูมิภาค และพยายามขีดเส้นสมมุติ แบ่งภูมิภาคเพื่อพิจารณาวิเคราะห์ ดูสัมพันธ์ภาพของภูมิภาคเหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร

ภูมิศาสตร์ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของธรรมชาติ มนุษย์ และวัฒนธรรม รูปแบบต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางธรรมชาติ จะเป็น**ภูมิศาสตร์กายภาพ** (Physical Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น ประชากร วิถีชีวิต ศาสนา ความเชื่อ การเดินทาง การอพยพจะเป็น**ภูมิศาสตร์มนุษย์** (Human Geography)

ถ้าพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การตั้งถิ่นฐาน การคมนาคม การค้า การเมือง จะเป็น**ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม** (Cultural Geography)

ภูมิอากาศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบอุตุนิยมวิทยา รูปแบบต่าง ๆ เช่น ภูมิอากาศ แบบร้อนชื้น ภูมิอากาศแบบอบอุ่นชื้น ภูมิอากาศแบบร้อนแห้งแล้ง ฯลฯ

ภูมิประเทศ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ขององค์ประกอบแผ่นดิน เช่น หิน ดิน ความต่างระดับ ทำให้เกิดภาพลักษณะรูปแบบต่าง ๆ เช่น พื้นที่แบบภูเขา พื้นที่ระบบลาดเชิงเขา พื้นที่ราบ พื้นที่ลุ่ม ฯลฯ

ภูมิพฤกษ คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของพืชพรรณ อากาศ ภูมิประเทศ ดิน สัตว์ป่า ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ป่าดิบ ป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณ ป่าทุ่งหญ้า ฯลฯ

ภูมิธรณี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน โครงสร้างทางธรณี ทำให้เกิดรูปแบบทางธรณีชนิดต่าง ๆ เช่น ภูเขาแบบทิว ภูเขาแบบยกตัว ที่ราบน้ำท่วมถึง ชายฝั่งแบบยุบตัว ฯลฯ

ภูมิปฐพี คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแร่ หิน ภูมิประเทศลักษณะอากาศ พืชพรรณ ทำให้เกิดดินรูปแบบต่าง ๆ เช่น แดนดินดำ มอดินแดง ดินทรายจัด ดินกรด ดินเค็ม ดินพรุ ฯลฯ

ภูมิอุทก คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของแผ่นดิน ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ภูมิธรณี พืชพรรณ ทำให้เกิดรูปแบบแหล่งน้ำชนิดต่าง ๆ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง บึง ทะเล ทะเลสาบ มหาสมุทร น้ำใต้ดิน น้ำบาดาล ฯลฯ

ภูมิดาร คือ ภาพปฏิสัมพันธ์ของดวงดาว กลุ่มดาว เวลา การเคลื่อนการโคจรของ ดาวฤกษ์ ดาวเคราะห์ ทำให้เกิดรูปแบบปรากฏการณ์ต่าง ๆ เช่น การเกิดกลางวันกลางคืน ช้างขึ้น-ช้างแรม สุริยุปราคา ตะวันอ้อมเหนือ ตะวันอ้อมใต้ ฯลฯ

ภัยพิบัติ เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสียหายและสูญเสียชีวิตอย่างรุนแรง เกิดขึ้นจากภัยธรรมชาติและกระทำของมนุษย์ จนชุมชนหรือสังคมที่เผชิญปัญหาไม่อาจรับมือ เช่นดินถล่ม สึนามิ ไฟป่า ฯลฯ

แหล่งภูมิศาสตร์ หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขต ภูมิภาคและท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย

เทคนิคทางภูมิศาสตร์ หมายถึง แผนที่ แผนที่ภูมิ แผนที่ภาพ และกราฟ ภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายจากดาวเทียม เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ
สื่อที่สามารถค้นข้อมูลทางภูมิศาสตร์ได้

มิติทางพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ พิจารณาในเรื่องขององค์ประกอบทางภูมิศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเวลา สถานที่ ปัจจัยแวดล้อม และ
การกระจายของพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งความกว้าง ยาว สูง ตามขอบเขตที่กำหนด หรือสมมุติพื้นที่ขึ้นมาพิจารณา

การศึกษารูปแบบทางพื้นที่ หมายถึง การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับพื้นที่หรือมิติทางพื้นที่ของ สังคมมนุษย์ ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ มีการใช้
และกำหนดหน่วยเชิงพื้นที่ ที่ชัดเจน มีการอาศัยเส้นที่เราสมมุติขึ้น อาศัยหน่วยต่าง ๆ ขึ้นมากำหนดขอบเขต ซึ่งมีองค์ประกอบ
ลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และลักษณะทางพัฒนาการของมนุษย์ที่เด่นชัด สอดคล้องกัน
เป็นพื้นฐานในการศึกษา แสวงหาข้อมูล

ภูมิศาสตร์กายภาพ หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับระบบธรรมชาติ ถึงความเป็นมา ความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการไปตามยุค
สมัย โดยมีขอบเขตที่กล่าวถึง ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ
ภูมิปฐพี (ดิน) ภูมิอากาศ (ลมฟ้าอากาศ บรรยากาศ) และภูมิพฤกษ (พืชพรรณ ป่าไม้ ธรรมชาติ) รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มีผลต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์

สิ่งแวดล้อม สิ่งที่อยู่รอบ ๆ สิ่งใดสิ่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อสิ่งนั้น อาทิ อากาศ น้ำ ดิน ต้นไม้ สัตว์ ซึ่งสามารถถูกทำลายได้โดยการขาด
ความระมัดระวัง

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ยกเว้นตัวมนุษย์และผลงาน และมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ ภูมิอากาศ
ดิน พืชพรรณ สัตว์ป่า ธรรมิสัณฐาน (ภูเขาและที่ราบ) บรรยากาศ มหาสมุทร แร่ธาตุ และน้ำ

อนุรักษ์ การรักษา จัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม หรือการรักษาป้องกันบางสิ่งไม่ให้ เปลี่ยนแปลง สูญหายหรือถูก
ทำลาย

ภูมิศาสตร์มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ วิถีชีวิตและ
ความเป็นอยู่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อมด้านสังคมทั้งในเมืองและท้องถิ่น
การเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม สาเหตุและผลกระทบที่มีต่อมนุษย์ ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาทางสังคม

กรอบทางพื้นที่ (Spatial Framework) หมายถึง การวางข้อกำหนดหรือขอบเขตของพื้นที่ในการศึกษาเรื่องใด
เรื่องหนึ่ง หรือแบบรูปแบบกระจายของสิ่งต่าง ๆ บนผิวโลกส่วนใดส่วนหนึ่ง เพื่อให้เราเข้าใจลักษณะ
โลกของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์ และวัฒนธรรมของมนุษย์ดีขึ้น เช่น การกำหนดให้มนุษย์และวัฒนธรรมของมนุษย์กรอบ
พื้นที่ของโลกที่มีลักษณะเป็นภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน
ท้องถิ่น ฯลฯ สำหรับการวิเคราะห์ หรือศึกษาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง เฉพาะเรื่อง

รูปแบบทางพื้นที่ (Spatial Form) หมายถึง ข้อเท็จจริง เครื่องมือ หรือวิธีการ โดยเฉพาะกลุ่มของข้อมูลที่ได้มา เป็นต้นว่า
ความสัมพันธ์ทางพื้นที่แบบรูปแบบของการกระจาย การกระทำระหว่างกัน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ

พื้นที่หรือระวางที่(Space) หมายถึง ขอบเขตทางพื้นที่ในการวิเคราะห์ทางภูมิศาสตร์ เป็นการศึกษาพื้นที่ในมิติต่าง ๆ ตามระวางที่
(Spatial study) ที่กำหนดขึ้นมีขอบเขตชัดเจน อาจจะมีการกำหนดเป็นเขตบริเวณ สถานที่ นำมิติของความกว้าง ความลึก
ความสูง ความยาว รวมทั้งมิติทางเวลา ในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ตามที่เรากำหนด ขอบเขตระหว่างที่ ด้วยเครื่องมือ เส้นสมมติและ
เทคนิคทางภูมิศาสตร์ต่าง ๆ เช่น แผนที่ ภาพถ่าย ฯลฯ อาจจะทำเป็นเขต ภูมิภาค ประเทศ จังหวัด เมือง ชุมชน ท้องถิ่น
 ฯลฯ ที่เฉพาะเจาะจงไป มีการพิจารณา วิเคราะห์ถึงการกระจายและสัมพันธ์ภาพของมนุษย์บนผิวโลก และลักษณะทางพื้นที่ของ
การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก สัมพันธ์จากถิ่นฐานของมนุษย์ และการที่ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก
สัมพันธ์ภาพระหว่างสังคมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาความแตกต่างเชิงพื้นที่ (Area
difference)

มิติสัมพันธ์เชิงทำเลที่ตั้ง หมายถึง การศึกษาความแตกต่างหรือความเหมือนกันของสังคมมนุษย์ในแต่ละสถานที่ ในฐานะที่ความ
แตกต่างและเหมือนกันนั้นอาจมีความเกี่ยวเนื่องกับความแตกต่างและความเหมือนกันในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ

ทางสังคม ทางวัฒนธรรม ทางการเมือง และการศึกษามีทัศนที่ต่างกันในเรื่ององค์ประกอบ ปัจจัย ตลอดจนแบบรูปการกระจายของมนุษย์บนพื้นโลก และการที่มนุษย์ใช้ประโยชน์จากพื้นโลก เหตุไรมนุษย์จึงใช้ประโยชน์จากพื้นโลก แตกต่างกันในสถานที่ต่างกัน และในเวลาที่แตกต่างกัน มีผลกระทบอย่างไร

ภาวะประชากร รายละเอียดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประชากรในเรื่องสำคัญ 3 ด้าน คือขนาดประชากร

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ และองค์ประกอบของประชากร

ขนาดของประชากร จำนวนประชากรทั้งหมดของเขตพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

การกระจายตัวเชิงพื้นที่ การที่ประชากรกระจายตัวกันอยู่ในส่วนต่างๆ ของพื้นที่หนึ่งพื้นที่ ณ เวลาที่กล่าวถึง

องค์ประกอบของประชากร ลักษณะต่าง ๆ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดหรือจำนวนประชากร องค์ประกอบของ

ประชากรเป็นดัชนีอย่างหนึ่งที่ชี้ให้เห็นถึงคุณภาพของประชากร องค์ประกอบประชากรที่สำคัญ ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ การสมรส

การเปลี่ยนแปลงประชากร องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประชากร คือ การเกิด การตาย และการย้ายถิ่น